LIETUVIŲ MOKSLO DRAUGIJOS LEIDINYS

M. BIRŽIŠKOS

P. Vellarth
1958.

DAINOS KELIAIS

(Vadovėliui bent kiek medžiagos).

I.

Lietuvių Mokslo Draugijos Komisionierius „Švyturio“ B-vė

VILNIUS : — : „ŠVYTURIO“ B-VĖS SPAUSTUVĖ : — : 1921

I. Gamtos garsai žmonių kalboje.

Mūsų kalbą sudaro kelesdešimt tūkstančių žodžių, kuriuos linksniuodami, asmeniuodami, šiaip ir taip iš jų durstydami sakinius, reiškiame savo jausmus, mintis ir veiksmus. Taip esame į ją įgudę, jog ji mums atrodo lyg per amžius tokia pat buvusi. Tuo tarpu pastebime, jog gimsta vis naujų žodžių arba jųjų atmainų naujiems žmogaus reikalams ir mintims išreikšti; kiti žodžiai įgyja nekartą naujos prasmės. Kiekvienas naujas vadovėlis duoda mums naujų žodžių arba naujai juos pritaiko savo reikalui. Sakysime, kad ir gramatikoje: *linksnis, linksniavimas, asmeniavimas, skaitvardis, dalyvis, priešdelis, jungtukas* ir tt., aritmetikoje: *sudėtis, atimtis, daugyba, dalyba* — vis tai nauji žodžiai ar naujoje prasmėje pakartoti. Ypačiai atsiradus pirm 40 metų mūsų laikraščiams, pirm kelerių metų mokykloms, o nuo metų kitų kuriantis Lietuvos valstybei, tenka mums griebtis vis naujų žodžių ar seniems teikti bei nustatyti naujos prasmės ir reikšmės. Seniau mes riešutus tegvildenome, o dabar *gvildename* ir painių painiausius klausimus, seniau *medžiaga* medžiui tebuvo pritaikoma, o dabar taipat akmeniui, plytoms ir net geležiui, dabar *šviesa* ir *tamsa* suprantama daug plačiau negu seniau ir t. t. Žodžių galūnės mainosi, seniau jos buvo vienos, dabar kitos: XVI—XVII a. mūsų raštų *turėtumbime arba turėtumėme, griešnamui*, virto mūsmečiu *turėtume, griešnam*...

Vis tatai rodo, jog mūsų senovės kalba daug kuo skyrusis nuo dabartinės, nebe tiek turėjusi žodžių, kurie nekartą ką kita reiškę negu dabar. Kitaip sakant, kalba plėtojasi, lavinasi, mainosi. Kaip ji pat pradžioj atrodžiusi ir kaip ji plėtojusis, sako mums kalbų mokslas, įsistebėjimas į vaiko kalbos plėtojimąsi ir laukinių kalbas. Laukinės giminės tai lyg sustingę, sustoję plėtodamiesi mūsų bočiai; jųjų gyvenimas rodo mums į mūsų bočių prabočių gyvenimą, jųjų kalba bent savo nedideliu turiniu, laukinio gyvenimo apimtimi ir paprastomis paprasčiausiomis formomis primena mūsų prabočių kalbos pradžią. Ypačiai daug mums apie ją sako vaikų kalbos radimasis ir plėtojimasis nuo rėksmo ir atskirų garsų per vienskieminius aplinkės garsų balsų mėgdžiojimus ligi tokios pat, kaip ir suaugusių žmonių, sklandžios kalbos. Visa eilė vienskiemeninių, turbūt, siekias žilų žiliausios senovės: *a, e, o, ai, ei, oi, ui, vai, tai, va, aš, tu, mes, jūs, pats, taip, ne, čia, ten, dar, jau, kur, ko, tiek, du, trys, eik, bėk, duok, trauk, mušk, ėsk, nešk*... Iš tos pirminės vienskieminės gadynės bus užsilikęs žmonių palin-

kimas (atavizmas, — dabarčiai nebereikalingas įsisėnėjęs įprotys) užklausus: ar išvirei? ar jau parvažiavai? ar susukai? ar padarei? ar prikapojai?—trumpai atsakyti: *iš* (— viriau), *par* (— važiavau), *su* (—sukau), *pa* (—dariau), *pri* (—kapojau)...

Tiek vaikas, tiek laukinis, tiek pirminis žmogus yra begalo ausylas, begirdint pagauna kiekvieną aplinkės garsą ir atreiškia jį savo balsu. Juo kuri tauta ar jos dalis arčiau gyvena gamtos, juo toji tauta daugiau yra pasigavusi iš jos savo kalbai garsų, daugiau jais seka, megždžioja. Todel lietuviai, kurie labiausiai gyvena dar sodžiaus gyvenimu ir ilgiau už kitas tautas savo kalboje yra išsilaikę senovės ypatybių, tųjų **gamtos garsų** bene daugiausiai joje tebeturi. Mūsų vaikų, piemenų, artojų kalba, pavyzdžiui, turi bent kelis šimtus įvairių įvairiausių **garsinių ištiktukų**[1]), kuriuose veiksmas, jį veikiąs asmuo ir nuveikiamasai dalykas yra išreiškiami sykiu labiausiai vienskieminiu, kartais pakartotu žodžiu, aiškiai pamėgždžiojančiu tikrai girdžiamą garsą puolant, čiuožiant, kertant, gręžiant ir tt.

Šit keletas pavyzdžių: *barkš* (koja nulūžo), *blest* (užgeso žiburys troboje), *brakšt* (atrakino), *bumpt* (parvirto ant žemės), *burbt*, burbt (kraujo putos pasirodė ant vandens), *cingt* (langai), *čiakt* (kirvis į medį), *čiaukšt*, čiaukšt (kiaulė ėda), *čiulpst* (ant arklio čiulpterėjau), *čiur*, čiūr (leidžia vandenį iš bačkos), *dvimbt* (parvirto), *džirgt* (peilis), *girkšt* (išgėrė stiklinę alaus), *gruleš*, gruleš (valgant), *kliust* (vandenį ant galvos), *paukšt* (iš šaudyklės), *purkšt* (paukštis), *pliumpt* (parvirto), *skryst* (nuskrido), *šliukšt* (vandenį ant katino), *teikšt* (su mietu į galvą), *tratrakš* (nulūžo), *žliuipt* (iš vežimo išvirto)... Daugelis jųjų ilgainiui virto veiksmažodžiais: *barkšterėti*, *burbterėti grukšterėti*, *paukšterėti*...

Daugelis veiksmažodžių einant, bėgant, lėkiant, stovint ir tt. ypatybėms išreikšti aiškiai seka ausim arba akim ir pagauna mažiausias, vos įstebiamas ypatybes: eiti—*bruškinti*, *gužėti*, *klumpinti*, *latužioti*, *rutuoti*, *slinkinti*, *šluominti*, *tysinti*, *vamplinti*, *žirglioti* ir daug kitų garsinių ir reginių sinanimų (panašios prasmės žodžių). Arba vėl: atvykti—*atbildėti*, *atbrazdėti*, *atdulinti* (per dules laumė atdulino), *atgužėti* (kaip gužai, gužučiai), *atidumšoti* (patamsėj), *atjuoduoti* (juoda debesis atjuoduoja), *atkėbžlinti* (kaip velnias), *atkleipinti* (per balą), *atklumpinti*, *atkrapinti* (girtam), *atkrupinti* (kaip krupė, rupuže), *atkiutinti* (seniui), *atkuodinti* (su kuodu), *atliopinti* (durnius), *atnyrinti* (akis nuleidus), *atpėdinti* (pėdas sekant, jo pėdomis), *atplastėti* (pavėjui), *atpletuoti* (priešvėjui), *atpliskuoti* (baltais rūbais), *atpliumpėti* (per vandenį, pelkę), *atreplioti*, *atringuoti*, *atriuksėti* (nematomam), *atsapenti* (girtam sviruojant), *atstriguoti* (kiškiui), *atšlamėti*, *atšlemšti* (gyvuliams žolę apėdant), *atšlubuoti*, *atšnerkšti* (lietui), *atšvirpinti* (švaipydamos), *attalaluoti* (šaukiant talala)...

---

[1]) Palyg. Adalberto Srbos Über die Momentiv—Verba im Litauischen (Lietuvių Tautos II. 1. 1911 m., p. 51—71).

Ypačiai daug turime sąmojingų, vaizdžių ir skambių sinanimų kam pajuokti, neva kelant jį pažeminti, kaip štai dainoje apie šeimynos puotą (tėvas nušovęs žvirblelį ir juo privalgydinęs visą šeimyną):

1. Žvirblytis.

Šokinėjo žvirblis
po ulyčią,
tas slaunus paukštelis,
tas žvirblelis:
Išėjo tėvelis,
iškūprino [2]),
pučkelė prie šono,
ten *dyrino* [3]).
Įstelbęs betupint,
pavilbino;
atlaužęs, žvirblytį
nubildino [4]).
Parvežė broleliai,
pargirgždino,
įvilko nuo rogių,
įčiunčino.
Nupešė dukrelės,
nudulkino,
nupešė žvirblelį,
nuruntino.
Pripylė pėrynų,
pripurtino,
to slaunaus paukštelio,
to žvirblelio.
Išvirė močiutė,
išpleškino,
iškepė žvirblelį,
iščirškino.
Pridėjo torelius,
prikaupino,
įnešė seselės,
įstyrijo.
Atėjo sveteliai,
atgužėjo [5]),
susėdo sveteliai,
suroglino.
Susėdo svetelių
penkiolika,
suėdė žvirblelį,
sutriuškino [6]).
Beėdant žvirblytį,
betraškinant,
išmaukė aluko
dvi pusbački.
Išėjo sveteliai,
išlingino [7]),
pripūtę žvirblienos,
iškūprino.

II. Paukščių garsų garsai ir žmonės.

Mūsų dainius Duonelaitis kadaise dainavo, „kaip Dievo didi galybė ir paukštelių balsuos yr didei stebūklinga“: paukščių giminės-gegužių, strazdų, kregždžių, gervių, žvirblių garsai ošina krūmus ir girias, skambina laukus bei pievas, o ypačiai „paukščių karalienė“, lakštingala, kuri „savo skambantį nutvėrusi vamzdį, su visokiais

---

[2]) Kiti dainuoja: iškiūtino, išlingino, iškrypšlino.
[3]) Kiti dainuoja: išstyrino.
[4]) Kiti dainuoja: nupyškino, užpliumpino, užtrink'no, užpumpino.
[5]) Kiti dainuoja: atlingino, atslimpino.
[6]) Kiti dainuoja: sutreškino, supuškino.
[7]) Kiti dainuoja: išleikniojo.

balsais ir dainavimų garsais ragina mus pasidžiaugt ir mūsų lengvina darbus", taip jog prieš jos „saldų balsą" „smuikai ir kanklys tur su gėda nutilti". Sako, vienas tiktai graikų dainius (Aristofanis) taip kilniai, kaip Duonelaitis, teesąs lakštingalos giesmę apdainavęs. Nėra betgi nei lietuvių literatūroje, nei visuotinėje dainijoje pavyzdžio, kad būtų kas taip tiksliai ir skambiai paukščių, vabzdžių, žvėrelių kalbos garsus bei judesius nusakęs, kaip mūsų žmonių dainuojamoji ilga

2. Linksmo pavasario daina:

Išaušta pavasaris tai linksmos dienos:
iš beržų tek sula kaip krikštols vienas;
kad medžia žaliuoja, lapeliai linguoja,
obelės ir slyvos žydi maloningai;
kad sula tekėti parstojo,
kad žiedai klestėti įstojo.
Visoki *paukšteliai gied*[8]) balsu mielu:
vyturys ant oro lėkdams netįla[9]),
gegužės kūkuoja[10]), *karveliai burkuoja*[11]),
gieda lakštingala[12]) prieš gegužio[13]) galą,

---

[8]) Kiti dainuoja: čiulb.
[9]) Kitoje dainoje apie vėversį: čiulba, rykauja.
[10]) Baranauskas nusako:

gegutėlė dairos ir kėtojas,
čia kūkuodama verkia, čia juokias-kvatojas.

[11]) Kiti dainuoja: brūkuoja, ulduoja. Kitoje dainoje dar: pliauškioja.
[12]) Kiti dainuoja: čiulba. Duonelaitis: ką lakštingala suokė.

Duonelaitis dainuoja:

Bet lakštingala, dar ikšiol kytriai pasislėpus,
laukė vis iki kožnas bus savo dainą pabaigęs.
Todel ji paskiaus kasmet vis pradeda *šukaut*
ir nakties čėse, kad svietas jau miegt įsiguštęs,
sau viena tamsoj budėdama *garbina Dievą*,
o išaušus jau, kad mes iš patalo kopam,
kartais *budina* mus ir mūsų *linksmina širdis*.
. . . . . .
Tuo ir tu savo skambantį nutvėrusi *vamzdį*,
su visokiais balsais ir dainavimų garsais
ragini mus pasidžiaugt ir mūsų lengvini darbus.
Ale sakyk, *gaidel*, del ko tu vis pasislėpus,
ir kad pradeda temt, ar naktį, *paderi šukaut?*
kodel taip didei slapais su *pasaka* savo?
Juk svietas visas, ar būt burs, ar pons įsirėmęs,
kožnas ir kiekviens tavo *šauną* garbina *dainą*,
kad tu mums *dyvus* linksmų lakštingalų *čiauški*.
Tu *vargonų* bei *cimbolų* niekini *garsą*,
smuikai tau ir *kanklys* tur su gėda nutilti,
kad *rykaudama* tu savo *saldų pakeli balsą*
ir *kinkyt, paplakt, nuvažiuot išbudini Jurgį*.
Kad prieš vakarą tu pasislėpus *pradedi juoktis*,
o mes daug prisivargę jau į patalą virstam,

devyniais balsais giedomama,
dieną naktį neperstodama.
Turėdamas sau laiku balsą įgyta,
tetervins ulduoja [14]) anksti kas rytą;
pempės lankose linksmos sau radosi,
gandrai ant lizdų porose [15]) vis du,
sparnus išskleisdami *plasnoja* [16]),
kaklus ištiesdami *klyknoja* [17]).
Parlėkia iš pietų [18]) linksmos *blezdingos* [19]),
po visas pastoges *lando* [20]) *kregždingos* [21]);

---

tai tu tarp kitų *paukštelių nei karaliene*
vis dailiaus ir šlovingiaus savo *šuktert šutką.*
. . . . . .

[13]) Kiti dainuoja: prieš sėjos galą, prieš biržio galą, gražias giesmeles išguldydama.

[14]) Kiti dainuoja: ulbia (olbia), ulbeduoja (olbedauja, olberdauja).

[15]) Kiti dainuoja: grutėse po du.

Duonelaitis šitokį nudainuoja gandro gyvenimo vaizdelį:

Gandras su kitais kaimynais parlėkė linksmas
ir *gaspadoriškai* ant kraiko *tarškino snapą.*
Taip besidžiaugiant jam, štai jau ir jo gaspadinė
iš šaltos gaspados vėl išlindusi rados
ir su savo snapu meilingą *sveikino* draugą.
Kraiką jie visur didei nudriskusį rado,
o gi namus naujus, užpernai tik budavotus,
rado ant visų kampų pėrmier pagadintus;
Sienas ir čytus ir daug naujintėlių sparų
vėjai su sparnais nuo kraiko buvo nuplėšę.
Durys su langais ir slenksčiais buvo nupuolę,
o gi troba visa visur iškrypusi rodės.
Todel tuo abu, kaip reik tikriems gaspadoriams,
vislab vėl *taisyt ir provyt sukosi greitai.*
Vyrs tuojau *žagarų parnešė glėbį,*
o gaspadinė jo *pustynes mandagiai lopė.*
Taip potam abu, *daug dirbę bei trūsinėję,*
valgį sau sužvejot pas klaną *nulėkė* greitai,
ir kelias varles bei rupužes paragavę,
Dievui iš širdies *viernai dėkavojo.*

[16]) Kiti dainuoja: sparnus išskleisdami vasnoja, sparnus ištiesdami plesnoja.

Duonelaitis vaizduoja:

Gandras, ant savo lizdo *nei koks pons išsiplėtęs*
bei *besikloniodams* vis ir linksmai *šokinėdams,*
tarė.....

[17]) Kiti dainuoja: kaklus lankstydami klaknoja, klasnoja, kleksnoja, klegnoja (klega-nuo: klykti, klykauti, klagėti), klegena.

[18]) Kiti dainuoja: iš Aprikos.

[19]) Atskiriama, bet ne visumet, naminė blezdinga (plezdinga, plezdenti) nuo laukinės kregždės (kregždingos). Senas lietuvių šokis—*blezdingėlė.*

[20]) Kiti dainuoja: lenda, sklando. Kun. Kairys (vysk. Baranausko draugas) dain.: sučilbo kregždės.

[21]) Duonelaitis apie kregždę:

kregždės su lengvais sparnais aukštai pasikėlė
irgi bešutydamos kai kulkos šaudė per orus,
o paskui valgius prastus be priprovų valgė
ir pasivalgiusios pliuškėjo pasaka savo.

žilelės čipčioja [22]), *startelės čikščioja* [23]),
regėdamas anas *vypčioja* [24]) *katinas*,
norėdamas prie savęs prigauti
ir joms visas plunksnas nurauti.

Upės ir upeliai *kliokdami* [25]) teka,
gervės [26]), *gulbės* [27]), *žąsys* iš pietų *lėkia*;
kielė kidikščioja [28]), ant stogo vaikščioja,
žvirbliai čiuldinėja [29]), šen ten *puldinėja*,
kanapius po daržą lesdami
ir seną paprotį vesdami.

Būdami prie vandens, *tilvikai* [30]) *klyra* [31]),
aptikti nežinioms palėkia, *ne styra*;
važtakos [32]), *slankos pypčioja* [33]) po lankas,
by kur nutūpęs *kinkčioja* [34]) *kultupis*,
norint iš vietos nežengdamas,
tankiai *typčioja* pasilenkdamas.

O *antys laukinės* [35]), upėj būdamos,
maudosi kas diena ten ne žūdamos;
ir *naras* [36]) greitas, visad kaip raitas,
į vandenį *lenda*, žimnastį randa,
sraunų kunkulį maišydamas,
uodegą laukan kaišydamas.

Griežlė po žoles lando *grieždama* [37]),
vienokius nuo daikto žodžius tardama;
kurapkos būry lauko vidury
pažemėms lando [38]), peną sau randa,
viena nuo kitos netklysdamos,
priles sau gūžį kone plyšdamos.

---

[22]) Kiti dainuoja: žibelė cinkčioja (cypti, čypti, cipėti, čipėti, čipcioti, čipsėti, cinksčioti), cipsuoja.

[23]) Kiti dainuoja: žipcuoja, zipcuoja, cipsuoja.

[24]) Kiti dainuoja: laižos, niurni, murmi katinas (vaipytis, vieptis, vėpsoti, vypsoti, vypčioti).

[25]) Kliuksėti, kliokti, klokti, šlokšti, ošti.

[26]) Duonelaitis apie gervę:

Gervins, ik debesų juodų dyvinai kopinėdams
ir nei verkdams neigi dejuodams, skambino dangų.

[27]) Apie gulbę sakoma: ulduoja.

[28]) Kiti dainuoja: kivikščiuoja.

[29]) Kiti dainuoja: čažėja, čiulbinėja. Kitoje dainoje: čirškia. Kun. Kairio dainoje: sušneko žvirblis.

[30]) Kiti dainuoja: žuvėdros klykia.

[31]) Kiti dainuoja: sklyra, sklyruoja, klikčioja, čikšta.

[32]) Kiti dainuoja: kiekštai, čyglės, piepalos.

[33]) Kiti dainuoja: kurkčioja, čikšta. Pypti—cypti.

[34]) Kiti dainuoja: linkčioja, typčioja, pipčioja, čiulba. Typčioti—tūpinėti.

[35]) Kiti dainuoja: medinės, medinosės.

[36]) Kiti dainuoja: narūnas.

[37]) Kiti dainuoja: parpdama. Parplys, purplys—griežlė.

[38]) Kiti dainuoja: sklandžioja (sklando).

O vanagas—peslys[39]) sau drąsiai *sklando*,
karveliams, gaidžiams nutveria už sprando;
tas paukštis sragus[40]), išplėtęs nagus,
gniaužo kaip vašką, plunksnas nudrasko
ir didžiai rėkiančius nutildo,
savo gurklį mėsa pripildo.

Tutliai[41]) anžuoluose, klevuose *tutna*[42]),
išplėstą *kuodelį* ant galvos *krutna*,
ir anie *geniai*, jauni ir seniai,
po uosius *lando*[43]), maistą sau randa,
savo snapu medį kirsdami,
aukštynaik kone virsdami.

Lendrynuos bėgioja *baubliai baubdami*,
po penkius ir šešius kartus šaukdami[44]);
ranšis[45]) ir *krakė*[46]) *meletai*[47]) sakė:
norint nėr lapų, atverk tu snapą
prigimtu balsu *giesmei vesti*,
pabaigusi gali prilesti.

Perkūno oželis ant oro *laksto*[48]),
norint anam lietus už akių šlaksto,—
ir ta *pulpetė* randasi *tvaski*[49]),
volungė klykia, ne stovi dyka,
aukštų medžių šakomis šokdama,
balsu *gieda*[50]) išsižiodama.

Klykys padangėmis aukštai lakioja
ir su savo balsu tenai *klyknoja;*
tas lietaus lašo ištikro prašo,
kad žemyn lytų, leistų del kitų,
ant žemės drėgnumą priduotų,
visi kraštai linksmai žaliuotų.

Slepias nuo paukštelių balta *medšarka*,
lazdynuos, karklynuos *krykštauja šarka*,

---

[39]) Duonelaitis apie vanagą: ans klastorius.
[40]) Kiti dainuoja: sprangus.
[41]) Kiti dainuoja: badopaukštis
[42]) Kiti dainuoja: tūtliuoja, dudna. Tūtuoti («tū—tū—tū»), tūtliuoti, tutnuoti, tutnyti (dudnyti), tutlys.
[43]) Kiti dainuoja: taukši.
[44]) Kiti dainuoja:
Tupėdamas medyj ant šakų špokas,
pats ne žadinamas iš miego šokas.
[45]) Žalias girių musėdis.
[46]) Juodasis genys.
[47]) Žaliasis genys.
[48]) Baranauskas sako: mekena.
[49]) Kiti dainuoja: ir pūtelekis randasi šnekys. Tvaksėti, tvaskėti, tvaskus.
[50]) Kiti dainuoja: šaukia.

ir *karaliukas* [51]), tas vikrus paukščiukas,
po eglinaičius, po dilginaičius
čiulba balsu laibu kaip muzika,
linksmas laikas anam patiko.

Dagiliai, *sniegenos*, kad ir ne daikte [52]),
nenor savo giesmės greitai pabaigti;
jau ir *kikilis*, paukštis ne tylįs,
nelaukdams kitų, *čiulba* prieš lytų
mielu balsu lakstydamas,
apygardos paukščius bovydamas.

Puputis, *tututis*, *uvas* ir *suvas*,
luputis, *paukštutis*, *stulgis* ir *tilviks*,
piepalos, *kiekštai* medžiuose *čikšta*,
o *degesiukas*, jaunas ir seniukas,
dieną naktį medyj bovijas,
musėmis, vabalėliais strovijas.

Plačiais nasrais garsiai *parpia parplelis*
tamsiuose čiesuose, nakties paukštelis;
vaitoja apuokas ne daugel mokąs,
balsą išduoda, *giesmę parodo*

---

[51]) Sim. Stanevičia šiaip yra nupasakojęs šio „vikraus paukščiuko“ gudrumą:

Paukščiai kitą kartą, seimą pasidarę,
visi vienu žodžiu buvo susitarę,
idant tasai tarp jų karaliumi stotų,
kurs likdams aukščiau už visus nuplasnotų.

Paukščiams lekiant, visus pranoko erelis;
bet karaliuks, būdams mažiausias paukštelis,
ant erelio gudriai tylomis pasikėlęs.
Netrukus atėjo paukščiams lydžių galas,
nes erelis viršų gavo,
ir visi žemyn svyravo.

Tuo tarpu karaliuks erelį paliko,
ir aukštai skrajodams ant paukščių, sukliko:
«Aš ereliui viršaus gauti ne duosiu,
aš karalius stosiu!“
Bet veik išsireiškė to paukščio gudrybė;
užsidegė visų sparnuočių rūstybė:
visi karaliuką žudyti norėjo
ir lig tiesos stosiant uždarę turėjo.

Tuo metu pelėdai ir šiksnosparniui tiko,
jog kalinio sargai podraug pasiliko.
Bet abūdu snaudė, sergstams jautrus buvo,
spurstelėjo šalin — ir sargams pražuvo.
Norint didžias akis pelėda turėjo,
niekur karaliuko regėt ne galėjo.
Veltui šiksnosparnis abi statė ausi,
gudraus karaliuko niekur nesuklausė.
Ligšiol paukščių veislė ant sargų rūstauja,
kuriuodu per dienas slėptis nepaliauja.

[52]) Kiti dainuoja: ir jamaluškos.

žiedname laike pavasary,
o labiausiai tamsiame vakare.
Jėrubė [53]) *čirkšdama* į lapus lenda,
ir tuo pačiu būdu daro *pečlinda*;
čeklelė čekšnoja, glušokas pakšnoja,
ant tujų bovų gatavas ir *kovas*
prigimtąji balsą išduoti,
draugėje paukštelių giedoti.
Ilgas giesmininkas *rykauja* [54]) *strazdas* [55]),
kad medžiai žaliuoja, atsirand brazdas;
čiulba ir *garniai* [56]), ir tie nedarniai
žalumus mato ir tur ukvatą
garsųjį balselį išduoti,
su kitais draugėje čiulbėti.
Naktimis jau drąsiai *klykia* [57]) *pelėda* [58])
kad dieną laukuose *ūbauti* gėda;
ir *šikšnosparnis* [59]), kaip koks juodvarnis,

---

[53]) Kiti dainuoja: verumė.
[54]) Kiti sako: rėkauja, vivuoja, čiulba..
[55]) Kiti dainuoja:
Strazdai ir činčilai visi pragysta,
kaip tiktai išaušus dieną išvysta;
navet širškulis aną pajutęs,
traškę pažadin, giedoti vadin,
tardams: Juk tu norėsi lesti,
dabar turi giesmes išvesti.
[56]) Garnį pajuokia:
Garnys, garnys, tur ilgas kojas,—
bėgčiau, bėgčiau, kad galėčiau,
garnio kojas kad turėčiau.
. . . . . .
[57]) Sakoma taipat: krykštauja, rėkauja, klykauja.
[58]) Pelėda žmonių dainose tai pajuokos paukštis. Žvirblytis dukters vestuvėsna
sukvietė visus paukštyčius,
tiktai ne kvietė pelėdos vienos.
Ateit pelėda ir ne kviečiama,
sėdos pelėda už stalo galo;
ištrauk pelėda pyrago galą.
Išvedė žvirblis pelėdą šokti,
o ir pamynė pelėdos pirštą,
iškirto žvirblis pelėdos akį;
šoko pelėda akla ir raiša.
Pelėda provon, žvirblis į tvorą.
Vestuvėse svočia pajuokiama:
apuoko galvelė,
pelėdos akys,
žilos kiaulelės
blakstienėliai.
[59]) Duonelaitis:
ponui ėmus keiktis ir rėkti,
čia šikšnosparnio širdis taipo nusigando,
kad šikšniniai jo sparnai jau lėkt nigalėjo.

vakaro čiesu, kad nebėr šviesu,
savo sparnus pradeda judinti,
į lakstymą kitus budinti.

Žvirbliai susilėkę aukštoj obelėj
sau pasilinksminti, čažėti pavelyja;
katinas girdi, tur ant jų širdį,
nori sugauti jų paragauti,
lenkias ant žemės *niurnėdamas*,
ant savo nelaimės *murmėdamas*.

Višios ant aukštinių ne savotiškai
šūkauja tarp savęs, kuone vokiškai:
viena taria—vas zagt, antra—ziben akt;
gaidys [60]) sudraudė, būdamas drauge,
visą pulką drąsiai subarė
ir į gūštą dėti suvarė.

Žąsys po šiaudynus lėtai vaikštinėja
ir plunksnas ant savęs tankiai kraustinėja,
o vėl šiaudelius, smulkius spalelius
aplinkui deda, perėti žada;
iš tolo šaukia ant jų žąsinas,
į lastas jas visas vadina.

Žuvelės upesė *skraido* [61]), vandravoja,
tylomis užeitos bėga ir kavojas
po didžias gelmes, gilius atienius;
vėžys pakerėj ne boja meškerės,

Ale pelėdpalaikė, del to smertnai nusiminus,
vėl atpenč tuojau į namą sugrįžo
ir naujienas tas bei tokį dyviną trūsą,
kad orai pikti, kasnakts dar praneša svietui
ir del to žmogaus tamsoj dūsaudama verkia.

Šiksnosparnį ir pelėdą Duonelaitis pavertė dviem būram, Slunkiumu ir Pelėda, „nuoperta tinginių pora“. Motinos raginamas prie darbo, Slunkius ginasi tėvo įsakymui:

Tėvs mano Kūbas taip glūpai, kol gyvs, ne padarė,
o ir jo tėvs Stepas taip gyvent ne mokino.
„Vaikai, rėkdavo jis, ant demblio girts išsitiesęs
ir su žaku prastu, kaip prastas būrs, užsiklojęs,
„vaikai, šiukštu jums naujus niekus pramanyti.
Taip gyvenkit, kaip mes, tėvai jūsų, gyvenom:
vis protingai, vis pamaži nusitverkite darbus.
Čėdykitės kytriai, jauni dar būdami klapai,
kad dar ir senysta ką ras, atšokdama kartą“.
Tuos žodelius savo tėvo aš tikrai nusitvėriau
ir kol gyvas krutėsiu, juos kasdien paminėsiu.

[60]) Kitose dainose: gieda gaideliai, rilioja.

[61]) Viet. apie vėžį kiti dainuoja:

karšys ir lydekos uodegoms plakas,
kitas į būrius suvarydamos,
raudas i ešerius rydamos.

norint kuodidžiausiai ragintų,
varu jį į krytį nigintų [62]).
Varlės vandenyje *tūtuoja* [63]) balsu,
draugėje tardamos lengvu alasu,
o kartais *kvakta* [64]) savo jomarke;
greitai jos nustos, kad *gandras* užstos
ant jų tenai vaikščiodamas,
savo snapu jas rankiodamas.
Bitės į lanką lekia *zinzdamos* [65]),
pagrįžta ratuotos jau pailsdamos,
o ir avily anos ne tyli,
daro ūžimą, savei linksmumą,
išleidžia potam *giedodamos*,
naująjį spiečių išduodamos.
Šparvos, *aklės*, *vapsos zinzdamos* [66]) lakioja,
žiliuojančią bandą kuogreičiaus sekioja;
ir ans *avižius* [67]) lėkdamas bimbia, —
kloni prilėkęs, uodegą linkčia,
į vandenį aną pamirko,
pamirkytą ištraukia kaip irką.
Kāmanės, širšūnai, musės ir *tranai*
jau pradeda lakioti, ūžia jų sparnai;
ir anos *spragės pašoksta* sragios,
po žolių kekes šokinėja puikios [68]),
iš vienos į kitą šokdamos [69]),
kyla sparnų ne judindamos.
Po pievas ir žoles *žiogai šokinėja*,
o apačioj žemėj *kurmiai* raustinėja [70]),
nešioja *skruzdelės* eglių skujeles,
kuisiai ir *varmai* ne stovi darmai,
ir sulėkę į pulką juodą,
aukštyn, žemyn *mašalai grūda*.
Po sienas ir stogus *vorai* tur tinklus,
o musėms *užspendžia* didelius spąstus;
kad *musę* sutinka, *gaudyt* [71]) apninka,
nežiūri, kad *šaukia*, į tinklą traukia,
o kad nenori anos gainioti,
tinklais pradeda kojas painioti.

---

[62]) Kiti dainuoja: plaukia.
[63]) Kiti dainuja: tutnuoja.
[64]) Kiti dainuoja: kvarkia.
[65]) Kiti dainuoja: zirzdamos, spingdamos, birbdamos, ūždamos.
[66]) Kiti dainuoja: zirzdamos, bimbdamos, birbdamos.
[67]) Kiti dainuoja: šarančius, žirgeliai margais sparnais.
[68]) Kiti dainuoja: po žolių kekes laksto pleštekės.
[69]) Kiti dainuoja: skliausdamos.
[70]) Kiti dainuoja: trinas.
[71]) Kiti dainuoja: vajoti.

Tupėdamas tenai žemėje, *parplys*
ne žadinamas rytą iš miego šoka;
kirteliai, *pelės* iš ūrvų kelias,
kirmės ir *sliekai slankioja* tykiai,
į kupetą save riesdami,
jie slankioja išsitiesdami.
Kelasi iš kinio ežys sau kožnas,
pakšnodamas [72]) bėga žvėris pavožnas [73]);
kad ką pamato, kuprą pastato,
kaktą suraukia, po savim traukia,
į kamuolį save sulenkdamas,
vienu daiktu dygliais apdengdamas.
Kiaunė ir *voverė* po medžius skraido [74]),
riešutų kevalus ant žemės laido;
žebenkšte graži ir *šermunėlis*,
ans peles gaudo, kaip kulka šaudo [75]),
neatbodamas ant jų stroko,
savišk*ai* anuosius pamoko.
Šernai, *lokiai*, *vilkai* [76]), turi linksmybę
ir anas *kiškelis* savo greitybę,
būdamas girioj ne ilgai styra, —
kad šunis sutinka, varyti apninka,
kaip galėdamas savo sylomis
stengias bėgti nuo jų tylomis.
Antkalnėms *lapė bėgioja* [77]) *lodama*,
uodegą į žemę savo tvodama;
kokia jos drąsa, kad apnink žąsis,
po laukus ertus sau daro žertus,
į visas šalis blaškydama,
nuo anų plunksnas draskydama.
Šuns apvynote sau vietą gauna,
kad musės kandžioti anų neliauna;
nejaučia svečių jau ateinančių,
retai *teloja*, nieko neboja,
džiaugiasi sau gavę pavėsį,
įlindę miega kaip padvėsę.

Toje ilgoje dainoje, greičiausia, ne pačių sodiečių sukurtoje, bet jųjų su pasimėgimu dainuojamoje, mūsų žmonių ausylumas ir jų kalbos skambumas bei garsingumas tiksliausiai bus apsireiškę. Panašių gamtos garsų pamėgždžiojimų žmonės yra daugybę nusistatę. Štai ir Duonelaičio kartojamas lakštingalos giesmės mėgždžiojimas:

---

[72]) Kiti dainuoja: pukščiodamas.
[73]) Kiti dainuoja: rokmonas.
[74]) Baranauskas: pušin iš pušies voverytė liuoksi.
[75]) Duonelaitis tą pat apie kregždę: nei kulka šaudo per orą.
[76]) Kiti dainuoja: Žvėrys, miško paukščiai...
[77]) Kiti dainuoja: trasioja.

3. Lakštingala.

Jurgiuk! Jurgiuk! Jurgiuk
Kinkyk! Kinkyk! Kinkyk!
Paplak! Paplak! Paplak!
Važiuok! Važiuok! Važiuok!
Sustok! Sustok! Sustok!

Arba tos pat paukštytės:

4. Lakštingala.

Vakaras, vakaras, jau vakaras!
Eisim, eisim, eisim, eisim gultų, gultų, gultų.
Gulėkim, gulėkim, gulėkim, gulėkim
pusę nakties, pusę nakties, pusę nakties.
Jau pusnaktė, jau pusnaktė, jau pusnaktė:
Kelkimės, kelkimės, kelkimės!
Važiuokim, važiuokim, važiuokim!
Kinkyk, kinkyk, kinkyk!
Pakinkė, pakinkė, pakinkė.
Sėsk, sėsk, sėsk, sėsk!
Važiuok, važiuok, važiuok!
Šerk, šerk, šerk, šerk!
Sušerk, sušerk, sušerk!
Ptru, ptru, ptru, ptru!
Aušra, aušra, aušra!
Pabaiga, pabaiga, pabaiga!

O čia žinomas volungės pamėgždžiojimas [78]):

5. Volungė.

Jieva, Jieva,
ne ganyk po pievą:
ateis tijūnas
su dideliu bizūnu!

6. Vėversys.

Čir, vir, vir, vir, pavasaris,
mesk kailinius į kakalį [79]).

---

[78]) Baranauskas: volungė Jievą trotina.

[79]) Ažukalnis „Draugėj su vėversėliu“ dainavo:

Vir, vir, vir, vir, vėverséli,
tu su manim giedok kartu:
tujen anksti man prikeli,
tu su manim eini artų.
Tik tu, tik tu man linksmini,
mes su tavim vis dvejuose:
ariam dirvą paskutinę,
tu ti, ti tuoj pagiedosi.
Vėl ti, vėl ti mes ant pievos
susitiksme rytoj rytą,
tai ti, tai ti padės Dievas,
pagiedosme dainą kitą.

Tuo ti, tuo ti piausme šieną
kolei rasa, kolei rytas,
ti tuo, ti tuo grėbs par dieną,
tuo su daina atskris kitas.
Tu lik, tu lik čia laukelyj,
tu ti, tu ti man atrasi,
ti, ti, ti, ti, vėversėli,
tuo, tuo, tuo, tuo pagiedosi.
Tai, tai, tai, tai man giesmelė
net per miškus paskambena,
pasakysiu tau be melo,
kad su tav ir linksmą diena.

7. Griežlė:

Krės, krės!
Varškės!
O kam?
Vaikam!
Kokiem?
Mažiem!

8. Pempė.

Kyvit, pempė kuoduota,
kame skrynė kampuota!

9. Karaliukas.

Vaikai, vaikai, ką darot,
visas svietas girdž!

10. Višta.

Kapa, kapa, dešimt, pasimkite![80])

Žmogaus ausys pagauna garsų garsus: žvirblis *čirškia*, kregždė *čilba*, vyturys *čiulba*, gegužė *kūkuoja*, karvelis *brūkuoja*, lakštingala devyniais balsais *suokia*, tetervinas *ulbia*, gulbė *ulduoja*, gandras *klegnoja*, žilelė *činkčioja*, startelė *čikščioja*, kielė *kivikščioja*, tilvikas *klira*, slanką *pypčioja*, griežlė *griežia*, parplys *parpiа*, tutlys *tutna*, baublys *baubia*, volungė *klykia*, čekielė čekšnoja, kurtinys *pakšnoja*, gaidelis *gieda rilioja*, antis *kvaksi*, žąsis *kyrksi*, višta *kurkia*, strazdas *rykauja*, apuokas *vaitoja*, pelėda *ūbauja*, varlė *kvarkia*, bitelė *zirzi*, vapsa *zirzi*, avižius *bimbia*... Įsiklausę į tuos paukščių kalbos garsus, turime stebėtis mūsų žmonių sugebumo mėgždžioti ir mūsų kalbos skambumo.

Nevien betgi į paukščių ir kitų gyvūnų garsus (arklys žvengia, avis bliauja, kiaulė žviegia, ožka mekena ir tt., šuo loja: tai tai vėlių vėlių, dvasių!) moka mūsų žmonės skambiai atsiliepti, bet ir į negyvų, žmogaus vartojamų įrankių išduodamus balsus. *Arpas*, sukant, čypia:

11. Arpas.

Atvažiavo brolėnas,
atvažiavo brolėnas,
atvažiavo brolėnas...

12. Spragilai.

Kūliant su vienu spragilu, sakoma:
Būpt, būpt!
Su dviem spragilam:
Ubags, ubags!
Su trim spragilais:
Du duonai, trets putrai!
Su keturiais:
Pats su pačia,
duktė trečia,
senis, senė
ir piemenė!
Su penkiais:
Matutės tutės,
kampe patupės!
Su šešiais:
Lenta nutašyta,
kampe pastatyta!

Gan, gan, gan, gan mums giedoti,
eisme dabar pasilsėti;
tuo čia, *tuo* tav, *tuo* nustoti,
tavo dainą reiks girdėti.

Vir, vir, vir gi, vėversėli,
tik su manim giedok kartu,
tujen anksti man prikeli,
tu su manim eini artų.

[80]) Čia galima dar pridurti Baranausko *kukučio* pamėgždžiojimas:

O gi kukutis klausia savo pačią, sūnų:
„Ką, ką, ką jūms atnešti? ką jūs kalbąt niekus!
Ką, ką, ką, ką? ar grūdus? ar muses? ar sliekus?

13. Girnos.

Kai suka pamažu:
Rygon, Rygon;
Rygon, Rygon...
O kai greitai:
Iš Rygos, iš Rygos;
iš Rygos, iš Rygos...

14. Vėjo malūnas.

(Puskardžiuojant):
Titimpu, titimpu!
Guduos gerai, guduos gerai!
(Piklevojant):
Visur ta pati, visur ta pati!
Leketa, leketa, leketa, leketa!

Ir šiaipjau žmonės ypatingu garsų suderinimu bei kartojimu nekartą pasismagina savo ausį. Štai keletas tokių greitakalbių, kurių bene garsiausis:

Gražioj girioj geri vyrai gerą girą gėrė ir gerdami gerą girą, gyrė girą — gera gira gera gerti; arba:

Gervė gyrėsi gerą girą girioj gėrusi.
Bliudas prūde, plūta bliude pluduriuoja.
Rasi, rasoj rasi.
Rats ratą vytų, vytų, kad pavytų — sudraskytų.
Kalvaitis kalvis kala kalvėj kaltą ant priekalo.
Tursu kepersu, visa lauką iškepersavo (akėčios).
Tartila sieksnis, Tartilienė mastas, Tartiliukai po spindžiuką (grėblys).
Kas kas, tas ir les.
Visi po du, po du, o aš kadu?
Sarangė—varangė, po suolu pasirangė (šuo).
Vitu, vatu, daržinej ant ratų (botagas).
Čičirikas, pipirikas, šmakšt molinėn gultų (žirniai sėjant) ir t. t.

15. Varpai.

Slėpiningi varpų balsai taipat leidžia mus jųjų „kalbai“ žmogaus žodžių bei minčių suteikti. Štai kiek Mažosios Lietuvos varpų garsų:

(Aulavėnų:) Dėkavok, giedok!
(Bildviečių:) Skaurada, patkava!
(Būdviečių:) Dirvos, būdos!
(Eitkūnų:) Eitkūnai į žemę, dušelės į dangų!
(Gilijos:) Martyn broliau, Gilijoj skendau!
(Gumbinės:) Dievas danguj ranką savo vis Lietuvai dar atdaro!
(Jurbarko:) Tvirta pilis!
(Karklių:) Dieną miegok, naktį žvejok!
(Katinavos:) Prie kalno esu, su dvasėms kalbu!
(Katyčių:) Pušynai smilynai!
(Kaukėnų:) Šilkai damastai!
(Kintų:) Vyžos naginės!
(Klaipėdos:) Kaulai marės, dūšia dangoj!

(Kraupiškio:) Dangun žengė!
(Labguvos:) Į rojų nukaksiu!
(Lazdynų:) Lazdynuos tai dienos, ten miltų pripiltų!
(Mielkiemio:) Mielas kiemas ir laukeliai!
(Pilkalnio:) Pilkalnyj drūtkailiai, prigėrė begalviai!
(Pilupėnų:) Riek duonos, pilk barščių, daugiau, daugiau!
(Ragainės:) Baltsermėgiai, geltondiržiai!
(Rusnės:) Su dalgiais, su tinklais!
(Saugų:) Prie Saugų daug varpų!
(Smalininkų:) Smalininkai laukininkai, didi ponai skolininkai!
(Šilėnų:) Prie Šilėnų daug velėnų!
(Širvintos:) Brūdas, gudas!
(Tilžės:) Kelkit, broliai, ir budėkit, už Lietuvą vis stovėkit!
(Tilžės vokiečių:) Aš vienas atskirtas, nei miesto nebgirtas!
(Verdainio:) Skudurai skarmalai!
(Viešvilės:) Nemunėlis, vandenėlis! ir kt.[81]).

Ko benorėti, jei lietuviui net miško tykuma atgarsiais skamba ir pirmieji «šventos dienos bylos» garsulėliai. Štai Baranauskas gieda:

Vidunaktyj taip tyku,—kad *girdi, kaip* jaunas
lapas arba žiedelis ant šakelių kraunas.
Girdi, kaip *šakoms šnibžda medžių kalba šventa,*
kaip *žvaigždelės plevena, gaili rasa krenta.*
Delto ir širdyj visos pajautos nutilsta,
ramum tykumu, malda *dūšia dangun kilsta.*
O kai jau, dienai brėkštant, *ryto šviesa tvinksta,*
rasos pilnos žolynų žemyn galvos linksta:
tada šis as nubunda, visa *įra tyla,*
prasideda pamažu šventa dienos byla.
Kas ten *šlama?* — o vėjo papūstas *lapelis,*
ogi gūštoj pabudęs sujudo *paukštelis.*
Kas ten *treška?* — *o vilkas*: dieną, mat, užuodžia,
iš naktinės medžionės per pakrūmes *skuodžia.*
Ogi *lapė* į olą žąsiuką įnskandus,
ogi *barsukas bėga* išlindęs iš landos;
ogi linksmutė *stirna* per pušyną *struoksi;*
ogi pušin iš pušies *voverytė luoksi;*
ogi, mat, *širmunėlis* ir *kiaunė juoduoja*
ir visokie *žvėreliai* po mišką *ulioja.*
Kas ten *taukši?*— o stuobrį kapoja *genelis..*
Kas *mekena?*—ogi, mat, *perkūno oželis.*
Kas ten *šnibžda?*—o *šnypščia* iš kelmo *piktoji;*
ogi srove *teškena* upelė *Šventoji.*

. . . . . .

[81]) V. Kalvaičio Lietuviškų vardų klėtelė. 1910 m. p. 86—87.

Tas pats dainius, Lietuvos sodžiaus sūnus, jaučia *girdi* net miško krūtinės kvėpavimą:

O *kvėpimas*, jau ką gil čia sakais pušelių,
čia *vėjelis dvelkti* su kvapu žiedelių:
jauti pievos *dobilą* baltą ir raudoną,
jauti ramunes, čėbrus—žoleles dirvonų;
jauti iš juodo kapčiaus *skruzdelyno kvapą*,
ir *iš medžių, iš skujų, iš šiškų, iš lapų*,
vis kitoki *kvėpalai*: kaip vėjelis dvelksi,
kožną kartą *kitokiu kvapu užsivelgsi.*
Čia *samanos su bruknioms* šileliu užpluko;
čia *medžio žiedų kvapas*—lyg sodas pratrūko.
Tartum miškas kvėpuoja, nelyginant žveris:
savo *kvapą* po laukus kaip berte *pabėręs*,
laukais, pievoms atgauna.—Viduj pušynėlių
jauti sau gražų kvapą dirvų ir pievelių.
Ir taip visa sumįša, vėjeliu praskysta,
kad nei nosis šių kvapų visų nepažįsta;
tik, *tartum, giria, pieva, laukas, sustarę*,
iš brangiausių *kvėpalų* mišinį padarę,
Dievui ant garbės *rūko* taip ramiai, taip meiliai,
lyg kad skripkuoja, juokias, gieda, verkia, gailiai,
o tie balsai visokie taip krūvon *susiaudžia*,
kad jų skyrium nežymu,—o tik *širdį griaudžia.*
Lietuviui, pagalios, kaip sako Baranauskas,
kožnas lapelis čiulba, kliauga, šaukia,
ir sutartinę taiso, ir taip gražiai dera:
siaudžia tik, tartum, siaudžia—rentavimo nėra.

Taip tatai gamta apsiaubia mūsų žmones maloniais, slėpiningais, skambiais garsais. Toje gamtoje jie jaučiasi su ja susilieję, sutapę, gyveną vienu jos gyvenimu, suprantą jos kalbą, jos grožės paslaptis. Gamtoje jie užsimiršta visus savo gyvenimo vargus ir nesmagumus, jaučiasi ramūs, pilni pajautų, kilnumo, įkvėpimo griaudiems jausmams išreikšti:

Dažnai lietuvis, ko verkia, nežino,
o tik jaučia dažniausiai, kad širdis neskaudžia,
o tik pilna pajautų labai ramiai griaudžia;
ir lyg rasos žemčiūgais gausiai atgaivinta,
ir lyg rasa per veidą ašarėlės krinta.
Paskui ilgai krūtinėj šilelis kvėpuoja;
atsidūsus krūtinė, lyg giria, linguoja.
Lyg, tarytum, ramumas taip dūšion įslinko,
kad net dūšia, kaip varpa pribrendus, nulinko.
Iš to, matai, ašaros ir atsidusimas,
iš to šventos pajautos, *iš to giesmės imas.* (Baranauskas)

Ir sugraudintas lietuvis kreipiasi į sparnuotus giesmininkus. Jis šnekasi su vėverėliu:

16. Vėversėlis.

Vėversėli,
vyturėli,
ko nečiulbi pievelėj?
ko nerykauji dirvelėj?
Kur aš čiulbėsiu pievelėj?
kur aš rykausiu dirvelėj?
Visi mane užeina,
visi mane pabaido.
Piemenėliai bandužę gano,
artojėliai laukužį aria,
tai tie mane užeina,
tai tie mane pabaido.

O kiti į lakštingalą panašiai dainuoja:

17. Lakštingalėlė.

Lakštingalėle, graži paukštele,
kodel nečiulbi anksti rytelį?
Ką aš čiulbėsiu anksti rytelį,
Piemens išdraskė mano lizdelį.
Piemens išdraskė mano lizdelį,
vanags išgaudė mažus vaikelius.
Kalnais lakiojau, dauboj nakvojau,
žilvičių krūme lizdelį kroviau.
Pramanė — manė žmonelės;
sakė, nulesus kviečių dirvelę:
sakė, nulesus kviečių dirvelę,
sakė, pabaidžius bėrus žirgelius.
Nei aš nulesiau kviečių dirvelės,
nei aš pabaidžiau bėrų žirgelių;
piemens nuganė kviečių dirvelę,
piemens pabaidė bėrus žirgelius.

Jauni berneliai prilygina save *karveliams*, našlaitės, liūdinčos mergaitės, nuotakos — *gegutėms*. Dainiai taipat pasirenka sau mėgiamuosius paukščius giesmininkus: Duonelaitis — *lakštingalą* „karalienę“, Vienužis—*sakalėlį* (Oi tu sakal, sakalėli, sviete vandravoji, oi tu sakal paukštužėli, tu toli lakioji—nulėk per plačius kalnelius..., pasveikink tėvelius..., apsakyk visas nelaimes..., kaip mums ilgu, kaip mums liūdna...), Strazdas — *strazdelį* (Ei tu, tu, tu, tujai mandrus paukšteli, kur tu tupėjai? — Lazdynų krūme)...

Ir žmonės, paukščiais sekdami, balsu reiškia savo jausmus: jie tūtuoja, riduoja, riliuoja, raliuoja, oliuoja, valiuoja, lėliuoja, lyguoja, lyruoja ir visaip kaip suokia, ringuoja, samatuoja... Randasi giesmių, sutartinių, dainų ir paprastų tabalainių, tralalių bei šiaip dainuškų.

III. Sutartinės (giesmės).

Visa gamta į žmogų garsais taria. Sekdamas jais, ir jis garsais jai atsako. Jausmą garsu reikšdamas, jį duoda dažnai nevien savo balsu, bet ir tam tikru medžio, rago ir kitokios medžiagos, pučiamuoju, mušamuoju ar šiaip kaip liečiamuoju įrankiu — **muzikos instrumentu.** Ypačiai senovėje platus muzikos įsigalėjimas visuomenėje bene reiškė dar žmogaus nepasitikėjimą savo jėga-jausmą kelti skaisčiai skambiai. Bent kartu pastebiame, ypačiai laukinėse, nuo senovės neką tepakilusiose giminėse, lyg mūsų bočių prabočių atvaizdėje greta muzikos įsivyravimo gan siaurą, palyginus, dainos

išsiplėtojimą, o ir ta pati netiek į dabarčios dainą paneši, kiek į beprasmį garsais šūkavimą oliavimą, lyg muzikos garsais sekimą. Pati senovės daina surišta yra su muzika,nuo jos neatsiskyrusi, su ja lyg sutapusi. Jos garsai pareina, seka net tų muzikos įrankių garsais, kurie jai pritaria.

Muzikos instrumentų turime visokių: bažnyčioje vargonus, namuose partapijonus, kariuomenėje visokius trimitus ir bugnus, šiaipjau smuikus, nesakant apie rusų armoniką. Pavyz. Vienužis savo dainoms pritarė su armonika; būdavo, groja armoniką, dainuoja—ir verkia. Visi tie instrumentai—ne Lietuvos žmonių darbo, bet svetimų pabrikų. Piemenys betgi vartoja savo darbo dūdas ir dūdeles, panašias į tas, kurias vartoja laukinės giminės ir kurias, kaip skaitome senuose raštuose, senovės tautos, tat ir mūsų bočiai, kadaise bus dirbdinęsi ir vartoję.

XVI-jo šimtmečio Lietuvos rašytojai, kurie žymėjosi metų nuotikius, vadinamieji metraštininkai tikino lietuvius ilguosna *trimituosna*—„truby dubasnyja albo żmodzkie“ pūtus; kiti girdėję laidojant trimitavus. Tai buvo ilgos, ilgumo daugiau kai sieksnis, iš medžio išdroštos gale apyplačios ir apskritos, tošimi tankiai apsuptos triūbos, kurios keistus davė garsus; baidėsi kaimynai, tuos garsus išgirdę ir supratę lietuvius prieš juos traukiant. Kartais vienas dviem dūdom pūtęs, paprastai du vyru pūtusiu vieną balsą, kas šauniai skambėję. Laukžemės medininkas Kiaulеikis, 137 m. senis, 1834 m. Daukantui pasakojęs, „jog dar jam atminamai (vadinasi, pradžioje dar XVIII-jo š. M. B.) liubėjusi jaunuomenė kiek subatos vakarą, susirinkusi į vieną kiemą nuo saulės užsileidimo lig saulės patekėjimo dainuoti dainas, kurių vieną posmą mediniais trūbais, vadinamais trimitais pūtę, antrą posmą dainavę. Tas yra dar stebuklinga, jog pagal jo, amžiną atilsį, pasakojimo, moteriškosios į trūbus pūtusios, o vyriškieji dainavę“. Sim. Stanevičia tuo pat metu nurodo „sutartinių dainų“, kurioms pritarę trimitais, vadinamais triūbais. Tos dainos „neseniai Žemaičiuose iš mados ir tikslo išėjo, jų palaikai Lietuvoj (Aukštaičiuose) dar užsiliko“. Taipat ir trimitai „dabar nėra pažįstami ir nuo senųjų tiktai atmenami“.

Trimitu pritariamųjų sutartinių St. duoda pavyzdį:

18. Apynėlis.

Apinėli, taduja,
puronėli, taduja!
Kur tu augai, taduja,
ir užaugai, taduja?
Tėvo sodne, taduja,
pažiogrėly, taduja.
Eiva, sesel, taduja,
nuraškiva, taduja.
Nuraškiva apinį,
padariva alutį.
Padariva alutį,
papraśiva tetušį.
Pasigėręs tetušis
pavadėjo dukrelę.
Pagiriomis tetušis
pagailėjo dukrelės.
Grįžk dukrele, iš kelio,
sodink rūtas darželyl
Aš negrįšiu nuduota,
nežels rūta paskinta.

Tadarilėli, taduja, žalia rūtelė, taduja.

Tadarilėli, taduja, žalia rūtelė taduja.

Žodžius „tadarilėli, taduja“ St. šiaip aiškinasi: „tai yra tam tikri žodžiai prie sutartinių, kartais nei jokio neturintys žiminimo (=nieko nereiškia. M. B.), yra (tiktai) išreiškimas trimitinio ir vamzdinio balso“.

Kitas senovės lietuvių dainoms pritaikinamas muzikos įrankis buvo *kankliai*. Turime aiškių žinių juos visoje Lietuvoje vartojus: Didžiosios Lietuvos Aukštaičiuose ir Žemaičiuose, Mažojoje Lietuvoje. Kanklės, kitų kanklėmis vadinami, suomių kantele, latvių kokle, tai lietuvių citros kaip kad senovės rusų gusli, lenkų gęśl, cekų housle ir t. t. Jais pritardami, senovės lietuvių kanklininkai, kaip rusų bylinų sakytojai, sako, dainuodami pasakoję Lietuvos praeities nuotikius, garsių jos kunigaikščių žygius, tautos džiaugsmus ir vargus. Garsiosios Vilko svotbelės (Atvažiuoja meška su alučiaus bačka) atmainose užgirstame: „gandras“ (žasinas) kankliavo, lokys (meška) trimitavo“. Arba (Neselmanas, 330): „skamba kanklelės ir trimitatės“.

Ilgieji trimitai ir jais pritariamos sutartinės Žemaičiuose tebebuvę dar XVIII š.; jei bent bandai suginti piemenų tebėra vartojami Aukštalčiuose, šen ten užkampiuose senovės triūbos-ragai plačiau yra žinomi. Pasitaiko ten ir senių kanklininkų; tūlas kanklininkas 1905 m. koncertuose griaudino lietuvius savo skambinimu bei dainavimu. Senovės lietuvių muzika bene geriausiai Biržų—Papilio — Vabalninkų apygardoje (buv. Rusų laikų Panevėžio ir Ežerėnų aps.) bus užsilikusi; bent ji tenai geriau yra ištirta negu kitur. Štai jos palaikai [82]):

1) *Kankliai*—tai išskaptuotas pailgas lovis, arba skrynelė iš uosio ar klevo medžio su egliniu viršum, ant kurio įtemptos stygos prisukamos medžio kuoleliais. Kanklininkas, kankliuodamas, deda kanklius ant stalo arba ant kelių, siaurąja puse į save. Dešine ranka užgauna stygas, o kaire tildžia, uždėdamas pirštus ant stygų, kaip partapijono plaktukėliais“ (Sabaliauskas). Paprastai kankliai yra penkiastygiai, nors galima užeiti ir aštuonstygius; seniau ir kitur buvo žinomi septyn-, devyn-, vienuolika-ir dvylikastygiai kankliai, dabar muzėjuose tebeužeinami. Kanklių balsas labai skurdus... „Kankliuose, matyt, ypač branginamas skurdumas. Žinau kanklius su išpjautais, rodos, **1780 metais**, kuriems kirsti medžio bėgęs miškan žmogus, jo tėvą kapuosna lydint. Ant kanklių skambina gangreit tiktai seniai ir tiktai namie, kur, kanklininką apsėdę, visi atsidėję klausosi... Ir maža, labai maža bėra,

---

[82]) Pal. Žalios Rūtos (A. Sabaliausko) Sutartinės ir mūzikos įrankiai (1904 m. „Dirvos—Žinyno“ № 4), A. Sabaliausko Žiemių—rytiečių lietuvių tautinė muzika (Lietuvių Tautos“ II 1. p. 96—108), J Žiogo Apie „kūlinę su ūku“ (tenpat, p. 108—110), A. R. Niemi ir A. Sabaliausko Prakalba (Lietuvių dainos ir giesmės šiaurytinėje Lietuvoje 1911—1912m.), A. Sabaliausko prakalba (Lietuvių dainų ir giesmių gaidos. 1916 m.), Ch. Bartsch, Über litauische Musikinstrumente (Dainų balsai. II. p. XI—XV).

kas mokėtų kankliuoti...“ (Sabaliauskas). Seniau būdavę kanklininkų šeimynų, kuriose sūnūs iš tevų paveldėdavo kankliavimo mokslą [83]).

2) *Skudučiai*, arba *skurdutės* —tai dūdelės, 12-20 centimetrų ilgumo, iš jauno uosio, kartais ir builio grąžtu išgręžtos, bet nekiaurai; kiaurasai galas iš abiejų pusių paužulniai nupjautas ir pučiamas, pridėjus prie apatinės lūpos, išduoda stiprų balsą. Pamatinių skudučių yra penki, kartais pridedama dar trys, kurių kiekvienas turi savo balsą ir vardą, nevisur vienodą, bet labiausiai pareinantį nuo vietos, kurią jis pildo žymiausioje skudučių kompozicijoje Untytė, arba Septynios, kitur dar Skurdutė vadinamoje: 1) laibiausis — tititiūtitiut, 2) tiūtititiūt, 3) kvepas, 4) untutis: 5) untytė, 6) laibesnis už pirmąjį, vartojamas atamainai su úntyte—pridečkas prie untytės, 7) ir 8) drūtieji—ūkai, arba kuldukai. „Skudučiai—oro muzika. Jų reikia klausyti iš toliaus. Skudučius pūsdavo dvaran eidami, arba ir taip šventadieniais susirinkę. Dabar skudučiuoja stovėdami“ (Sabaliauskas).

3) *Ragai*, seniau paprasti didelių gyvulių ragai (greta medinių trimitų), bet dabar išskaptuoti iš perskelto uosio, vėl suklijuoti ir tošimi apvynioti, tad nuo trimtų nebesiskiria, ligi 50—100 centimetrų ilgumo. Ragų taipat yra penki kaip ir skudučių, tais pat vardais. „Suprantama, kad ragų balsas labai stiprus, už keleto varstų girdimas. Tyliame vasaros vakare klausytis ragų iš tokios tolumos labai malonu; o gal tik man, augusiam tarp miškų, taip atrodo... Retai kur bepučia ragus... Pradėjus inteligentams ragais interesuotis, ir jie pradėjo vėl atgyti ir net tuose sodžiuose, kur jau buvo pranykę. Po vieną ragą nešiojant matyti ir pučiant išgirsti galima ir daugkur; ypač juos vartoja piemens, po mišką ganydami“ (Sabaliauskas).

4) *Vamzdis*, išgręžiamas iš uosio, turi ilgumo apie 30 cent. ir tris skyleles. Yra tai daugiausiai piemenų instrumentas. Prie vamzdžio ir šokdavę.

5) *Birbynė*—trumpesnė už vamzdį, bet turi tiek pat skylelių, suka iš alksnio arba karklo, išgręžiama iš uosio, šunobelės. Jos balsas aštresnis ir skardesnis už vamzdžio. Tai piemenų instrumentas.

6) *Ožragis* — iš ožio rago. Tiek pat skylelių, kaip vamzdis ar birbynė. Jo balsas aržus, toli girdžiamas. Jį labiausiai vartodavę piemens ir pusberniai, nakties išjoję.

7) *Švilpa*— iš baltakarnio karklo lazdos, tikriau—jos žievės; be skylelių, bet del ilgumo (ligi 90 cent.) duoda daug balsų. „Balsas labai jautrus ir, tokiuo būdu, lengvai išreiškiąs jausmų atmainas. O balsas priegtam labai meilus, primenąs fleitą“ (Sabaliauskas).

---

[83]) Palyg. Šiaulėnų Bernotus—M. Brensztein. Zapomniane narzędzia litewskie (Rocznik Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie. I. 1907 r., str. 133—140).

Tebemini dar žmones kitur visai jau išnykusią, bet tarp Vidžių, Rimšės (buv. Ežerėnų aps.) ir Linkmėnų bei Labanoro (buv. Švenčionių aps.) gan plačiai tebevartojamą 8) *Kulinę su ūku*, arba Labanoro dūdą vadinamą („regis, labanoriečiai sugebėdavę tobuliaus jas pagaminti“ — Žiogas), net Vilniaus dūdą vadinamą. Dūdos dalys: 1) Kulinė — avino maišas, „kurį po pažastimi laikydami, virtuozai sodiečiai, dar prieš dūduojant, pripūsdavo dvasios (oro), žaisdami gi vėl pūsdavo“; 2) pūtiklis — anga orui pusti; 3) žaleika—pusaršinis vamzdis, turįs 6 uždengiamas ir atveriamas skylutes; 4) ūkas—baso triūba, 70 cent. ilgumo, žaidžiant nuleidžiama žemyn (Žiogas).

Kankliai turi tam tikras savo gaidas, taipat skudučiai — Skurdutę, Ridiką, Škits-katę ir kt., kurių kitos, kur nereikia vienam dviejų balsų imti, ir ragais pučiamos. Vamzdžiu, birbyne ar užragiu tirliuojama tas pat. Švilpa tinkanti liuosai tirliuoti. Šiais muzikos instrumentais pritariama Biržų, Vabalninko, Papilio aps. nekartą giesmėms [84]), arba **sutartinėms**. Nuo šiaip jau dainų jos skiriasi tuo, jog dainai turint savo gaidą ir ją giedant vienbalsiai, giesmė niekados nėra giedama vieno asmens, bet mažiausiai dviejose, trijose ar keturiose, ir turi dvi gaidi, kuriedvi pinasi tarp savęs vienydamos. Seni giesmininkai dainos nepavadins giesme, o giesmės—daina. „Giesmės giedamos būryj, kuomet daugiaus suveina moterų. Sakau, moterų, nes vyrai paprastai mažai giedodavo (jie vieni tevartojo muzikos instrumentus, žemaičiuose gi, pasak Daukanto, moterys trimitavusios. M. B.). Todel: per vestuves, talkoje, kaip, va, per linarūtį, seniaus vakaruškose... Giesmės keturios ypač prie šokių (šoktinės arba suktinės — seniaus nei kitų šokių, nei kitos muzikos nebūdavę, kaip tik ypatingas suktinis, giedant giesmes keturios), trijos—prie darbo, o dviejos—vestuvėse apgiedant“ (Sabaliauskas). Be to, jog giesmės *kuopos* būrio yra atliekamos ir yra dvigaidės, jos turi dar tamtikrą formos ypatybę — kartojama čiūto, lylio, tūto, taduja, tatatėla, sadūto ir panašūs bereikšmiai, nebesuprantami ar garsiai skambantieji dobilėl, rūtelė, dagilio žodžiai--*priegiesmiai* (pritarimai--refrėnai).

Toms tatai giesmėms muzika pritariama. Ypačiai keturinėms pritariama kankliais („kanklininkas prie to kartais niuniuoja ir žodžius“—Sabal.), skudučiais, rečiau ragais (berods tamtyčia suderinus du ilgu ragu—daudyti). Dviejinės ir trijinės kartais giedamos su dviem vamzdžiais. Berods, muzika nevisuomet joms pritariama; ypačiai mūsų metu, senovės jos įrankiams šenten teužsilikus ir vis labiau nykstant, muzikos garsus atstoja dažnai priegiesmis, kuris irgi eina retyn.

Skudučiai, berods, turi ir savo žodžių:

---

[84]) Apie giesmes palygintina minėtieji jau A. Sabaliausko ir A. R. Niemi dainynai ir jųjų prakalbos, taipat Sabaliausko str. „Dirvoj-Žinyne“ ir „Lietuvių Tautoje“.

19. Skudučiai.

Perluti, rytata,
perluti, *tatata!*
perlutėl, *rytato,*
perlutėl, *tatato!*
(Sabaliauskas)

20.

Lioi, lioi, šalavijas,
liliulia, palavijas,
šalavijo, lylio,
palavyjo, *lylio!*
(Sabaliauskas)

21.

Darže rūtytė,,
darže mėtytė,
čiūto čiūtytė,
čiūto čiūtytė!
(Sabaliauskas)

22. Vamzdis.

Teresyte
dukteryte,
kas kamarą varsto?
Mamulyte,
širdelyte,
eina bernai
maltų. (Sabaliauskas).

Keturines giesmes gieda dvi pori: vienai pargiedojus, kita pakartoja. Kiekvienoje poroje viena giesmininkė „rinkinį renka, o kita gieda kita gaida dažniausiai priedainius (priegiesmius. M. B.) ir vis tą patį per visus rinkėjos posmus.“ Pirmoji vadinasi *rinkėja* arba užtarėja, gi antroji—*giedotoja* arba patarėja (Sabaliauskas).

23.

Sadūto, rūto, lingo, tatato, tato!
Sadūto, rūto, lingo, tatato, tato
(Šokant—Sabaliauskas)

24.

Čiutado, čiuladyta!
Lig čiuladytėlė lylia!
(Šokant—Niemi)

25.

Dobilėl, dagilėl, dobilėl, čiūto,
dobilėl, dagilėl, dobilėl, *čiūto!*
Dobilio, dagilio, dobilio, *čiūto,*
dobilio, dagilio, dobilio, *čiūto!*
(Šokant—Niemi)

26.

Tatato lylio!
Sadūto, sadūto, tūto!
Eigi *tūto, tūto,*
sadūto, tūto!
(Šokant—Niemi)

27.

Lenki ratą, lylio,
lenki ratilėlį,
lenki, lenki ratilėlį, } (dusyk)
lenki ratą! }
(Šokant—Sabaliauskas)

28.

Ratui, bitele,
ratu, ratujo,
ratui, ratu,
bitel, ratu!
(Šokant—Sabaliauskas)

29.

Lietuvos lygūs laukeliai,
Polietvos vieni akmenėliai,
lioi, Lietuvytėlė, lylio,
lioi, Lietuvytėle, *lylio!*
(Sabaliauskas)

30.

Dūnoji, daunoji,
dobilio!
Dūno, dūno, dobilio,
oi lylio!
(Sabaliauskas)

31.

Tatatoj, tatatoj, jei lylio!
Tatato, tatato, lylio!
Sesiulė jaunoji, *lylio,*
rūtelių daržely, *lylio,*
rūteles sėdama, *lylio,*
rūteles skindama, *lylio,*
vainiką pindama, *lylio!*
(Sabaliauskas)

32.

Tūto, tūto, sadūto!
Sutrinko, trinko
tėvelio grindos
brolių abliavotos,
sesiulių mazgotos,
matutės pašluotos.
Dagilėl, dagilėl,
dobilėl, *čiūto!*
(Šokant—Niemi)

33.

Čiūtelė, čiūto!
Čiūtelė, čiūto!
Atajojo raitų pulkelis,
čiūtelė, čiūto (ds.),
tam pulkely jaunas bernelis,
čiutelė, čiūto (ds.),
atanešė šilkų skarelę,
čiūtelė, čiūto (ds.);
Atajojo raitų pulkelis,
čiūtelė, čiūto, (ds.),
tam pulkely jaunas bernelis,
čiutelė, čiūto (ds),
atanešė aukso žiedelį,
čiūtelė, čiūto (ds.),
man žiedelis nepatiko,
čiūtelė, čiūto (ds.).
Atajojo raitų pulkelis,
čiūtelė, čiūto (ds),
tam pulkely jaunas bernelis,
čiūtelė, čiūto (ds),
atanešė vainikėlį,
čiūtelė, čiūto (ds);
man vainikas ir patiko,
čiūtelė, čiūto (ds),
o bernelis da labiaus,
čiūtelė, čiūto (ds).
(Sabaliauskas)

34.

Sinivadėli,
žaliarūtytėli,
žaliarūtytėli!
Sinivadas auga,
lioi, žalia rūtytėl,
žalia *rūto!*
(Sabaliauskas)

35.

Tam kalnely, trapu,
tam kalnely, *trapu,*
trap trapo lylio!
trap trapo lylio!
Kalnel, *trapūju,*
kalnel, *trapūju,*
ridodėl, *trapūju,*
ridolėl, *trapūju!*
(Sabaliauskas)

36.

Čiūta čiūtoi, rūta rūtoi!
Tūtai, obelyte, tūta!
Kur išaugai?
Šaly kelio
ne vietelej.
Čiūta čiūtoi, rūta *rūtoi!*
Tūta, obelyte, *tūta!*
Šaly kelio
ne vietelėj, *tūta!*
(Šokant—Niemi)

Trijinės giesmės (dvibalsės kaip ir dvejinės, giedant vienas gali silsėtis):

37.

Tititi, tatatoi,
kas tai gražiai triūbijo?
tititi, tatatoi,
Obelaukio berniukai.
Tititi, *tatatoi,*
kas tai gražiai triūbijo?
Tititi, tatatai,
Obelaukio mergaitės.
(Niemi)

38.

Tititi, tatato,
kokiom triūbom triūbijo?
Tititi, tatato,
su varinėm triūbelėm.
Tititi, tatato,
mūsų broliai triūbijo.
Tititi, tatato,
kur mes eisim, broleliai?
(Sabaliauskas)

39.

Ko gervinas, daututo,
daututo, daututo,
kur skraidžiojo, *daututo,*
daututo, daututo?
Po miežieną, *daututo,*
daututo, daututo.
Ko ieškojo, *daututo,*
daututo, daututo?
Miežio grūdo, *daututo,*
daututo, daututo.
(Sabaliauskas)

40.

Putinas augo su šermukšniu,
sadauto, sadauto!
Katras katrą prasiaugo?
Sadauto, sadauto!
Ar putinas šermukšnėlį?
Sadauto, sadauto!
Augo brolis ir sesiulė,
Sadauto, sadauto!
Katras katrą prasiaugo?
Sadauto, sadauto!
Sesė brolį ir praaugo,
Sadauto, sadauto! (Niemi)

41.

Čiūto, čiūtoi, čiūto lingoi!
Siuntė mane, čiūto,
motinėlė, *čiūto,*
ant upelio, *čiūto,*
vandenėlio, *čiūto.*
Aš nuėjau, *čiūto,*
nutekėjau, *čiūto,*
su variniais, *čiūto,*
viedrelėliais, *čiūto,*
su šilkiniais, *čiūto,*
pasaitėliais, *čiūto.*
(Niemi)

42.

Daunoj, eisim, broliai,
dauno lilio čiūto,
daunoj, šieno pjautų,
dauno lilio čiūto.
Daunoj, mums šienelį,
dauno lilio čiūto,
daunoj, bepjavinti,
dauno lilio čiūto,
daunoj, ataūžia,
dauno lilio čiūto,
daunoj, smarkus lietus,
dauno lilio čiūto.
Daunoj, bėgsim, broliai,
dauno lilio čiūto,
daunoj, po ąžuolu,
dauno lilio čiūto.
Daunoj, mums ąžuolas,
dauno litio čiūto,
daunoj, ne tėvelis,
dauno lilio čiūto.
Daunoj, jo šakelės,
dauno lilio čiūto,
daunoj, ne rankelės,
dauno lilio čiūto.
Daunoj, jo lapeliai,
dauno lilio čiūto,
daunoj, ne žodeliai,
dauno lilio čiūto.
(Sabaliauskas)

43.

Lilia liliula, kas ten gražiai žydėjo,
lilia liliula, ant marelių kraštelio?
Lilia liliulia, putinėlis žydėjo,
lilia liliula, ant marelių kraštelio.
Lilia liliula, kas putiną nuraškė?
Lilia liliula, motinėlė nuraškė
lilia liliula, kvartukėlin įdėjo,
lilia liliula, namolio parnešė,
lilia liliula, ir dukrelei padavė:
Lilia liliula, žydėk, mano dukrele,
lilta liliula, kaip tas putinėlis.

(Niemi)

Dvejinės giesmės (giedamos dviejų žmonių, kurių vienas rinkinį renka, o kitas tuo pat kartu kita gaidą tą pat kartoja, po vieną kitą žodį pridėdamas):

44.

Labas rytas, uošvele,
judabro,
labas vakarėlis,
judabro!
Iš kur esat, sveteliai,
judabro,
iš katros šalelės,
judabro?
Pono Kascialkausko,
judabro.
Neslaunas ponelis,
judabro,
neduosiu dukrelės,
judabro,
neskirsiu dalelės,
judabro.
Labas rytas, uošvele,
judabro,
labas vakarėlis,
judabro!
Iškur esat, sveteliai,
judabro,
iš katros šalelės,
judabro?
Pono Kamarautsko,
judabro.
Tai slaunas ponelis,
judabro,
tai duosiu dukrelę,
judabro,
tai skirsiu dalelę,
judabro.

(Niemi)

45.

Tu, avinėli žebraburnėli,
oi tūta oi tūta,
tu užušokai ant priekletėlio,
oi tūta oi tūta!
Kelkis, motute, kelkis, senute,
oi tūta oi tūta,
išveža veža tavo dukrelę,
oi tūta oi tūta.
Pas skrynią, skrynią drobelės rėžytos,
oi tūta oi tūta,
per šėpą, šėpą perleliai barstyti,
oi tūta oi tūta.

(Sabaliauskas)

46.

Dobilėl, tatato,
žalionėl, tatato,
ar nueisi, *tatato,*
nutekėsi, *tatato,*
už marių, *tatato,*
mėlinųjų, *tatato?*
O ką duosi, *tatato?*
Dovanėlę, *tatato.*
Dėku tau, *tatato,*
bernužėli, *tatato,*
už dovaną, *tatato,*
dobiliuk, *tatato.*

(Sabaliauskas)

47.

Skamba, skamba kankliai,
atataria vamzdžiai,
gieda, gieda marčios,
atataria mergos.
Rygos, Rygelės,
kalne uogelės,
Lietuvos mergelės
gražiai gieda.
(Sabaliauskas)

Visos šios ir dar daug kitų giesmių-sutartinių yra giedamos Biržų—Vabalninko—Papilio užkampyje. Šiaip jau Lietuvoje sutartinės ima nykti. Štai keletas iš kitų apylinkių:

48. Bitutė.

I.

Daulėlijo,
ko dunzgi, bitute,
daulėlijo, kaliado,
daulėlijo,
sodely, obely,
daulėlijo, kaliado,
daulėlijo,
tarp šimtų šakelių,
daulėlijo, kaliado,
daulėlijo,
tarp žalių lapelių,
daulėlijo, kaliado?
Daulėlijo,
išgirdau negarsą,
daulėlijo, kaliado,
daulėlijo,
bitinėlį sugautą,
daulėlijo, kaliado.
daulėlijo,
didelėj nevalioj,
daulėlijo kaliado.
Daulėlijo,
parduočiau korelius,
daulėlijo, kaliado,
daulėlijo,
ir saldų medutį,
daulėlijo, kaliado,
daulėlijo,
vaduočiau bitiną,
daulėlijo, kaliado.
Daulėlijo,
neparduok korelių,
daulėlijo, kaliado,

II.

Daulėlijo,
ko verki, mergele,
daulėlijo, kaliado,
daulėlijo,
aukštame svirnely,
daulėlijo, kaliado,
daulėlijo,
pas margas skryneles,
daulėlijo, kaliado,
daulėlijo,
pas plonas drobeles,
daulėlijo, kaliado?
Daulėlijo,
išgirdau negarsą
daulėlijo, kaliado,
daulėlijo,
berneli sugautą,
daulėlijo, kaliado,
daulėlijo,
didelėj nevalioj,
daulėlijo, kaliado.
Daulėlijo,
parduočiau skryneles,
daulėlijo, kaliado,
daulėlijo,
ir plonas drobeles,
daulėlijo, kaliado,
daulėlijo,
vaduočiau berneli,
daulėlijo, kaliado.
Daulėlijo,
neparduok skrynelių,
daulėlijo, kaliado,

daulėlijo,
nė saldaus medučio,
daulėlijo, kaliado,
daulėlijo,
o neišvaduosi,
daulėlijo, kaliado,

daulėlijo,
nė plonų drobelių,
daulėlijo, kaliado,
daulėlijo,
o neišvaduosi,
daulėlijo, kaliado.

(A. Juška)

49.

Čiūto, lingo, čiūtelė,
kas ten teka? *čiūtelė,*
čiūto, čiūtelė,
žalia rūta, *čiūtelė.*
Sode, sode, lapė.
Kas ten teka? *lingo,*
lėliu lapė, *lėliu.*
Sode, lapė, *lingo,*
marti teka, *lingo,*
lėliu, lapė, lėliu.

Čiūto, lingo, čiūtelė,
kas ten teka? *čiūtelė,*
čiūto, čiūtelė,
marti teka, *čiūtelė,*
žalia rūta, *čiūtelė.*
Čiūto, lingo, čiūtelė,
per dvarelį, *čiūtelė,*
ką neš marti? *čiūtelė,*
stuomenėlį, *čiūtelė.*

Čiūto, lingo, čiūtelė,
o kam duos? *čiūtelė,*
dieverėliui, *čiūtelė.*
Nepriėmė, *čiūtelė.*
Čiūto, lingo, čiūtelė,
išrugojo, *čiūtelė:*
storai verpta, *čiūtelė,*
retai austa, *čiūtelė.*

(A. Juška)

50.

Užteka teka šviesi saulelė, čiūto čiūtelė, žalia rūtelė!
užtekėdama randa žvaigždelę,
Ketina laumė alaus daryti,
visų žvaigždelių susiprašyti,
tiktai saulelės nepaprašyti,
Palaukš, laumelė! kerštą darysiu,
devynius rytus neužtekėsiu,
kitus devynius rasos nekrėsiu,
Ketina močia alaus daryti,
visų dukrelių susiprašyti,
tik vyresniosios nepaprašyti,
Palaukš, močiute, kerštą darysiu,
kad ir užgirsiu aš tamstą sergant,
nenuvažiuosiu ir prilankytų,
kad ir užgirsiu ir numirusią,
nenuvažiuosiu ir pakavotų,

(rankr. Triūsas mužikėlio)

Labanoro arba Vilniaus dūda turi savitą garsią giesmę:

51.

Vienas sako : *Buvo dūda Vilniuj,*
antras „ : Ar buvo, ar nebuvo.
trečias „ : Buvo, buvo, kaip nebuvo.
ketvirtas „ : Bim bam bam.
penktas „ : Ėjo senis nuo Subačiaus,
šeštas „ : susitiko savo pačią.

(Sabaliauskas)

Tai paprastai keturinė giesmė, bet kartais, kaip matome, virsta net šešine, vadinama dargi kapelija. „Kaip nyksta senieji instrumentai, taip žūna ir giesmės. Jaunesnės per 70 metų moterys jų nebemoka ir nebesimoko, taip kad ir giesmių dienos jau suskaitytos... Maža giesmių uazė beliko, tai apygarda tarp Biržų, Vabalninko ir Papilio. Taip toje uazėje ir senovės lietuvių muzikos instrumentai užsiliko. Tat apygarda toli nuo gelžkelių; iš žiemių didelė Biržų giria, iš pietų — Žalioji, ir pati vieta pelkėta, nors dabar jiji jau baigia džiūti... (Sabaliauskas). Nyksta sutartinės, kurios mūsų gadynės žmonėms kartos atrodo esą slėpiningos: „sutartinės... labai buvę išsiplatinę... ir sako, jos paeiną nuo laumių arba laumaičių, kurias potam žmonės, jau būdami krikščionys, nekitaip vadino kaip raganomis. Jeigu kurios mergaitės mėgdavo jas dainuoti, tokios gaudavo ilgus metus neištekėti, nes bijodavo jaunikaičiai, idant jų pačios nebūtų raganos» (iš rankr. Triūsas mužikėlio).

«Iš giesmių (sutartinių. M. B.) būdo regima, kad jos senesnioji forma lietuvių poėzi oje ir muzikoje, nors ir delto, kad jos baigia nykti; mat, kas senesnis, tas pirma miršta... Apie giesmių senumą liudija taipat jose sutinkamos kažkokios, dabar nebevartojamos, kalbos formos» (Sabaliauskas). Pavyz. Apvynį reškiemuo, kvartukuos dėjiemuo, arba namuo parnešiemuo, kubiluos dėjiemuo ir t t. O čia dar tokia daugybė senų bereikšmių garsų ar nebesuprantamų žodžių kaip čiūta, daulėlijo, judabro, sadauto, čiulado, linago ir kt.

Ir tikrai, giesmės sutartinės yra seniausia mūsų dainų (plačiai supratus, nes šiaip jau atskiria giesmes nuo dainų) rūšis. Jos riša mus su senovės gadyne, kuomet mūsų bočiai prabočiai, kaip dabar kad tebeužsilikę Aprikos ar Australijos laukiniai, tebegyveno dar pirminių žmonių gyvenimu. Jų kalba gamtos garsais aidais seka. Jų giesmės megždžioja gamtos, ypačiai paukščių garsus — sutartinę, o labiausiai seka pirminių muzikos įrankių garsais, nuo kurios jos ilgai dar nenori skirtis. Senovės ir laukinių giminių giedama paprastai kartu trimituojant, būgnus mušant ar šiaip kuriuo muzikos įrankiu labiau ar mažiau sutartinės ūžesį kelant, prikelant ir jausmus, ūpą. Pačios pirminės giesmės, galima sakyti, netiek muzikos buvo pritariamos, kiek jai pritarė, jos garsais sekė. Tai rodo laukinių giminių pavyzdys, kurių daugelis, kartais didžiuma giesmių tėra tiktai nieko nereiškiančių, paprastai betgi gamtos ar muzikos garsais sekančių garsų kartojimas. Tačiau šokant muziką atstojo žmonių garsai — sutartinės. Tokių giesmių ir mes turime, ypačiai šokant ūpui, ne mintims išreikšti, pavyz. aukščiau minėtas Papilio šokėjų giesmelės: Sadūto, rūto, lingo, tatato, tato! arba Čiulado, čiuladyta! ir tt. Tatai bus pačios senosios arba pačių pirminiu būdu sugiedotosios giesmės. Tokių giesmių pas mus jau reta ir tai tik kai kuriuose užkampiuose — giriose, pelkėse — bekyšančių.

Dažniau pasitaiko giesmių sutartinių, kur be anų garsų, randasi jau vienas kitas žodis ar ištisas pasakymas, pvz. Lioi šokeila! lioi trinkeila! kodel nešoksiu? kodel netrinkėsiu?! Ilgainiui betgi giesmės vis labiau skiriasi nuo muzikos, giedamos ir be jos, liuosuojasi, lyg nusikrato jąja ir josios įtaka. Muzikos nebepriklausydamas, jausmas liuosiauima reikštis žodžiais, gi anie pirminiai, gamtos garsams artimi šūkavimai — garsai vis mažiau reiškia, darosi vis mažiau reikalingi, virsta lyg giesmės aidu, pritarimu, pakartojamu po vieno kito žodžio ar posmo, pagalios, net visai išnyksta. Tuomet **giesmė** (latv. dziesma) **virsta tikra, savita daina**. Giesmės vardas pereina tik bažnytinei, vargonų muzika pritariamai giesmei, nors šiaipjau ilgai dar žmonių, išskyrus vienos kitos apylinkės senus giesmininkus, tebepainiuojama tuodu giesmės ir dainos vardu. Pats dainos vardas yra senas, klaidingai kitų nuo lenkų dainos «oi dana oi dana» šūkavimo išvedamas, ir išpradžių tūrbūt buvo pritaikomas vieno asmens, ne kuopos su muzika kaip kad giesmė giedama, dainai; vėliau dainos vardas apėmė ir kuopos, koro giesmes, išpradžių gal tiek tiktai, kiek jos be muzikos imta giedoti, o paskiau ir visas kitas. Giesmė užleidžia savo vieta dainai.

Giesmė nyksta, bet ji yra mums palikusi 1) daugybę pritarimo garsų, 2) nemaž tam tikrų žodžių (terminų) pritarimo savybėms nureikšti.

Vieni tujų pritariamųjų garsų tai paprasti prikeltam ūpui pareikšti, netik giesmių, bet dar ir dainų šūkavimai: *a, e, o, a-ā, e-e o-o, ai, ei, oi, vai, vai-tai*, ir t. t. Pavyz. Išoko oželis į rūtų daržėlį, vai tai, vai tai, į rūtų daržėlį ir t. t. Kiti (palyg. II sk. papavyzdžius) pamėgždžioja paukščių balsus. Dar kiti seka muzikos instrumento ar darbo įrankio garsu: *tatatėla* (verpiant), *tatata, tatato, ai tūto, tūta* ir t. t. Kiti vėl turi senobinę, dabar užmirštą prasmę. Pavyz. *lioi lili, lylio, lėlio, lalo, lingo, linago* greta latvių lihgo, leigo ir leels (didelis), išreiškia linksmą ūpą lingojant, kelant aukštyn, saulei šviečiant, žaidžiant; tą pat reiškia *rūto* (lietuv. ir latv.), rato (ratu), bet, žinoma, ką kita reiškia *rūta*. Galima taipat išaiškinti *lėliumai* ar *daudėlijo* iš aisčių (lietuvių ir latvių) lėlas—didelis, žymus, *dobilo* nuo „dobilas“, *valioi* nuo „valia“ ar „valiot“, bet daug dar pasilieka pritarimų, kurių nemokame išaiškinti: *čiūta, judabro, čiulado* (čiuta-lado?), *sadauto*. Gaibūt, vieną-kitą jųjų išaiškinsime dar iš kurių mūsų senovės kaimynų (latvių, suomių) kalbos. Kiti pritarimai kurį laiką neteisingai aiškinta, jog tai neva dievaičius šaukęsi: slavių ir lietuvių *Liado*, latvių *Ligo*, lietuvių *Daililia*...

Senovės giesmių pritarimai yra palikę mums ir tam tikrų terminų jųjų savybėms išreikšti. Tųjų terminų turime keliasdešimt. Tad sako netik: *giedok, dainuok, pritark, kartok, pridėk, posmuok* lioli, lioli, lioli, lioli, arba vai tai tai, vaitai, arba čiūta, rūta ar kitą kurį pritariamąji žodį, posmą, bet ir: *lyruok* lioli, lioli, lioli,

lioli, arba e-e-e, arba dobilo, dobilo ir t. t.; *somuok (samatuok) mastuok, mosuok* sėt, sėt, kaip ne sėt, arba daulėlijo, daulėlijo, kaliado, arba vai, ai, ai, ai, ai; *laskuok* (*lakštuok, tvaskuok*) pas mus, sesuže, pas mus, pas mus baudžiavos nebus, arba ai duja, duja, duja ir t. t.; *talanduok, traldaruok* (latvių taldoru, lietuvių tralda, ralda, da, da), *talialiuok* (*taliavok*), *tralialiuok* (tralialia), *ringuok* (išringuok, išrangiuok), *lyguok* (*linguok*: lingo, linago), *valiuok* (valioi, valioi), *raliuok* (*riliuok*: ralio, rilio), *oliuok* (olia olia), *laluok* (lalo, lalo), *uliuok* (ulia, ulia), *liuoliuok* (*lyliuok, lėliauk* lioli, lioli— lilio, lilio), *ratuok* (ratu, ratu), *riduok* (rido, rido, latvių: rida, rida), *tiriliuok, kalėduok* (kalėda, kalėda), *kupoliuok* (kupolia, kupolia), *alguok* (*auguok*) ir t. t. Visokių yra žodžių ir balso stiprumui dainuojant pareikšti: *niūniuok* (*niniuok*) arba *šurguok, suok* (storai dainuok — suok saugtines dainas), *izgauk* (rėkdamas dainuok), *tabaluok* — (dainuok trumpas daineles, tabalaines), *ripuok*—vienur: dainuok linksmai (Vėliuonoj), kitur: liūdnai giedok (Biržuose) ir t. t. Nuo to tai pat visokie dainos vardai: *giesmė, daina* (dauno! dūno! ir tt.=lenkų dana), *sutartinė, rinktinė, (saugtinė), paduotinė, tabalainė, pliauškinė, suoma, laska, rauda, uolia, ralia, lala* ir kt.

IV. Darbo daina [85]).

Pirminės giesmės priklauso gamtos, ypačiai įvairių jos garsų, o tai pat muzikos įrankių garsų. Jos taipat priklauso ir darbo, kurį dirbant esti giedamos.

Darbas gamina giesmę. Tiesa, ne kiekvienas darbas. Jei jį dirbant reikia vis mainyti savo judėjimai ar domiai sekti mašinos judėjimu, jeigu, tai pat, darbo įrankiai, judėdami, savo ūžimu ar trenksmu prislėgia pašalinį, pavyzdžiui, žmogaus—darbininko balsą, toks darbas, suprantama, neduos mums jokios giesmės, jeibent duslų niūniavimą. Šitokio darbo pavyzdys — malūno ar pabriko darbas ir ūžėsis; tenai tik pasitraukus nuo darbo ar jį apstabdžius tegalima dainuoti.

Yra tačiau darbų, kurie nereikalauna iš darbininko, kad jis vis apie tą darbą manytų ir sektų, idant jo (darbo) nesutrukdžius; betenka tiktai kartoti negalvojant tam tikri, šio darbo reikalaunamieji, paprasti, lygūs, lygiais protarpiais nuo vienas kito skiriamieji, rankos ar kojos judėjimai. Pavyzdžiui, verpiant, girnas traukiant atliekama toks darbas, kuris, be to, nėra triukšmingas ir

[85]) Palyg. M. Biržiškos Iš darbo dainos istorijos (1918 m. „Darbo Balso“ № 23), ypačiai K. Bücher, Arbeit und Rhythmus, IV laida, 1909 m. 476 (rusų vertimas iš 1 laidos: Карлъ Бюхеръ, Работа и ритмъ, СПБ 1899, 112 pusl.); Ernst Grosse, Die Anfänge der Kunst, Freiburgu. Leipzig, 1894, 301 pusl. (lenkų vertimas: E. Grosse, Początki sztuki, Warszawa, 1904 r., 272 pusl.); Ш. Летурно, Литературное развитіе различныхъ племенъ и народовъ (пер. съ франц), СПБ. 1895 m., 372 pusl.

balsą slėgiąs, giedant nėra reikalingas balsą aukštai kelti, idant jo ūžėsį įveikus.

Tos rūšies darbas turi savą kilnojimo ir nuleidimo, stūmimo ir traukimo ar kitokį, bet nuolatini, lygų judėjimą — **ritmą**. Darbo lygumui—ritmui palaikyti, darbininko jėgai pakelti ir darbo vienodumui paįvairinti padeda darbininko balsas, darbo ritmui pritaikintas, juo sekąs. Ritmingus, darbo įrankių duodamus garsus, bent pradžioje, mėgždžiojąs atskirų garsų, žodžių, sakinių kartojimas ir bus **darbo giesmė**. Šitokios giesmės turinys iš pradžių svyruoja: čia radosi, čia ir žūsta, daugiau nebepakartojamas. Iš pradžių paprastai apgiedama patsai atliekamasis darbas ir jo privalumai, vėliau žodžiu apsireiškia ir jausmai, mintys, svajonės, kurios, jį dirbant, kyla. Pirmoji, tikrai *darbinė giesmės dalis*, ilgainiui vis mažiau sveria, ypačiai ėmus giesmę ir ne prie darbo giedoti. Toji dalis vis labiau susitraukia, mažėja ir nyksta. Užtat antroji—*jausminė giesmės dalis*, išpradžių vos bežymi, vėliau išsiplėtoja, atsiskiria nuo pirmosios dalies ir virsta savaranke, nuo darbo atšokusia *daina*.

Šitokių darbo giesmių, labiau ar mažiau jo ritmo prisilaikančių, turi senovės ir dabartinės tautos, ypačiai laukinės gimi nės. Yra, ypačiai gi buvo daugybė malėjų, verpėjų, audėjų, kulikų, laivininkų ir kitokių darbininkų būrio giedamų giesmių ar vieno asmens dainuojamų dainų. Pačių pirminių, iš atskirų, vienodai kartojamų garsų sudurtųjų, šias bent nurodysime: Aigypto laivininkų „Il leh il leh il il le li, il leh il leh il le li" ir t. t., Amerikos indiečių laivininkų „Ah yah ah yah, ah ya ya ya, ah ya ya ya, ah ya ya ya, ya ya, ya ya ya ya," Korėjos ryžiaus valytojų „Ei, ei ya, ei ei hei, ei ya ya, ei ya,hei yu" ir t. t. Panašūs bereikšmiai, bet darbo ritmo savybes atatinkantieji ir jį išlaikyti padedantieji garsai senovėje buvo ir kitų tautų darbo giesmių ir dainų pagrindas. Yra tai pat kiek tobūlesnių už anas, pirmines, giesmių, kuriose pasikartoja jau nebe anie bereikšmiai, tik šį ar tą reiškiantieji žodžiai, kaip štai australiečių kartojimas: „nariniai" (tokia giminė) „eina, tuojau ateina, kangūrus neša, nariniai eina" ir t. t. Bereikšmiai garsai virsta ilgainiui priegiesmiu, kuris išpradžių pakartojamas kas eilutę (nepriepuolamai: paprastas darbui atlikti reikalingas judėjimas susideda iš dviejų dalių, arba judėjimėlių, pav. stūmimo ir traukimo atgal, kėlimo ir nuleidimo ir t. t., tai pat darbo ritmas iš dviejų ritmelių, darbo giesmės ritmas — iš dviejų eilučių, — visoje toje ritmikoje antroji dalis nėra lygi pirmąjai, bent kiek yra už aną silpnesnė, kas atsiliepia ir giesmėje, kurios viena eilutė—žodis, vaizdas—giesmininkui yra svarbesnė, gi antroji — pritariamieji garsai — mažiau reiškia), vėliau vis rečiau, pagalios, visai išnyksta. Tuo būdu bereikšmiai garsai ilgainiui užleidžia savo vietą garsams—žodžiams bet daug kur ir ligišioliai nevisai tėra išnykę. Iš kiek išsiplėtojusių darbo giesmių galima paminėti senovės romiečių verptinė „currite,

ducentes subtemina, currite, fusi!“ (bėkite, siūlus besukdami, bėkite, varpsteliai) arba garsioji Volgos laivininkų-burliokų ir šiaip rusų darbininkų „Dubinuška“: „Ei dubinuška, uchniem, ei zelionaja sama paidiot, da uchniem“ (Ei kuoleli, sušukim, ei žaliasai pats eisi, sušukim tad!). Lyg kokia „dubinuška“ bene bus buvusi giesmelė, kurią apie 1400 m. kartojęs, sako, Vytauto iš namų išvytasis Daumantas, sukdamas į lauką įsmeigtą ažuolinį kuolą ir į Vytautą savo žodžius taikindamas: „Sukis, kuoleli, kaip tinkamas, o delto supūsi, žemė gi visados pasiliks žemė“ (Strikovius).

Juo tauta labiau yra išplėtojusi savo dainą ir juo gilesnės jai padaręs įtakos senovės darbui nebepalankus naujovės gyvenimas, juo didžiau ji yra atsiskyrusi nuo pirminės giesmės, ją nuslėgusi, pamiršusi. Pas mus, lietuvius, nėra dar nutraukti ryšiai su senovės giesme ir gan aiškiai yra įmatomi pirminės darbo giesmės pėdsakai. Pavyzdžiui nurodysim tebelikusią, kad ir vis labiau nykstančią, *malimo dainą* (ne giesmę, nes dainuojama vieno asmens).

Ne kiekvienas malimo darbas yra patogus dainai rastis. Malūno darbas perdaug tam yra ūžmus, triūkšmingas. Kas kita yra—senovėje visur, nepersenai ir pas mus, o pas laukines gimines ir dabar plačiai tebevartojamas rankinis malimas —*girnų traukimas*. Begalo vienodas ir negudrus, jis betgi vargina darbininką, tikriau, darbininkę, kuri nuovargiui ir vienatvės nuobodumui išblaškyti ima dainuoti. Šio darbo sunkumas vaizdžiai yra iškeltas senovės graikų eilėse, parašytose vandens malūnui radusis [86]):

Leiskite rankas ilsėtis, malėjos; ramiai jūs sau snauskit,
kad ir garsiai gaidys jau auštant giedotų:
upių vandinėms Cerera [87]) mūs paveda darbą
ir jau linksminas jos, ratlankį besukdamos.
Matot: ašis besisukdama ir ūždama sunkiai,
sunkias jau suka girnų dvi poras!
Aukso jau amžius vėl mums užstojo:
ne vargo ir be darbo Cereros dovanas valgom.

Girninių turi latviai, įgauniai, suomiai, Afrikos, Amerikos, Azijos giminės ir giminelės. Jau Senasis Testamentas mini „Malėjos dainą“. Senovės graikų yra užsilikusi Lesbo salos girninė, kurią duoda mums jų istorininkas Plutarchas:

Ἄλει, μύλα, ἄλει·	Alei, myla, alei!
καὶ γὰρ Πιττακὸς ἄλει,	kai gar Pittakos alei,
μεγάλας Μυτιλάνας βασιλεύων.	megalas Mytilanas basileuon.
Lietuviškai bus:	Malkit, girnos, malkit!
	Juk ir Pytakas malė,
	kurs valdo didžią Mytilėnę [88]).

[86]) F. Zielinskij, Rabočaja piesienka (Iz žizni idiej, l. 1908, p. 306).

[87]) Cerera — senovės graikų žemės derliaus dievaitė, nelyginant senovės lietuvių Žemynėlė.

[88]) Mytilėnės valdovas Pytakas kilęs iš prasčiokėlių.

Savo ritmu, net ir garsais primena mums šią graikų dainą mūsų girninė. Kaikurie XVI a. rašytojai mini lietuves, girnas sukant, „tėvų būdu sodietiškai, bet gan sutartinai“ niūniavus ir „*malu, malu*“ žodį vis ir vis „lyg dainą“ kartojus (Gvagninis, Strikovius). Toji daina ligi šioliai tebėra pas mus užsilikusi. Štai jos kelios atmainos.

52.

Malu malu viena,
pasižiūriu — diena,
girneles traukiu,
savo mielo laukiu.
(Niemi, Kupiškyje)

53.

Malu, malu viena,
pasižiūriu — diena,
nei kada man malt,
nei kada pasilsėt.
(Niemi, Biržuose)

54.

Malu, malu viena,
pasižiūriu — diena,
ar man malti,
ar mielo laukti?
Rugius bemaldama,
vyrą numarino;
miltus sijodama,
antrą— priviliojo.
(Niemi, Papilyje).

55.

Malu, malu viena,
pasižiūrių — diena;
suku, suku tankiai,
pasižiūriu—smulkiai.
Atvažiuoja viešnelė
širma kumelėle
striuka uodegele:
ne viešnelė, ne viešnelė,
motinėlė motinėlė.
(Niemi, Kupreliškyje)

56.

Malu, malu viena,
kaip pažiūriu: diena.
Koks mano malimas?
kaip tos kalės lakimas!
Per pupienas, per rugienas
ar tu manęs nepažinai?
Kad tu manęs nepažinai,
kam tu mane šokt vadinai?
(A. Juška, Pamituvyje).

Turime ir daugiau jos atmainų, kurių pirmoji dalis vienodai skamba: „malu, malu viena, pasižiūriu — diena“; tai „darbinė“, beabejo, senesnioji, pirminė dainos dalis. Antroji gi dalis įvairuoja: prisimena mielasis—giedama apie jį, motinėlė—ji apgiedama ir tt.; toji dalis dedasi iš kelių, net keliolikos eilučių. Toji antroji dalis didžiai priklauso darbininkės šios valandos ūpo ar jausmo, nėra pastovi, bet dainininkei jijė darosi vis svarbesnė, plėtojasi, lyg ir laukia, kad nuo pirmosios dalies atplyšus ir virtus savita daina.

Pirmoji dalis betgi ir nėra pastovi. Yra atmainų, kurios prasideda: „ūžkit, ūžkit, mano girnelės, aš viena maliau, viena dainavau, viena girnužes traukiau; kitoje atmainoje jau pradedama „viena malsiu, girneles trauksiu“, ir tie žodžiai pasikartoja ilgoje dainoje kas trys posmai. Malimo darbui nuo naminių girnų perėjus malūnan, dainai prikimba „melnyčia“:

57.

Dili, dili melnyčia,
geležinė melnyčia,
pumpure girnų,
sikelis žirnių.
Malu, malu viena,
pasižiūriu—diena.
Ta ožkytė, nabagytė
šaly pečiaus miega.
(Niemi, Vabalninke)

58.

Dil, dil melninkas,
geležinis melninkas,
geležini ratai,
stiklini čebatai,
šyva kumelaitė,
trumpa uodegaitė,
duonos kampelis,
druskos mazgelis,
lašinių brizelis,
negražus gaidelis.
(A. Juška, Veliuonos)

Malūno darbo ritmui palaikyti dainos garsai del perdidelio užimo negelbsti, beto tą darbą atlieka nebe malėjos dainininkės, tik vyrai malūnininkai, kurie ir pirma girninių nedainavo—tad malimo dainai tenka būt dainuojamai nebe malant, nebe prie darbo, bet liuosai. Pav., „Dil, dil melninkas", kitur giedama vamzdžiui pritariant (Sabaliauskas); girninė, vadinas, virtusi vamzdine. Ilgainiui nyksta nebereikalingi dabar girnų ar malūno darbo prisiminimai, belieka tiktai iš girninės išsivysčiusi savita jausmo daina. Štai, pvz, atmaina, pirm šimto metų jau užrašytoji, kurioje aiškiai atsekame darbo dainos plėtojimąsi ir išsivystymą iš jos šiaip jau jausmo dainos. Jos pradžia primena mums net dar labiau negu girninę,—romiečių verptinę („currite" ir tt.), didžiumoj betgi atmainų ji yra jau be pėdsako išnykusi.

59.

Ei užkit, užkit,
mano girnalės,
dingos, ne viena malu.
Aš viena maliau,
viena dainavau,
viena girnužes traukiau.
Ko užsipuolei,
jaunas bernyti,
mane vargų mergužę!
Juk tu žinojai,
širdies bernyti,
mane dvare nesėdint.
Iki kelužių
į purvynatį,
vargios mano dienužės.
Ik pažastačių
į vandenatį,
vargios mano dienužės.
(Rėza, 1825 m.)

60.

Ko užsipuolei,
jaunas bernužėl,
ant manęs siratėlės?
Juk tu žinojai,
mano bernužėli,
ne dvaruž̌y užaugau.
Aš po vargužėlius,
po purvynužėlius,
po griaudžias ašarėles.
Juk tu žinojai,
mano bernužėli,
jog neturiu močiutės.
Mano motinėlė,
širdies patiekėlė,
gul aukštame kalnely.
Ai leiski, leiski
mane bernužėli,
močiutei pasiklonioti
. . . . . .
(A. Juška, Svotb. d. 493)

61.

Vai, kad aš ėjau
per didį kiemelį,
perdidįjį kiemuužėlį,
pro bagočiaus langelį,
neužia staklelės,
nei plonos drobelės,
nei jovaro šaudyklės:
mergelė tinginėlė.
Vai, kad aš ėjau
per didį kiemelį,
per didįjį kiemužėlį,
pro bėdniuko langelį,
tai ūžia staklelės,
ir plonos drobelės,
ir jovaro šaudyklėlės:
mergelė audėjėlė.
Ko taip užsipuolei,
jaunas bernužėli,
ko taip užsipuolei,
baltas dobilėli,
ant bėdniuko dukružėlės,
ant vargdienio mergelės?
. . . . . .
Mesčiau turtužėlius
gilun vandenėlin,
baltus rūbužėlius
juodan purvynėlin,
puo'ei širdin, mergužėle,
mergele vargdienėle,
puolei širdin, mergužėle,
mergele-audėjele.
(A. Juška, Svotb. d. 97)

62.

Oi liūdo, liūdo
širdelė mano
per visą rudenėlį.
O ką pajautė
širdelė mano:
bernelį tinginėlį.
Einu per kiemą,
girdžiu per sieną:
apkalb' mane žmoneliai.
Apsikalbėkit
kojas, rankeles —
ne mane siratėlę.
Juk žinot patys,
ne pilioj esat,
ne po dvarus vaikščiojat,
po purvynėlius
ligi kelelių,
po ašarėles
lig pažastėlių.
(1911 m. „Aušrinės“ № 1)

Tatai yra daina, nuo savo darbinės dalies (Ei ūžkit—girnužes traukiau), kaipo nebereikalingos, jau atsiskyrusi, vienoje atmainoje perėjusi net prie kito darbo (mergelė — audėjėlė: staklinė daina), o šiaip jau virtusi paprasta jausmo daina, kartais net be įvados. Jei nebūtume turėję jos ankstybesnio pavydalo su darbine įvada, kurią vienos atmainos įvada bent kiek atstoja (Ei liūdo, liūdo širdelė mano), nebūtume spėję ją prie darbo gimus.

Čia kitas pavyzdys:

63.

Viena malsiu,
girneles trauksiu, rilio,
viena savei
aš teriliuosiu, rilio.
Bene ateitų
mano tėvelis, rilio,
bene išvaduotų
mano rankelių, rilio.
O tik n'atėjo
mano tėvelis, rilio,
neišvadavo
mano rankelių, rilio.
Viena malsiu,
girneles trauksiu, rilio,
viena savei
aš teriliuosiu, rilio.

Bene ateitų
mano matušė...
(Paskiau: brolelis...
„ : seselė...
„ : bernelis...
Niekas neateina, tik:)

64.

Ei pilužiai, pileliai,
jūs aukštieji kalneliai,
o ir atjojo didi bajorai,
nor sesužę imti drauge,
Ei jūs didi bajorai,
jūs n'imsite manęs drauge;
o da aš turiu seną tėvelį,
gal mane išvaduotų.
Ateina tėvužėlis
šimtelius skaitydamas;
o da nesuteko vieno šimtelio.
da manęs n'išvadavo.
Ei pilužiai, pileliai,
jūs aukštieji kalneliai,
o ir atjojo didi bajorai,
nor sesužę imti drauge.
(Ateina močiutė...
„ seserėlė..
Nei jiedvi neįstengia
mergelės išvaduoti).
Ateina bernužėlis
per margąjį dvareli,
tai išvadavo mane
bernelis
be jokio šilingėlio.
(A. Juška, 151).

O ir atėjo
mano bernelis, rilio,
tai išvadavo
mane rankeles, rilio.
(A. Juška, 389).

65.

Devynis metus,
ne vieną dieną,
tralialia lialia,
ne vieną dieną
studentijoj vaikščiojau,
turmužyje sėdėjau.
Kad ben ateitų
mano mamužė,
kad atsineštų
du tris šimtelius,
kad mane išvaduotų,
kojas rankas liuosuotų.
O ir atėjo
mano mamužė,
ir atsinešė
porą šimtelių,
bet manęs n'išvadavo,
nei rankų n'išliuosavo.
(Neišliuosavo ir sesytė).
O ir atėjo
mano mergelė,
ir atsinešė
aukso žiedelį,
tai mane išvadavo,
kojas rankas liuosavo.
(Neselmanas, 119).

Ir čia tad prie girninės prisikergęs „vadavimas“ (liuosavimas) virsta savita vadavimo daina, kuri šakojasi mergelės ir bernelio vadavimu ir nebeturi jokio ryšio su darbu. Tuodu pavyzdžiu, bernelio užsipuolimo ir vadavimo dainos, drąsina prileisti, jog kad ir ne visos dabar dainuojamos dainos, bent daugelis jųjų, kad ir darbo visai jos nemini, bus gimusios prie darbo, (nebūtinai malant, bet ir verpiant, audžiant ir tt.) darbininko, o ypačiai darbininkės prakaito vargo išduotos, o tik vėliau nuo darbo atsiskyrusios, kartais dar prie kitų darbų prišokusios (bernelio užpuolimo daina — nuo malėjos prie audėjos). Kartais jos tebėra pasilaikusios darbo ritmą, nekartą betgi ir ritmas, darbo nebepriklausydamas, yra jau atsimainęs. Tad sunku yra nustatyti nutrūkęs dainos ryšys su darbu, jeibent atsidėjus lyginant, sugretinant tarp savęs jos atmainas.

Be dainų malant, turime ir kitokių darbo giesmių bei darbol dainų. Nors šiaip jau giesmė (kuopos, bent dviejų giesmininkų sutartinė) yra atskiriama nuo dainos (kad ir sekama darbo ar kitokio įrankio duodamuoju garsu-ritmu, tik vieno asmens vienagaidžiai dainuojama), bet del kitų darbinių kartais patys giesmininkai pasvyruoja, ar bus tai giesmė ar daina. Taip, melžėjų ridavimai ir piemenų raliavimai vadinama ir giesmėmis ir dainomis, matyt, del to, jog jie kartais būryje esti giedami, kartais vieno asmens padainuojami. Tačiau sūpoklių dainas, nors jos vieno žmogaus dainuojamos, žmonės vadina giesmėmis (Sabaliauskas). Beto, ne visos dainos prie darbo dainuojamos bus darbo dainos; tos tiktai, kurios labiau ar mažiau prisilaiko atliekamojo darbo ritmo, ir bus darbo, tikriau, *darbo ritmo dainos* ir giesmės. Pats darbas reiktų plačiau suprasti, pvz. darbui priskirti šokiai ir maršai, kurie yra ritmingi ir savo ritmo ypatybių duoda šoktinėms ir eitinėms.

Suderindami žmonių įprastus pavadinimus ir giesmės bei dainos atskyrio dėsnius, gausime 1) kuopos, arba talkos *darbo giesmių* arba sutartinių — verptinių, linarūčio, rugiapiūčio, eitinių, šoktinių, ir 2) vieno asmens, arba vienatvės *darbo dainų* - girninių, staklinių, lopšinių, sūpuoklių, laivinių, kultinių, skalbtinių, ridavimų, raliavimų, valiavimų. Vienatvės dainos šiaipjau pasižymi ilgumu, liūdesiu, bet valiavimai, raliavimai ir šiems artimi ridavimai, atliekami tai vieno, tai kelių žmonių ir kas dar svarbiau, skardžiame, ūpą kelančiame lauko ore, savo linksmu tonu skiriasi nuo kitų vienatvės dainų ir artinasi prie giesmių, kurios pasižymi linksmumu, kits kito apgiedojimu, pajuokimu, erzinimu. Kita vertus, verptinės giesmės, dažnai ir nebe būryje giedamos, savo tonu vėl primena liūdnas vienatvės girnines ar lopšines. „Teisybę pasakius, šitokių sutartinių žodžiai priguli nuo tos, kuri veda... Ypač per linarūtį ko jos (moterys) neapgieda! Ir liną nuog išėjimo lig išdirbimui; ir gervelę — mat, tuomet gervės skrenda; ir dar pasistebėtina: šis sutartinių giedojimas panašus gervių klegėsiui; pamatys rinkinio rinkėja vabalą, ir tą apgiedos. Vieną kartą buvo toks atsitikimas. Per vakaruškas šokant po grįčią ir giedant sutartines, viena iš šokėjų, gal nuvargus ir išalkus, priėjus prie pečiaus ištraukė kilbasos (dešros)šmotą. Tą patėmijus, rinkinio rinkėja ir gieda: „Ką-ti-se-siol-juo-dą-il-gą-iš-trau-kei?“ Taigi, sumani būdama, tuojaus atgiedojo: „Cit-se-siul-ne-sa-kyk-ti-tau-pu-sę duo-siu“. Nusibodus ar priilsus giedoti, baigia pakėlę visos balsus, tardamos ilgą ū“ (Žalia Rūta).

Verptinės—vienos aiškiausių darbo giesmių. Jųjų ritmas seka varpstelio ritmu, tariant, verpėjai koja mušant ir judinant varpstelį. Jos giedamos dviese.

66.

Aš verpčiau ploną, tatatėlė,
po pluoštelį; „
aš ausčiau kietą, „
po šuvelį. „

Tekėčiau toli, tatatėlė,
per du šimtu mylių, „
užu paties Vilniaus, „
kur saulelė teka, „

mėnulėlis rieda; tatatėlė,
per gi mane pačią „
per mano kraštelį, „
saulelė tekėjo. „

(Sabaliauskas, Papilyje)

67.

Kuodelėlis mano,
nepakajus mano!
Verpčiau tave, kuodelėli,
rytą vakarėlį.
Nesuverpus kuodelėlio
rytą vakarėlį,
mesčiau tave, kuodelėli,
aukštai ant ulyčios,
o varpstelį —
žemai po ulyčiai.
Eičiau pati šokti,
ulyčioj šokti.
Su kazokais, kazokėliais
šokinėčiau,
su brolių martėlėms
tancevočiau.

(Sabaliauskas, Papilyj).

Abi tiedvi verptini aiškiai seka netik varpstelio darbo ritmu, bet ir garsu (tatatėlė), gi antroji ilgai dar negali domės atskirti nuo kuodelėlio, vis apie jį giedodama.

Štai keletas *linarūčio giesmių*, kurių kitos pritaikinamos ir rugiapiūčiui; yra betgi ir savitų *rugiapiūčio giesmių*. Aišku, pvz., jog 70-linarūčio, 71-rugiapiūčio, gi 68 ir 69 giedama vienu ir kitu atveju.

68.

Bėk, bare, bėk,
bėk, bareli, bėk
skersai laukelį
ir pailgiai.

(Sabaliauskas).

69.

Vyk, sese, vyk,
vyk, sesiule, vyk,
dainuodama,
riliuodama.

(Sabaliauskas)

70.

Išroviau barą
ir antrą galą,
Dieve, padėk už trečią,
padėk, Dievuliau, už trečią.

(Niemi)

71.

Išpjoviau barą
ir antrą galą,
Dieve, man padėk
ir už trečią, y.

(Sabaliauskas).

Vis tai dvejinės giesmės. Yra daug linarūčio giesmių — dvejinių, ypačiai trijinių ir net keturinių.

72. (Dviese)

Lylioi, sesė linus,
lylioi, sodindama:
Aukit, linai, kuodidžiausi,
kraukit žiedus kuogražiausius.
Iš linelių—plonos drobės,
iš šakelių—abrusėliai,
liemenėllo — pakulnelės.

(Niemi, Papilyje)

73. (Keturios)

Lineliai, liniukai,
lino žiedas, ai tūto,
lino laiškas, ratūto.
Linoji, linoji, tūto!
Lino žiedas, ai ratūto!

(Niemi, Biržuose)

Linelio giesmė pritaikoma ir šiaip javams.

74. (Trijos)

Aš viena martelė,
linelius pasėjau.
Tau, dobil, penki lapai,
dobilėl, penki lapai.
Ne tu viena sėjai,
ir ašen padėjau.
Tau, dobil, penki lapai,
dobilėl, penki lapai.
Citat, citat, martelės,
jūs dvi nesibarkit.
Tau, dobil, penki lapai,
dobilėl, penki lapai.
Aš viena martelė
linelius nuroviau
ir t. t. — šukavau...
— pamerkiau...
— ištraukiau...
— paklojau...
— sukėliau...
— išmyniau...
— nubraukiau...
— šukavau... [89])
— suverpiau...
— išaudžiau...
(Sabaliauskas, Radviliškyje) [90])

75. (Trijos)

Aviža maldele,
aš tave pasėjau.
Tu dobil penkialapi,
dobilėl šešialapi,
Aviža maldele,
aš tave aplankiau...
— nupioviau...
— surišau...
— parvežiau...
— sukroviau...
— sudžioviau...
— iškūliau...
— pardaviau...
— pragėriau...
(Niemi, Vabalninke)

O štai dar viena lauko darbo giesmė:

76. (Dviejos)

Dobilėli, tatato!
Žaliuonėli, „
ar nueisi, „
nutekėsi, „
už marių, „
mėlinųjų? „
O ką duosi? „
Dovanėlę. „
Dėku tau, „
bernužėli, „
už dovaną, „
dobiliuk. „
(Sabaliauskas, Vabalninke)

Panašaus darbą apsakančio turinio, kaip kad linų (74) ar avižų (75) giesmės, yra *kviečių* giesmė:

77.

Kieno tie kvieteliai kalne karša? Einame broliukai, sustatome, ritto
Ritto, rittol raselė krito. „ dvi seseli, sukrauname „
Tėvelio kvieteliai kalne karša, „ žirgėli pakinkysime, „
ritto, rittol rasele krito. „ dvi, namo parvežame „
Einame seselės, nupjauname, ritto... „ dvi seseli, išverčiame „
„ broliukai, surišime, „ Eikime dvi, prėslelin sukrau- „
„ seselės, sunešime, „ name, „

[89]) Duonelaitis mini „pašukų dainą".
[90]) Palyg. A. Juškos Liet. dainų 73 (Aš sėjau linelius), 251 (Aš pasėjau žalią liną), 282 (Aš pasėjau linelį).

Eime dvi, jaujon sustatome, „
Einame visi klojiman, iškuliame„
Eime du broliuku, išvėtome, „
Einame, svirnelin sunešame, „
„ broliukai, aruodan supilame, „
. . . . . .
(Moigis nuo Aluntos, 1846m.)

O čia plačiai žinoma, tiesa, nebe giesmė, *šienapjūtės daina*:

78.

Du broliukai kunigai,
du broliukai urėdai,
tik aš viena vargo-diena
grėbiau lankoj šienelį.
Man šienelį begrėbiant,
kirtimėlį bekertant,
ir nulūžo grėblelis,
naujo grėblio kotelis.
Bėgsiu greitai tekina
pas broliuką urėdą:
Mesk, broleli, rašyti,
imk grėblelį taisyti.
Mesk, broleli, rašyti,
imk grėblelį taisyti:
užkyl juodas debesėlis,
sulys lankoj šienelį.
Neš aš mesiu rašyti,
nei grėblelį taisyti;
tekyl juodas debesėlis,
telyj lankoj šienelį.
(Šimkus).

Eitinės giesmės (maršai), ypačiai grįžtant namo, iš lauko paprastai toliau apgieda lauke atliktąjį darbą, net jo ritmo prisilaikydamos, bet kitos jųjų imasi ir savito turinio, liuoso žygiavimo ritmo pasigaudamos.

79.

Pasėjau kanapę
ant marių kraštelio.
oi lilia, kanapėlę
ant marių kraštelio.
Išdygo kanapė
ant marių kraštelio,
oi lilia, kanapėlė
ant marių kraštelio.
Nuroviau kanapę...
Sudžioviau „ ...
Išmyniau „ ...
Suverpiau „ ...
(Sabaliauskas, Radviliškyje) [91])

80.

Tututui, obelėl,
„ , šaly kelio.
„ , atvažiuoja
„ , kirtėjėliai:
„ , pakirs tave,
„ , parvež tave,
„ , tavo dvaran.
„ , sukaposma,
„ , budavosma
„ , aukštą svirną.
„ , tai gražumas
„ , to svirnelio!
„ , sulaidumai
„ , tų kertelių!
„ , atveš brolis
„ jauną marčią,
„ atneš marti
„ , plonas drobes.
„ , išrugojo
„ , anytėlė:
„ , nesiūlėtos,
„ , nevalėtos,
„ , mūsų marčios
„ , dovanėlės.
(Niemi, Papilyje).

[91]) Palyg. A. Juškos Liet. d. 137 (pasėjau—nulesiau—nuroviau—surišau—sustačiau—sukroviau—parvežiau—sudžioviau—išmyniau—pardaviau ir t. t.).

81.

Einu lauke juoda,
sako: tinginėlė;
einu lauke balta,
sako: mandrinėlė.
Einu kalbėdama,
sako: tatauškėlė;
einu tylėdama,
sako: netikėlė.
Nesimanau,
neprimanau
tarp šių baltų
kaimynėlių,
kaip martauti.
(Sabaliauskas, Papilyje).

82.

Mudvi sesytėli,
kai dvi serbentėli,
mudvi laukely,
mudvi iš laukelio;
mudvi šieno grėbtų
ir rugelių pjautų,
mudvi motinėlės
mielos prilankytų.
Senai mus motinėlė laukdama,
kieme kalnelį prastovėjo,
aukso tvorelę prarymojo,
mūsų, mielų dukrelių,
belaukdama.
(Niemi, Papilyje).

83. (Daina)

Eisim, broleliai, namo, namo!
Jaunieji broleliai—namo, namo!
Rasim tėvelį belaukiantį,
Rankoje dirželį belaikantį.
Rasim močiutę belaukiančią,
rankoje rykštelę belaikančią.
Eisim, broleliai, namo, namo!
Jaunieji broleliai namo, namo!
(Šimkus).

Eitinio ritmo dar labiau turi, šiaip jau ne giesmės, bet dainos,—kiti mūsų maršai. Tai *raitelių maršai*, žinginės ar šiaip jotinės, kurios gaunasi žirgo eisenos ritmo, tuo skirdamos nuo tų pat bernelių (kareivių) išlydinčių ar laukiančių jų pargrįžtant seselių stoviamųjų (pvz. pas tvorą) ir sėdžiamųjų (pvz. prie langelio), kitų kariškųjų dainų. Reiktų atskirti šiaipjau bernelių jotinės nuo kareivių maršų. Pirmosios bus labiausiai palaidžios joties, liuosesnio ritmo dainos, tuo tarpu kariškosios jotines sueiliuotųjų, išrikiuotųjų žirgų ir raitelių maršai, turi griežtesnį ritmą; bernelių jotinės mielai ir kareivių esti dainuojamos. Paprastosios bernelių jotinės tai vienatvės dainos, tad turi liūdnesnį toną, negu kareivių kuopos maršai.

84.

Jojau dieną, jojau naktį,
niekur gero neprijojau
jūros vandenėlio
žirgeliui girdyti.
Ir prijojau šaltinėlį
čysto, kloro [92]) vandenėlio;
pagirdžiau žirgelį,
mano juodbėrėlį.
Juo pagėrė, juo dailesnis,
kad antsėdau, juo greitesnis
prie mergelių joti,
prie mergelių joti.
Oi berneli, oi jaunasis,
kad nujosi prie mergelių,
nebūki vylėju,
nebūki vylėju.

[92]) Čysto= kloro (klar) = gryno.

Neverk vartų ligi galo,
neduok žirgui visos valios,
nemindyk rūtelių,
nemindyk rūtelių.
Versiu vartus ligi galo,
duosiu žirgui visą valią,
mindysiu rūteles,
mindysiu rūteles.
(Daukantas, 1846 m.)

85.

Du balandžiu klane gėrė,
begerdamu sudumojo:
ar būt gerti ar negerti,
ar sparnelius paplasnoti?
Gerkiv, gerkiv, balandėli,
kai pagersva, paplasnosva,
ir nulėksva į girelę,
ir nutupsva į pušelę;
pušies šaka linkterėjo,
visa giria ūžterėjo.
Du broleliu keliu jojo,
bejodamu sudumojo,
ar būt joti ar nejoti,
ar žirgelius nubalnoti?
Jokiv, jokiv, broterėli,
kaip nujosva, nubalnosva!
Dvi seseli svirne siūvo,
besiūdami sudumojo,
ar būt siūti ar nesiūti,
ar nesiūtus dovanoti?
Siūkiv, siūkiv, seserėle,
kaip pasiūsva, dovanosva,
į tris kertes šilkus siūvo,
į ketvirtą—savo vardą.
(Daukantas).

Kariškųjų jotinių pavyzdžiai (raitelio balsas nustato žirgo eiseną):

86.

Augin tėvas du sūneliu, du sūneliu,
augindamas labai džiaugės, labai džiaugės.
Ar jūs būsit artojėliai, artojėliai,
ar karaliaus žalnierėliai, žalnierėliai.
Mes nebūsim artojėliai, artojėliai,
tik karaliaus žalnierėliai, žalnierėliai.
Duos karalius po žirgelį, po žirgelį,
po žirgelį juodbėrėlį, juodbėrėlį.
Duos karalius po balnelį, po balnelį,
po balnelį risavotą, risavotą.
Duos karalius mandierėlę, mandierėlę,
prie mandieros šviesią šoblę, šviesią šoblę.
Duos karalius čebatėlius, čebatėlius,
prie čebatų pentinėlius, pentinėlius.
Duos karalius kepurėlę, kepurėlę,
prie kepurės aukso žvaigždę, aukso žvaigždę.
Pats karalius pirma jojo, pirma jojo,
o mes mieli brolužėliai, brolužėliai,
o mes mieli brolužėliai, brolužėliai,
vis tėvelio sūnužėliai, sūnužėliai,
vis tėvelio sūnužėliai, sūnužėliai,
o karaliaus žalnierėliai, žalnierėliai [93]).
(Brugmanas, 56)

[93]) Priedainiui paantrinu žodžius (du sūneliu—du sūneliu, žalnierėliai—žalnierėliai), sekdamas A. Juškos L. d. 1150, kur betgi viet. žalnierėlis — kareivėlis, šoblė—kardas. Brugmano atmainoje nėra priedainių.

87.

Vilniaus mieste žali bromai (2)
žirgeliams balnoti (4).
Pabalnojo ir išjojo (2)
vaiskan vajavoti (4).
Ir prijojo karčemėlę (2),
randa šinkorkėlę, }
randa randorkėlę. } (2),
Šinkorkėle, randorkėle,
duok arielkos puskvortėlę
vaiskui traktavoti (4).
Da arielkos nesugėriau (2),
maskolis patrėbo (4).
Lenkė pučkas, riktavojo (2),
maskolis netbojo (4).
Kai paleido armotėlę,
ir išskynė ulytėlę
aukso kulipkėlems (4).
Griuvo vaiskas kai nendrelė.
griuvo vaiskas kai nendrelė.
(Sabaliauskas) [94])

88.

Ten už girių ir girelių,
ten už upių ir upelių
gyven rusai, prūsai, (ds)
kurie dienoms ir naktelėms
kerš ant mūsų šios šalelės,
tėvų bočių tos žemelės. (ds)
Girių, kalnų ir pilelių,
upių, pelkių ir upelių
nor valdžionais tapti, (ds)
o mus, vargus vargužėlius,
girių paukščius ir žvėrelius,
po savęs pabrukti (ds).
Paskui mumis —lietuvėlius,
kaip žvėrelius ir jautelius,
į jungus subrusti (ds).
O lietuviai, žemaitėliai,
o broliukai, brolužėliai,
nesnauskim mes tada (ds)!
Turim girias, turim upes,
turim pelkes ir upelius,
turiu kalnus ir pileles (ds):
jei nenorim jungą traukti,
ginkim mūsų tą žemelę
nuo rusų ir prūsų (ds)!
Imkim kucus ir kucelius,
ir lankočius ir ragočius,
ir kam kas pakliūna (ds)!
Muškim rusus, muškim prūsus
laužkim jų galybę,
kad negniaužtų, kad nespaustų
mūsų!
(1902 m. „Tėvynės Sarge)

Darbo giesmėse žymiai sveria *šoktinės*, arba *suktinės*. Daugelį jųjų, pačias pirmines, garsų garsais skambančias, esame pažinę. Tatai 8 keturinės—23ji (Sadūto, rūto, lingo, tatato, tato), 24 (Čiulado, čiuladyta), 25 (Dobilėl, dagilėl, dobilėl, čiūto), 26 (Tatato, lylio, sadūto, sadūto, tūto), 27 (Lenki ratą, lylio), 28 (Ratui, bitele, ratu, ratujo), 32 (Tūto, tūto, sadūto, sutrinko, trinko) ir 36 (Čiūta čiūtoi, rūta rūtoi). Jos aiškiai seka kojų daužymu — šokio ritmu. Juo daugiau jos čia reiškia, jog seniau šokdavo pas mus be muzikos, vien giesmės garsais ritmą prilaikydami.

Suktinis nevien garsų garsais yra pritariamas, bet jis turi ir tam tikrų dainų, kaip va:

---

[94]) Toji plačiai žinomos dainos atmaina nėra geriausia (pataisiau joje: pabalnojau, randu ir kit. į: pabalnojo, randa, kaip kitose atmainose), bet ją pasirinkau, nes ji labiau už kitas turi pasilaikusi joties ritmo po 2 — 4 kartus kartojant atskiras eilutės.

89.

Šoks tėvelis suktinį, tėvužėlis suktinį (2).
Tai mums gražu pažiūrėt į tėvelį šokėjėlį(2).
Šoks brolelis suktinį, dobilėlis suktinį (2).
Tai mums gražu pažiūrėt į brolelį šokėjėlį (2).
Šoks seselė suktinį, lėlijėlė suktinį (2).
Tai mums gražu pažiūrėt į seselę šokėjėlę (2).
. . . . . .

(Čiurlionis, 1909 m.)

Šokių dainos bus tai-pat „šocas“, „šaltyšius“ ir garsioji „vilko svotbelė“.

90. (Šocas).

Šoka kiškis, šoka lapė,
šoka visi žvėrys,
ir tas briedis ilgaragis,
ir tas strapinėja.
Šoka varna, šoka šarka,
šok ir visi paukščiai,
ir ta gervė ilgasnapė,
ir ta klinginėja.
Šok batuoti, pentinuoti,
šoka ir vyžoti.
Vyžkit vyžos, plyškit plyšos,
ir aš drauge šoksiu.

(Čiurlionis, 1909 m.)

91. (Šaltyšius)

Šale kelio vieškelėlio
gyveno šaltyšius.
Vai dūda ir vėl dūda,
ai dai dūda, dūdytėlė,
gyveno šaltyšius.
Jis turėjo tris sūnelius,
visus tris kaip vieną.
Vai dūda...
visus tris kaip vieną.
Vienas Stepas, antras Juras,
trečias Matijošius.
Vai dūda...
Nuvažiuočiau į Alvitą,
pirkčiau Stepui skripką.
Vai dūda,..
Stepui skripką, Jurui dūdą,
Matjošui pyragą.
Vai dūda...
Nuvažiave į Alvitą,
mes nieko negavom.
Vai dūda...
Anei skripkos, anei dūdos,
anei pyragėlio.
Vai dūda...
. . . . . .

(Čiurlionis, 1909 m.)

92. (Vilko svotbelė).

Atvažiavo meška
su alučiaus bačka,
o vilkeliui,
nabagėliui,
svotbelę kelti.
Ežys į piršlius,
lapė į svočius,
o kiškelis,
nabagėlis,
tur jis važnyčioti.
Šeškas alų darė,
žvirblis misą maišė,
gegužėlė,
nabagėlė,
apvinių parnešė.
Jaut's malkas kapojo,
šuo puodus mazgojo,
katinėlis,
nabagėlis,
mėselės medžiojo.
Gandras kankliavo,
lokys trimitavo,
o vilkelis,

linksmas esąs,
vesis ožką šokti:
Jei iš geros valios,
aš su kūma šoksiu,
o jeigu iš pikto,
aš ją sudraskysiu.

O iš tavo skūros
bus kerdeliui šubos,
kur mane gano
po dobilačius,
po avižates.
(Rėza, 1825 m.)

Be šokių dainų yra dar daugybė iš senovės užsilikusių *šokių-žaislų* ir jųjų dainų. Šokių dainai turinys nėra svarbus, nes ir pats šokis turinio neturi; ji seka tik jo ritmu. Tuo tarpu šokių-žaislų kiekvienas turi savo turinį, tat ir jų dainų turinys nuo jųjų pareina, ir net ritmas yra daug įvairesnis negu šokių dainų. Šoktiniai žaislai daugiausiai imasi turinio iš artimos žmonėms gamtos, iš augalų (*Ieva, Žilvytis, Diemedėlis, Rūtelė*), lauko darbų (*Aguonėlė*) paukščių (*Blezdingėlė, Gegutė*), gyvulių (*Oželis*) gyvenimo.

93.

Augo, žilvytis, tūto,
tėvelio kiemely, tūto!
Tu, žilvyti, tūto, tūto,
žilvytėli, tūto!
Atėjo bernelis, tūto,
pakirto žilvytį, „
Tu, žilvyti...
Suskaldė lenteles, tūto,
padirbo viedrelius, „
Tu, žilvyti...
Kur dėsiu viedrelius, tūto,
ant baslelio viedrai, „
Tu, žilvyti...
Kur mausim žiedelius, tūto?
Ant pirštelių žiedai, „
Tu, žilvyti...
(Niemi, Sabaliauskas, Juška)

94.

Oi tu ieva, ievuže,
ko nežydi žiemužę?
O-ja, o-ja-ja,
ko nežydi žiemužę?
Ką žydėsiu žiemužę,
šalna šaldo žiedelius,
o-ja, o-ja-ja,
šalna šaldo žiedelius.
Šalna šaldo žiedelius,
vėtra laužo šakeles,
o-ja, o-ja-ja,
vėtra laužo šakeles...
. . . . . .
(Sabaliauskas).

95.

Užsiaugo diemedėlis
daržely, daržely,
susikrovė sau geltoną
žiedelį, žiedelį.
Diemedėli,
gražiai žydi,
imk su savim
katrą myli.
(Sabaliauskas).

96.

Oi tu karvelėli,
mėlynas pausteli,
ar girdėjai, ar regėjai,
kaip aguoną sėja?
Girdėti girdėjau,
regėti regėjau,
o tai šitaip,
o tai šitaip
aguonėlę sėja
ir tt. —dygo—augo—žydi—rauna—krečia— valgo.
(Sabaliauskas).

Panašiai dainuojama apie linus (Mūsų linai nesėti), arba: Aš pasėjau linelius kanapę (pasisėjau kanapėlę) ir kt.

97.

Čigonėliui duos, duos,
prisirišę prie tvoros,
už ančiukų vogimą,
už visčiukų pjovimą.
Užtat plakė čigoną,
kad papjovė aviną.
(Niemi).

Minėtosios ir kai kurios šoktinių žaislų dainos, kurios jau buvo qenykstančios, pastaraisiais metais mūsų jaunimo yra atgaivinamos. Kai kurie betgi šokiai-žaislai ir jų dainos mūsų atmininu baigia nykti ar net visai yra išnykę. Tai, pavyzdžiui, šen ten tebepasitaikanti *Blezdingėlė* ir visai išnykę *Kirvis* bei *Muštinė*. Pirm kelesdešimt metų *Blezdingėlę* šiaip šokę: „Šis šokis paprastai esti šokamas lauke arba pievoje. Berneliai ir mergaitės poromis sustoja ir užtraukia.

98.

Kregždunėle,
lakunėle,
furr, furr!
Mylimoji,
brangiausioji,
furr, furr!

Pirmoji pora apsisuka ir eina po kitos rankomis, paskui ją kitos poros apsisukdamos ir eidamos po kitų porų rankomis, dainuoja:

Blezdingėle, blezdingėle
paplastom, paplastom,
bernužėlis su mergele
paslaptom, paslaptom.
(Palyg. Kolbergo, 55)

Tatai nepaprastai gražiai atrodo ir puikiai pamėgždžioja blezdingą skrendant. Šokti reikia labai greit. Kelis kartus taip pašokę, skiriasi berneliai nuo mergaičių, sustoja dviem kampu susiduriančiom eilėm ir šoka, kampą išlaikydami ir dainuodami:

Broleliai, seselės,
lėksim, lėksim!
Į žalią girelę
lėksim, lėksim!

Fiut, fiut, kregždunėle,
fiut, fiut, lakunėle!
Medžiotojas nenušaus!
medžiotojas nesugaus!
(Jucevičius, 1846 m.).

Dar įdomesnė ir gal senesnė yra Muštinė, o ypačiai Kirvis. *Muštinė* tai buvo senovės lietuvių kariškasis šokis bent iš tos gadynės, kuomet lietuviams tekdavo po Ryga su vokiečiais (kardininkais) grūmtis, vadinasi, iš XIII—XIV š. Žemaičiuose jis tebebuvo žinomas pirm kelesdešimt metų: „Pasiėmę už rankos, vyrai moterys sustoja ratu, bet ne poromis. Greitai ir linksmai šokdami dainuoja:

99.

Šokinėjo velnias,
tas iš Rygos melnias [95]),
biaurus vanags vokietėlis,
mūsų žemės neprietėlis,
hop! hop! ho! ho!
kuntai! balabai!
neprietėlis.
Mes tą vokietėlį,
mes tą neprietėlį
sujudinsim, sukrušinsim,
tikru moliu padarysim,
hop! hop! ho! ho!
kuntai! balabai!
džiungiesa! hofernesa!
mindžiura! hoha!
moliu padarysim.

Išgirdę žodžius: Hop! hop! ho! ho! kuntai! balabai! visi išbėgioja, šokdami ir smarkiai mušdami kojomis; pripuolę prie sienos arba prie krosnies, kaip kam ištiko, kela rankomis triukšmą, o vienas jųjų grėbia balanas ir išbarsto jas po grįčią“ (Jucevičius, 1846 m.) [96]).

Bene seniausis betgi buvo *Kirvis*, pavojingas (kirviu galima buvo susižeisti), tat draudžiamas, bet puikiai rodęs mūsų bočių karingumą—ūpą ir išsimiklinimą.

„Šokama lauke, nes kirvio šokti trioboje perangšta. Berneliai su mergaitėmis poromis sustoja, vidury rato stoja mergaitė kirviu rankoje. Visi šokdami dainuoja:

100.

Šokinėkim, šokinėkim,
šiandien geras laiks!
kas šoka, ulioja,
tasai mūsų vaiks!

---

[95]) Melnias—latv. melns =juodas. Latvybė, viet. juodis, juodžius. Silvestraičio užraše=melninkas, malūnininkas.

[96]) Tarp „šokių Lietuvoj vartojamų“ M. Davainius — Silvestraitis 1899 m. užrašė ir „muštinę“, tik vadina ją „kryžiavu kazoku, kurį šoka iš keturių pusių sueidami į kruvą: Šokinėjo velnias, tas iš Rygos melninks, biaurus vabals vokietėlis, mūsų žemės neprietėlis. Sudaužysim, subukysim, tikru moliu padarysim!“ (L. M. Dr. rankraštis).

Valdytojų—deivužėlių
prašykim, o-o!
o deivužės mums padės,
ne šiandien—ryto!
Šiandien geriam, uliavojam,
nes tai mūsų laiks,
o rytodien, kas tai žino,
kur kožnas nuplauks!
Drąsiai tiktai, bernužėliai,
su mergaite šok!
Tu, mergaite skaisčiausioji,
vieną iš mųs rink:
kas spraunesnis bernužėlis,
su kirveliu trink!
su kirveliu trink!
ho! ho! su kirveliu trink!

Sušukus „ho, ho, su kirveliu trink!“ mergaite sviedžia kirvi aukštyn, o berneliai per kits kitą stengiasi jį pagauti. Pagavęs eina vidun ir su mergaite šoka. Pašokus, kita mergaitė stoja viduje su kirviu ir t. t. (Jucevičius, 1846 m.).

Tasai šokis yra senas nevien tuo, jog dainuojant minima senovės „valdytojos — deivužėlės“, bet ir savo prasenovės žiaurumu. Tai, beabėjo, prasenovės kariškasis šokis, kada susižeidimas ar kraujo praliejimas tebuvo vyrybės bei pilietybės apreiškimas. Tokių šokių ligišioliai turi australiečiai, ne kirviu, bet durekliais ir mietais apsiginklavę šokdami savo „corro-borri“. Panašius šokius bus turėję ir kitos tautos žiaurioje senovėje, kur tokių šokių palikimą matome kad ir mūsų gadynės šokyje vartojamą būdą: berneliai sustoja ratu, viduryje mergelė su skepetele, ją sviedžius pagauna „spraunesnis“ bernelis ir šoka su mergele; senovės būdas „spraunumui“ patirti, tik mūsų gadynės žmonių sušvelnintas!

Kitos darbo dainos taip artimai yra susirišusios su darbo giesmėmis, pavyz. jotinės dainos su eitinėmis giesmėmis, jog tenka jos kartu darbo sutartinių rūšyje apžvelgti. Išskirtina betgi į tam tikrą *darbo dainų* rūšį tos dainos, kurios neturi, kaip giesmės ir jotinės dainos, kuopos pobūdžio, bet yra tai labiausiai vienatvės darbo dainos; kitos jųjų, pvz. staklinės, laivinės, žinoma, esti nekartą ir dviejų ar kelių dainininkų dainuojamos, del ko betgi jų kilmės pobūdis dar neišdyla [97]).

Pačią svarbiasią darbo dainų rūšį jau žinome. Tai *girninės* (№№52—65), kurios mums duoda darbo dainos plėtojimosi gražiausį

[97]) Tas pat galima būtų pasakyti ir apie kitas jotines, pvz. 84 (Jojau dieną, jojau naktį), kurių betgi vienodumo delei neišskyrėme iš kitų jotinių ir eitinių tarpo.

pavyzdį. Ritmo lėtumu ir pritarimu joms artimos yra *lopšinės* giesmės—ir sūpuoklės. Lopšinės ritmas pareina supant lopšį su koja ar su ranka, kas aiškiai jose atsiliepia. Turinį, kaip ir šiaip darbo dainose, čiučiavimui liuliavimui duoda darbe pakilę jausmai, čionai, žinoma, motinos meilės jausmas.

101.

Čiūčia liulia, mažučiuką,
a-a, a-a, a-a, mažučiuką.
(Niemi)

102.

Čiučia liulia, vaikelėlį,
vaikelėlį mažutėlį.
(Niemi)

103.

Čiučia liulia, sūnelėlį,
ar tu duosi man duonelės?
(Niemi)

104.

Čiučia liulia, sunelėlį,
užaugs man artojėlis,
šieno pjovelėlis.
(Niemi)

105.

Čiučia liulia, mažutėlį,
liulia, mano varguolėlį.
Auk didutis, buk greitutis,
eik turgelin, pirk žiedelį,
mylėk savo motinėlę.
(Niemi)

106.

Čiučia liulia, dukterėlę,
mano mielą vaikelėlį,
užčiučiavus, užliuliavus,
toli duočiau, lauku leisčiau.
(Sabaliauskas)

107.

Čiučia liulia, dukterėlę,
išaugs man verpėjėlė,
plonų drobių audėjėlė
ir šieno grėbėjėlė.
(Niemi)

108.

Lylia, lylia, rūtų kvietką,
lylia, lylia, aukso žiedą.
(Niemi)

109.

Lilia, lilia, lilia, lilia,
mažutėlį, lilia,
lilia, lilia, lilia, lilia,
sūnaitėlį, lilia.
(Niemi)

Kaip ir lopšinės, turi supimo ritmo - *sūpuoklės*. Nors jos, kaip ir anos, vieno žmogaus yra traukiamos, tačiau žmonės jas vadina giesmėmis, turbūt delto, jog jos ne vienatvėje giedamos ir vienatvės ypatybių todel nekiek teturinčios. Jos linksmos, kaip šoktinės kartais pajuokiančios, bet neturi pritariamųjų garsų, nebūdamos tikros dvigaidės giesmės.

110.

Sūpuoklėlės kai nendrelės,
supėjėliai-artojėliai.
(Sabaliauskas)

111.

Tatai geros sūpuoklėlės,
eina tiesiai kaip striunelės,
skrenda aukštai kaip paukštelis.
(Niemi)

112.

O kas suxa—vyno kupka,
o kas žiūri—šarmo kaušas.
(Sabaliauskas)

Sūpuoklės tai suaugusiųjų ir suaugusiems giesmės. Šiaip betgi *vaikai* lengvai prisiima vyresniųjų šokius, žaislus, giesmeles, daineles... Daugelis šiųjų, vyresniųjų jau nebežaidžiamų žaislų ir nebedainuojamų dainų, yra užsilikusios vaikų, labiausiai piemenų tarpe. Ypačiai piemenys, lyg senovės ganytojai kiauras dieneles su gyvuliais versdamies lauke, netik prisilaiko vyresniųjų jau atmetamųjų, nebepatinkančių jiems papročių ir dainų, bet ir patys panašių lengvai kuriasi. Vaikų, piemenų dainelėse tad nuolatos susitinkame netik su karvytėmis, avytėmis, kiaulytėmis, bet ir su laputėmis, vilkeliais ir kitais mūsų girių bei laukų žvėrimis bei žvėreliais. *Vaikų ir piemenų dainelės*—linksmos, tai giriančios, tai pajuokiančios, ir turi palaidaus, bet aiškaus *eitinio ir šoktinio ritmo*. Juk vaikai vietoje nepasėdi, o ir piemenys bandą turi sekti. Todel tatai jųjų dainos galima prišliedinti prie darbo dainų. Vienos jųjų vieno asmens, o kitos būrio esti giedamos, tat yra čia ir giesmių ir dainų.

Aukščiau duotieji garsų megždžiojimai (№ №3 — 14), daugelis melių, ypačiai vamzdžiu pritariamųjų, eitinių, šoktinių netik su pasimėgimu vaikų esti giedamos bei šūkaujamos, kitos vyresniųjų nebedainuojamos, bet ir nekartą pačių vaikų-piemenų sąmoningai bus sukurtos. Trumpų, linksmų dainelių nesunku iš piemenų pasirinkti. Štai dar pavyzdžių.

113.

Kačerga karkė,
višta šokinėjo,
gaidys kūrė pirtį,
lapė taisė šarmą:
trins vilkeliui galvą.
Uodas nešė vandenėlį,
musė maišė maišymėlį:
keps ragaišį ragaišėlį.
(Niemi)

114.

Šarkele varnele,
keli tavo vaikeliai?
Du kapuos, du namuos,
du prie svečiaus, du prie pečiaus,
du duoną raiko,
du galveles kraipo.
(Niemi)

115.

Lelele tūda,
šaly kelio būda,
toj būdelėj piemenėlis;
kuo vardu?
Petriukėlis.
(Niemi)

116.

Dili dili dūda,
šaly kelio būda,
toj būdelėj liemenėlis,
trečių metų piemenėlis,
moka kiaules paganyt
ir avytes pavaikyt.
(Niemi)

117.

Žvirbli, žvirbli!
O ko, ko?
Kas tau skaust?
Galvelė.
Žvirblelis nabagėlis
visas negalėjo,
galvelė skaudėjo.
ir tt. kojelė...
. . pilvelis.
. . sparnelis.
(Valančius)

118.

Tindi rindi riuška,
kas ten miške triuška:
ar ne voveryte,

graži kepuryte?
Vilkas šieną pjauna,
meška riešutauja,
kiškelis nabagėlis
be kepurės šoka,
gaidys malkas kapojo,
lapė šaukštus mazgojo,
vištos pirtį kurino.
(Niemi)

119.

Kur senelis?
Už klojimo.
Ką jis dirba?
Vyžas pina.
Kam jis pina,
kam dabina?
Kur jis jos?
Ant vainos.
Kur jis sės
Ant nosies.
Kur jis stos?
Ant barzdos.
Kai ta barzda
pakrutės,
tai tas senis
nubrazdės.
(Sabaliauskas)

Baisioji pelėda nekartą piemenėlių esti pajuokiama:

120.

Graži poni pelėda, (2)
graži, graži, graži, graži,
graži poni pelėda. } (2)

Taisys gūštą pelėda, (2)
taisys, taisys, taisys, taisys, (2)
taisys gūštą pelėda.

Dės kiaušinį pelėda, (2)
dės kiaušinį, dės kiaušinį,
dės kiaušinį pelėda. } (2)

Perės vaiką pelėda, (2)
perės, perės, perės, perės,
perės vaiką pelėda. } (2)

Didžiagalvė pelėda, (2)
didžiagalvė, didžiagalvė,
didžiagalvė pelėda. } (2)

Plačiaakė pelėda, (2)
plačiaakė, plačiaakė,
plačiaakė pelėda. } (2)

Ilgos nagos pelėdai, (2)
ilgos, ilgos, ilgos, ilgos,
ilgos nagos pelėdai. } (2)
(Sabaliauskas)

121.

Išėjo tėvelis į mišką,
išėjo motinėlė į mišką,
išėjo tėvelis,
išėjo motinėlė,
išėjo visi vaikai
į mišką.

Nušovė tėvelis pelėdą,
nušovė motinėlė pelėdą,
nušovė tėvelis,
nušovė motinėlė,
nušovė visi vaikai pelėdą.
....parnešė... išvirė... suvalgė.
(Sabaliauskas)

Ožys senai lietuvių pažintas. Piemenys apgieda jį ypatingai.

122.

Kai aš mažas buvau,
šile ožius ganiau,
ant kelmelio sėdėdamas,
ant ožiukų žiūrėdamas. } (2)

Ožiukėli mano,
žvėriukėli mano,
kad aš jūsų neturėsiu,
ir mergaičių neregėsiu. } (2)
(Sabaliauskas).

123.

Eik, oželi, vandenio,
cibukėli, vandenio.
Ko aš eisiu vandenio,
aš bijau pikto vilko.
Vienu ragu semk,
kitu ragu semk,
su kojele patrepenk.
su rageliu pabarškenk.
(„Aušrinė“)

124.

Aš ožkytė, nabagytė,
pusė lupta, pusė nelupta,
ylų rageliai,
adatų danteliai,
stiklo akelės,
triūbų auselės,
kanapių uodegėlė,
kad šoksiu, nudursiu.
(Niemi)

125.

Ožys ant tilto stovėjo,
į vandenėlį žiūrėjo:
Ar gražios mano akelės,
ar bus vaikeliams sagtelės?
Ar gražūs mano rageliai,
ar bus vaikeliams vamzdeliai?
Ar gražios mano auselės,
ar bus vaikeliams terbelės?
Ar gražios mano kojelės,
ar bus vaikeliams lazdelės?
(Niemi)

Dar keletas ganiavos dainelių ir žaislų.

126.

Anas ožys Mikalojus,
kalakutas Jonas,
kiaulė Mariušė,
šarka Aniušė,
višta Jadvyga.
Vilkas žirnius sėjo,
meška priakėjo,
kiškis su kate
iškadą sergėjo.
Jonas su kiaule
ėjo žirnių vogt,
žirnių vogt ėjo.
(Sabaliauskas)

127. (Žaislas).

Ganau, ganau aveles, aveles,
vilkas tūpi už tvoros, už tvoros, už tvoros.
Aš to vilko nebijau, nebijau, nebijau.
Kaip dursiu su nykščiu,
pavirs pernykščiu;
kaip dursiu su kuloku,
tai pavirs po buroku.
(Niemi)

128.

Ryto rytelio,
ryto ratilėliu,
ryto ratilėliu.
Ryto, ryto,
ryto ratilėliu,
ryto ratilio.
(Sabaliauskas)

129.

Gailioji raselė, (2)
siudaučio siudelė! (2)
Gailioji rasa, (2)
siudaučio siudi! (2)
(Niemi)

130.

Piemenys, vagys,
kame jūsų avys?
— Anoj pusėj dvaro
šeši vilkai varo,
vokiečiukai šaudo,
maskoliukai gaudo.
(„Aušrinė“)

Kuomet minėtųjų dainuškų tarpe pasitaiko ir giesmelių, pvz. Ryto rytelio arba Gailioji raselė, piemenų *raliavimai* (riliavimai, oliavimai) nieko bendra su giesmėmis neturi. Daugiausiai apraliuojama karvės—karvytės, rečiau avys ir mažiausiai kiaulės.

131.

Ralio, mano karvyte,
Man' karvytė juoda, ralio!
ir pienelio duoda.
(Niemi)

132.

Ralio, karvytės mano, ralio!
Ralio, mažutytės mano, ralio!
Ateik, matute, ralio, ralio!
Padėk ganyti, ralio, ralio!
karvyčių varyti, ralio, ralio!
(Niemi)

133.

Ašei viena ganiau, ralio!
viena varinėjau, „
niekas nepadėjo: „
sesiulė nespėjo, — „
rūteles ravėjo; „
brolelis nespėjo, — „
lovelėj gulėjo. „
Ral-ralio, uu.
(Sabaliauskas)

134.

Ralio, avytės, šilkų vilnytės,
striūnų kojytės, stiklo akytės!
(Niemi)

135.

Mano avyte, ralio!
šilkų vilnytė, „
aukso rageliai, „
stiklo akelės, „
baulių auselės. „
Aš nusikirpsiu avytę, ralio!
suverpsiu tą vilnytę, „
iišsiausiu bambasėlio „
br asiūsiu ploščiukėlį: „
us pšilta man žiemelėj. „
Dėku tau, avytė, ralio!
už švelnią vilnelę: „
šilta bus žiemelėj, „
(Niemi)

136.

Ralio, man karvytė šėma, ralio!
man pienelio šėpa. „
Man karvytė žala, „
man pienelio bala. „
Man karvytė juoda, „
man pienelio duoda. „
Kur karvytės ėjo, „
žal' žolelė žėlė. „
Kur jaučiukas ėjo, „
juodą dumblą mynė. „
Bandelė derėjo, „
bernai išgarmėjo. „
Buvo vienas likęs, „
ir tas pats nuplikęs. „
Rūda kalė vijo, „
ir tą patį prarijo. „
Ralio ralyte, „
eik čionai, sesyte, „
padėk man ganyti. „
(Niemi)

137.

Ralio, mano kiaulytės,
„ ryt bus velykytės:
aš turiu kiaušinių, ralio!
saujos po pečiu, „
penkis didžiųjų, „
dešimts mažųjų. „
(Niemi)

138.

Skambėjo miškeliai, ralio!
sesiulių balseliai; „
gegutės kūkavo, „
sesiulės raliavo. „
Ral-ralio, ralio, uu!
(Sabaliauskas)

139.

Oi rilio, rilio, aš viena ganau.
Ginkš ir tu, busma du—
abudu ganysva.
(„Aušrinė“)

140.

Vivo vivolia,
ginsiu namolio!
Pro kieno vartus?
Pro kunigėlio.
O ką dirbdami?
Košę virdami.
Kokių miltų?
Vienų kvietienių.
Su kuo užtrinsim?
Su lašinėliais.
Su kuo užliesim?
Su karvės pienu.
Su kuo pamaišysim?
Su sidabro šaukštu.
Kas tą kalbą iškalbės,
tas tą košę sutepės.
(Niemi)

Raliavimams artimi yra *ridavimai* (melžiant):

141.

Rido, karvyte, rido, rido!
Rido, žalmargyte, rido, rido!
(Sabaliauskas)

142.

Rido, rido, karvyte!
Rido, rido, žalmargyte!
Duok man pienelio po viedrą!
Rido, rido, karvyte!
Duok, karvyte, po uzboną!
Pelė bėgo per dirvoną,
kiškis mušė baraboną.
(Niemi)

143.

Rido, karvytė žala
„ pienelio žada,
„ karvytė juoda
pienelio duoda.
Rido, karvytė marga,
„ varškytės tarba.
Ganau karvytę po traką,
neš karvytė pienelio po lašą!
Ganau karvytę po liekną,
neš karvytė pienelio po viedrą.
(Niemi)

Gražūs yra, skardūs, malonūs, šienpiuvių *valiavimai.* Jais apsakoma varomasai darbas nustatytoje tvarkoje (su dalgelio pustymu ir iškalimu). Valiavimo ritmas—lengvas, platus. Turinyje ir tone daug. vienatvės įtakos, bet nesvetima ir būrio-talkos darbo ūpo ypatybių. Pirm kelesdešimt metų tebeieškota dainos: „ Valiai, valiai, valys valiavo, pačios negavo," bet nerasta (Moigis, 1845 m.). Šiaip visokių esti valiavimų.

144.

Valioi, pievelė, valioi,
valioi, žalioji, valioi!
Man dalgelė vieno plieno, valioi!
man dalgelė nepustyta, valioi!
man grėblelis risavotas, valioi!
nuo bernelio dovanotas, valioi!
(Niemi)

145.

Tie krumeliai linguojėliai,
pjovėjėliai tinginėliai,
nei jie pjauna, nei valiuoja,
pakrūmelėms tinginiuoja.
Ein broliukai šieno pjautų,
ved ir mane lygiai grėbtų.
Penki pjauna, viena grėbia,
grėbėjėlė tankiai sėdi.

Trijų dienų jų pjovimo,
nesugrėbiau nei vežimo.
Mūsų zenkiai [98]) pjovė šieną
apie kelmą čielą dieną.

(Niemi)

146.

Valioi, mano dalgelis,
valioi, valioi,
valioi, mano skudruonėlis,
valioi, valioi!
Nusileido saulelė,
užkrito šalta raselė,
kai man lengva pjauti,
dalgužėlį traukti:
Valioi, mano dalgelis...
Nekiek aš pjoviau,
kiek aš žiūrėjau
ant naujo dalgio,
pasiremdamas.
Valioi ir t. t.

Nuvažiuos tėvas
į turgelėlį,
nupirks man naują
plieno dalgelį.
Valioi ir t. t.

Ok valioi, valioti,
ok valioi, valioi,
šviesus dalgelis,
baltas kotelis,
o pjovėjėlis
dar jaunutėlis.

(Janulaitis)

147.

Valiai, mano dalgeli,
valiai, valiai.

Nepapjausi šienelio,
nepapustęs dalgelio.
Valio, mano dalgeli...
Dalgelį traukiau
pusrytėlio laukiau.
Valioi...
Dalgelį traukiau, kaip kirminėlį,
Šieną, žolelę su samanėlėms.
Valioi...
Neiškalęs dalgelio,
nepapjausi žolelės.
Valioi...
Grėblelį traukiau,
pusrytėlio laukiau.
Valioi...

Skamba mano dalgelis
plieno balseliu.
Valioi...
Skamba mano grėblelis
klevelio balseliu,
Valioi...
Verkia mano brolelis
žirgelio stainelėj.
Valioi...
Žvanga mano dalgelis,
rugelius kirsdamas,
verkia jauna mergelė,
į pėdus rišdama.

Skamba, žvanga dalgelis lankoj, lankoj,
verkia, rudul mergelė rankoj, rankoj!
Valioi...
Neprataręs mergelėms, darbo nebaigsi,
be meiliųjų žodelių nieko neveiksi.
Valioij...

[98]) berneliai.

Nupjoviau pievelę su dobilėliu,
parvedžiau mergelę su vainikėliu.
Valioi...
Nupjoviau pievelę baravykuotą,
parvedžiau mergelę čeverykuotą.
Valioi... (A. Juška, L. d. 361)

148.

Valio, dalgelis, klevo kotelis,
pasivalioki žalią laukelį,
žalią laukelį mano rankele,
pakol tebesu pas tetušėlį.
„Brolyti mūsų, jaunasis mūsų,
delko išeini iš tetušėlio?
Arne mylėjo tavęs tetušis,
arne mylėjo nei brolužėliai“?

Mylėt mylėjo ir palydėjo
per lygius laukus, per beržynėlius,
pakol pailso bėri žirgeliai.
Vidur beržyno žirgus ilsino,
ten mane jauną graudžiai virkdino.
(Geitleris, 21).

Darbo dainų apžvalgai pabaigti reiktų dar nurodyti staklinės ir laivinės dainos. Beabejo, audėjėlės staklių ar laivininko darbo ritmai turėjo jų dainoms padaryti įtakos. Deja, neturime pasižymėję pačių pirminių, darbo ritmu griežtai sekančių šios rūšies dainų, gi išvystytose dainose pirminis ritmas gerokai yra išdylęs, sunkiau benujaučiamas.

Vieną *staklinių*, iš girninės išsivysčiusią, aukščiau esame padavę (№ 60). Čia dar dvejetas.

149.

O aš turėjau
dvi sesytė i,
abidvi audėjati.
O jiedvi audė
plonas drobates
į naująsias staklates.
Staklės tuzgeno,
nytys blizgavo,
šiedvi gražiai dainavo.
Ei tilkit, tilkit,
jūs bagotieji,
del manęs vargdienėlės.
Kad aš išeisiu
iš to kiemelio,
paliksiu jums ruimelį.
Kad aš išeisiu,
skrynias išnešiu,
paliksiu jums vietelę.
Į skrynių vietą
rūtų ne sėsit,
nei skinsit nei ravėsit.
Į mano vietą
mergą samdysit,
brangias algas mokėsit.
O aš nueisiu
šimtą mylačių
už jūrių maračių.
Už jūrių marių,
už vandenėlio,
čia auga žalia liepelė.
Liepužė augo,
lapai žaliavo,
viršunužė lingavo.
Ui ui ui Dieve,
Dievuliau mano,
vargios mano dienelės.
O dar vargesnės
jūrių žuvelės
seklume vandenėlio.
(Neselmanas, 287) [99])

[99]) Ją žino Bücher, Arbeit u. Rhytmus (IV l.), p. 94.

150.

Išleidau dukrytę,
išleidau jaunąją,
išleidau audėjatę.
Sugrįški, dukryte,
sugrįški, jaunoji,
sugrįški, audėjate.
Negrįšiu, močiute,
negrįšiu, senoji,
negrįšiu sengalvėle.
Čia nėra staklačių
nei plonų drobačių,
nei klevo šaudyklačių.
Ten rasiu staklačių
ir plonų drobačių
ir klevo šaudyklačių.
(Neselmanas, 273) [100]

Laivinių, bent užrašytų, turime pajūriais (Kopose). Galbūt, paieškojus būtų galima rasti ir paežerėmis, paupiais. Jųjų ritmas, tikriau, pirminio ritmo aidas—ramus, lėtas, ilgas, lyg siubuojąs.

151.

I šilą ėjau,
šilužyj kirtau,
pagiryj laivą kuriau.
O kai pakuriau
juodą laivatį,
plaukiau jūrėms marelėms.
Ei broli, broli,
brolyti mano,
kur kreipsiva laivatį?
Ar ant dvaračio?
ar ant miestačio?
ar ant mažo kiemačio?
Nei ant dvaračio,
nei ant miestačio,
tik ant mažo kiemačio.
Mažam kiematyj
mažos mergatės,
ale didė meilatė.
Visas mylėjau,
visas užgėriau,
tik vienos aš norėjau.
O jei ne gausiu,
kokios norėjau,
lauksiu priaugančiosios.
O jei negausiu
priaugančiosios,
vesiu žvejų mergatę.
Žvejų mergatė,
ta juodakatė,
nemok trijų darbačių:
nei plonai verpti,
nei tankiai austi,
nei drabužių rėdyti.
O ji tik moka
laive sėdėti,
laivačio šniurus traukti:
Laive sėdėjau,
tinkluži traukiau,
baltas rankas mazgojau.
Juo vėjas pučia,
juo laivas bėga,
raudin mano širdelę.
Ei baltos baltos
mano rankeles,
kasdien ant vandenačio.
Ei skaistūs skaistūs
mano veidužiai,
kasdien vėjužio pusti.
Ei vargios vargios
mano dienatės,
o bus ir dar vargesnės.
Vargas ant vargo,
bėda ant bėdos
ant vandenų mergatei!

[100]) Žiūr. p usl. 59.

Ei bati, bati,
batuži mano,
perleisk man tą mergytę.
Veikiaus perleisčiau
tris ūbus lauko,
ne kaip savo mergytę:
tris ūbus lauko
vienam metukui,
vienam tik rudenukui;
mano mergytę
visam amžiukui,
visam amžio metukui.
(Neselmanas, 186) [101])

Aiškų darbo ritmų išlaiko kitos skalbtinės, pvz.

152.

Aukšti kalnai, žalios lankos,
puikiosios kvietkelės
gul man ant akelės.
Ten ant kalno taip aukštojo
aug žalia liepelė,
lenkiama vėjelio.
Po ta liepa ta žaliąja
tek šaltinis šaltas,
čysto vandens baltas.
Čia sesytės žlugtą skalbia
baltų marškinėlių,
plonų drabužėlių.
Ir nupūtė šiaurės vėjas
mergužės vainiką,
vandenyj paliko.
Ir atjojo puikūs bernai
savo žirgus girdyt,
saldžiai atsiširdyt.
Pasisiūlė viens bernytis
mielai nusitraukti,
prie vainiko plaukti.
Jei atplauksi su vainiku,
tu mane laimėsi,
tu mane turėsi.
Jei į dugną tu nugrimsi,
skęsdamas pražūsi,
jinksmas tačiau būsi.
Duokit man tada ilsėtis
ne po kalnu šiauriu,
kasamu biauriu,
bet labiaus atsigulėti
po daržo rūtelėms,
apkaišyti kvietkelėms.
Jei tada ateis sesytės
žalias rūtas skinti,
man ant galvos minti,
tai manęs jūs atsiminkit,
man apierą dėjant,
ašaras praliejant.
(Neselmanas, 83) [102]).

Puikiai išlaiko darbo ritmą *kultinė*, kuri, deja, kad ir kaimiečių (Prūsų lietuvių) dainuojama, nėra betgi jųjų sukurta [103])

153.

Kelkitės vyrai, jau žiegorius trys,
spragilus reikia nutvert;
greitai, jau giesta ir budrus gaidys;

[101]) Sujungta Rėzos 9 ir 21 daina.
[102]) Šią dainą nurodo K. Bücher, p. 105.

reik ir galvijus pašert.
Mūsų kaimynai sukresni už mus;
argi negirdit jau kulant javus:
klip kliap klip kliap klip kliap.

Mūsų darbs jau iš senovės pagirts;
laukininks buvo Adoms,
Jis jau nuo Dievo buvo paskirts
lauką apdirbti tyčioms.
Del gi to kad ir miestelninks mus peik,
mes to nebijom, nes kulti tik reik.
Klip kliap klip kliap klip kliap klip kliap.

Ar ne sugaišti tur gyvuliai daug,
kas jiems pašarą duos?
Ar ne numirtų ir žmonės podraug
mums nebe kuliant už juos?
Ak tau miestelninke,tektų prapult,
jeine nenorėtum javus tau iškult:
klip kliap klip kliap klip kliap.

Mūsų pons amtmons rods žino lengviaus
pinigus užsipelnyt:
burus bespausdams, vis nor daugiau
dimžaką susikrapštyt.
Kaštenings, vuokmistras daro kaip jis,
taip ir šaltyšius—ak bėda mumis:
klip kliap klip kliap klip kliap.

(Kalvaitis, p. 276) [104]).

V. Dramos daina.

Giesmės yra giedamos bent dviejų giesmininkų; daugelis betgi dabar vadinamų dainų tai pat nevieno asmens yra dainuojamos. Tatai atsiliepia nevien balsų pasiskirstymu bei ūpu, bet ir pačiu dainos sątvarkiu (struktūra). Tojo sątvarkio ypatybė — *dvilypumas*, arba dainos išsišakojimas bent dviem šakom, ką pastebime daugėlyje mūsų dainų. Paprastai viena dainos šaka [105]) yra *mergelės*, kita — *bernelio*.

---

[103]) Pirmose trijose laidose K. Bücher davė ją tikros darbo dainos pavyzdžiu, bet sužinojęs ją esant ne liaudies sukurta, IV laidoje nuo jos atsisakė (p. 155). Tai Šleco (Schlez, Götinger Musenalmanach 1787) veikalas, A. Koppo nurodymu «Zschr. des Vereins fürVolks kande» 1902, sąs. 3. (Bücher, 155). Lietuvių kalbon ją išvertė Auluvėnų klebonas Jonas Pričkus Lorentas Hertelius, g. 1769 m., tebegyvas XIX amž. dar 30 metais (Bartsch, DainųBalsai, II. 295; Bolėno pastaba).

[104]) Kalvatis duoda iš R(ėzos) rinkinio Karaliaučiaus rankraštyne, užr. Kintų par. Bartsch (II 175) iš Bolėno rink. (daina atsiųsta 1832 m. iš Peilės muižės apie Kintus, bene Bėrbomo) duoda pirmą posmą, o kitus išverčia. B. nuorašu: klip kliap kliap, klip kliap kliap, klip kliap kliap. kliap.

[105]) Stanevičiaus terminas.

154.

a (bernelis)

Oi neduok, dieve, laimužę lemti,
toj pačioj kaimoj mergytę augti:
aš nepaspėsiu žirgelio šerti,
kožną dienelę mustriai jodyti.

O tai duok, dieve, laimužę lemti,
ben per mylelę mergytę augti:
tai aš paspėsiu žirgelį šerti,
kas nedėlėlę mustriai jodyti.

b (mergelė):

Oi neduok, dieve, laimužę lemti,
toj pačioj kaimoj bernytį augti:
aš nepaspėsiu žlugtelio skalbti,
kožną dienelę baltai vaikščioti.

O tai duok, dieve, laimužę lemti,
ben per mylelę bernytį augti:
tai aš paspėsiu žlugtelį skalbti,
kas nedėlėlę batais vaikščioti.

(S. Stanevičia, 4)

155.

a (bernelis):

Aš padainuosiu dainų dainelę,
aš dainų bernužėlis;
aš adarysiu dainų skrynelę,
paleisiu į liustelį.

Akmuo be kraujo, vanduo be sparnų,
papartis be žiedelių, —
aš, bernužėlis, aš, jauns bernelis,
be jaunos mergužėles;
parduosiu žirgą ir tymo balną,
samdysiu audėjėlę.

Ir atsisakė jauna mergelė,
po svirną vaikščiodama:
Neparduok žirgo, nei tymo balno,
aš būsiu audėjėlė.

b (mergelė):

Aš padainuosiu dainų dainelę,
aš, dainų mergužėlė;
aš adarysiu dainų skrynelę,
paleisiu į liustelį.

Akmuo be kraujo, vanduo be sparnų,
papartis be žiedelių, —
aš, mergužėlė, aš, vargdienėlė,
be jauno bernužėlio.
Parduosiu žiedą ir vainikėlį,
samdysiu artojėlį,
Ir atsisakė jaunas bernelis,
po stainę vaikščiodamas:
Neparduok žiedo, nei vainikėlio,
aš būsiu artojėlis.
(S. Stanevičia, 1)

Nekartą daina šakojasi net daugiau kai dviem šakom. Kiekviena šaka skirstosi dviem šakutėlem: bernelio šaka — bernelio ir tėvelio šakutėlem, o mergelės — mergelės ir motinėlės šakutėlėm:

156.

a.

Anksti rytą, rytmetėlį
saulelė tekėjo,
o pro stiklo langužėlį,
tėvelis žiūrėjo.
Kame buvai, sūnytėli,
kame vaikštinėjai?
kame tavo pentinėliai
šviesūs surudėjo?
Anksti rytą, rytmetėlį,
žirgelį pašėriau,
o tai mano pentinėliai
šviesūs surūdėjo.
Tai ne tiesa, sūnytėli,
ne vierni žodeliai:
anksti rytą atsikėlei,
mergelę lydėjai.

b.

Anksti rytą, rytmetėlį,
saulelė tekėjo,
o pro stiklo langužėlį
močiutė žiūrėjo.
Kame buvai, dukterėle,
kame vaikštinėjai?
kame tavo vainikėlį
miglužė užkrito?
Anksti rytą, rytmetėlį,
vandenėlio ėjau,
o tai mano vainikėlį
miglužė užkrito.
Tai ne tiesa, dukterėle,
ne vierni žodeliai:
anksti rytą atsikėlei,
bernelį lydėjai.

(Juškos Liet. dainų 42 ir kt.)

Tiesa, nei tėvelis nei motinelė savo šakutėlės nedainuoja, tikriau gal — nebedainuoja, kaip ji pati sakos: tėvas klauso, dainuoja, sūnus dainuodamas atsako, motinai daina klausiant atsako duktė su daina. Dabar gi gerų geriausiame atvėjy vieną šaką mergelė, o kitą bernelis bedainuoja, paprastai betgi abi tiedvi šaki šioje ir anose dainose mergelė bedainuoja. Tad mergelės vis dažniau nudainuoja bernelių dainas, kurios todel dar greičiau negu mergelių ima nykti. Daugelio dainų tebėra žinoma vien mergelių šaka, virtusi savaranke daina, nors greičiausia senovėje jos bus turėjusios ir bernelių šakas. Pavyzdžiui, duotosios „Anksti rytą“ dainos paprastai yra žinoma vien mergelės šaka (taip ją ir pirm 200 metų pirmą kart yra užrašę):

Anksti rytą, rytužį
saulužė tekėjo,
o po stiklo langužačiu
močiute sedėjo.
Klausčiau tave, dukruže,
kur tu vaikštinėjai?
o kur tavo vainikėlį
miglužė užkrito?

O tai tiesa, močiute,
tai vierni žodužiai:
aš su savo bernužėliu
žoduži kalbėjau.
Anksti rytą, rytužį
vandenėlio ėjau,
o tai mano vainikėlį
miglužė užkrito.

Tai ne tiesa, dukruže,
tai ne vierni žodužiai,
o tu savo bernužėlį
lauku palydėjai.

Rugys, 1745 m.

Antroji tos dainos šaka, bernelio, atskylusi randama toli nuo pirmosios kaipo savarankė daina:

Šią naktelę per naktelę
miego nemiegojau.
Klausinėjo sens tėvelis,
kur šią nakt nakvojau.
Žalioj lankoj, dobiluose
bėrus žirgus ganiau, —
ten aš jaunas, tėtužėli,
šią naktį nakvojau.

Tai ne tiesa, sūnytėli,
ne vierni žodeliai,
tu lydėjai, ben lydėjai
per lauką mergelę.
O tai tiesa, tėtužėli,
tai vierni žodeliai,
aš lydėjau, ben lydėjau
per lauką mergelę.

(Neselmanas, 303).

Dainos dvilypumas pareina nuo to, jog ji dviejos, bernelio ir mergelės, nudainuojama. Šitokis dvilypumas atskirtinas yra nuo to pat asmens dainuojamos dainos *kartojimo*, taikinant jos žodžius tai į vieną, tai į kitą ką ir kiek tiktai juos teatmainant:

157.

a.

Tykiai, tykiai
Nemunėlis teka,
lialiumo vyno,
Nemunėlis teka [105]).

Dar tykesniai
mūs seselė verkia,
lialumo...

Senai girdžiu,
ką tėvelis [106]) šneka,
lialiumo...

b.

Žada mane
už seno nuduoti,
lialiumo...
O aš seno,
seno nemylėsiu,
lialiumo...

. . . . . .

Tykiai, tykiai [107])
Nemunėlis teka,
lialiumo vyno,
Nemunėlis teka.

[105]) Viet. lialiumo ir tt. kitur nuosakiau: del to tykiai, kad už seno einu (Juška, Sv. d. 390).

[106]) Nuosakiau, bet paprastai: močiutė.

[107]) Reta nuosakiai išgirdus: srauniai, srauniai Nemunėlis teka, delto srauniai, kad už jauno einu (Juška, Sv. d. 390).

Dar tykesniai
mūs seselė šneka,
lialiumo...
Senai girdžiu,
ką močiutė kalba,
lialiumo...

Žada mane
už jauno nuduoti,
lialiumo...
O aš jauna
tai jauną mylėsiu,
lialiumo...

. . . . . .

(Juška, Sv. d. 390, 960; Volteris p. 397—ir 398 kt.)

Pirmas dvilypumas tai dainos šnekamoji forma, *dialogas*, tikriau duetas. Jis riša dainą su *drama*, kurios dialogas yra vienas vyriausiųjų gaivalų. Daina turi nekartą ir kitą, bent senovės dramos, ypatybę: *korą ir jo vedėją*, lyg senovės graikuose. Mūsų gadynės dramoje koras nieko nebereiškia, bet senovės ir lauko giminių dramoje koras gavo reikšti klausytojų, minios (publikos) jausmus, jos pritarimą kilniems dramos veikėjų žygiams, prijautimą jų nelaimėms, pasipiktinimą jų nelabumui; laukinių patys žiūrėtojai koru dalyvauja vaidinant, o graikai korą jau buvo atskyrę nuo publikos ir scėnon įstatę. Pavyzdžiu statysime Aiskylio Prikalto Prometėjaus arba Sopoklio Antigonos korus; abu tuodu veikalu atpasakota prozoje ir lietuvių kalba. Ilgainiui korai nyksta išstumti, palikdami patį žiūrėtoją be tarpininkų bei aiškintojų prisiimti dramos veiksmą.

Koro liekanų turime daugelyje giesmių ir darbo dainų, ypačiai jųjų priegiesmiuose ir priedainiuose. Tiesa, ne visados priegiesmiai koru esti pritariami, nekartą tiktai kito(-s) darbininko(-ės), o kai kada to(-s) pat traukiami, betgi atsižvelgus į visų tautų vystimosi ypatybes, neabejotina senovėje ir pas mus korą plačiai dažnai pritarus vedėjui(-ai), bent daug dažniau negu mūsų metu kad pritariama. Šios rūšies dainų tebepasitaiko dar, pavyzdžiui, lauko darbus nudirbant, eitinių ar šoktinių tarpe ir t. t. Tasai koro, dažnai jau tik vieno dainininko(-ės) tedainuojamo pokorio refrėnas tebeliko dar kviečių giesmėje: Kieno tie kvieteliai kalne karša (№77), kurioje po kiekvienos eilutės turime bendrą pritarimą: Ritto, ritto, raselė krito! Arba eitinių kanapinėje: Pasėjau kanapę ant marių kraštelio (№ 79), kur pritariama: Oi lilia, kanapėlę ant marių kraštelio! Geriausias betgi pavyzdys bene bus linarūčio giesmė (№74), berods trijos giedama, tik trečia giesmininkė ten aiškiai, savo pritarimo turiniu ir forma, pranykusiam korui atstovauja. Dvi giesmininki—darbininki barasi tarp savęs. Viena: Aš viena martelė linelius pasėjau... Antra: Ne tu viena sėjai, ir ašen padėjau... Trečia (= korui): Citat, citat, martelės, judvi nesibarkit! Trečiosios pritarimas del savo taikinimo, raminimo didžiai primena mums, senovės graikų senių korus, kurie gyvenimo prityrę, giliau, ramiau žvelgė į žmonių silpnybes bei ydas, taikino juos tarpusavy, ramino.

Ypačiai daug dvilypių duetų ar koru pritariamų dainų dainuojama **vestuvėse**. Vestuvių apeigos tai naturalė, senobinė liaudies drama. Tai *veiksmu* reiškiamas vaidinimas, kurio kiekvienas dalininkas, veikdamas ar tik žiūrėdamas, persiima apeigų liūdnumu-griaudingumo ar vėl jųjų sąmoningumu, navatnumu ir seka nusistačiusiu senovės būdu. Visi dalininkai lyg rolėmis pasiskirstę, tai liūdnai apverkia jaunąją ar ji pati savo likimą, tai veda duetą, ypačiai pajuokdami kits kitą, tai karta šposus, tai vėl rėžia oracijas. Apeigos tai veda mus į žilą senovę, kuomet vedimo būdas kitokis buvo negu mūsų metu, tai skolinasi iš senovės bajorų apeigų ir kalbų, tai šiaip jau verčiasi maloniomis, griaudžiomis „rūtų darželio" ir „žirgelio" dainomis, tai kartojasi naujas mėgiamųjų poetų dainų daineles. Tatai bus lyg dailių dailiausių, skambių skambiausių dainų lenktynės! Dainuojama tuomet ne vien apeigoms skiriamos, bet ir šiaip kuone visos mūsų kilniausios dainos.

Didžiuma vestuvinių dainų iš žilos senovės bus parėjusios, berods, kartais ne Lietuvoje sukurtos, o tik vėliau iš kaimynų įkeltos ir prigijusios. Vestuvių apeigose ir dainose atsivaizduoja krikščionių bažnyčios dar neliestoji gadynė, iš pradžių *žmonių vogimo-vedimo*, paskiau ir *pirkimo* laikai. Šitokis vedimo, vyro ir moters gyvenimo susirišimo, plėtojimos nuosakumas ne vien lietuvių, bet ir kitos tautos yra išėjusios. Tatai rodo tų šalių visuomenės papročių palikimai, taipat ir laukinių giminių papročiai.

Mūsų papročiai ir dainos vedasi mus į tuos laikus, kuomet žmonės tebegyveno dar didžiomis šeimynomis, arba atskiromis giminėmis, kurias sudarė vieno kraujo, bendros motinos-pramotės vaikai-gentys. Tai mūsų dainų „broleliai ir seselės". Sprendžiant iš kitų giminių visuomenės, ypačiai laukinių, pavyzdžio, ir pas mus turėjo būti gadynė, kada šie broleliai ir seselės vyrai ir žmonos kits kitam buvo buvę; betgi aiškių anos gadynės ypatybių palikimo nei mūsų dainose, nei senovės papročiuose nėsame dar susekę.

Daug aiškiau susekama gadynė, kada, priešingai, vienos genties vyrai imdavosi sau žmonas iš kitų genčių. Mūsų dainų berneliai mergelių ieškoti, vesti joja „per girias, per kalnus", nekartą „už dviejų šimtų mylelių", žodžiu, toli, kaip toli nuo kita kitos gentys kad gyveno. Žmonos tekdavo tykoti kur nors paupy ar prie šaltinio vandens pasisemti atėjusios, naktį vogti, nekartą prievarta iš jų genčių vergėmis sau imtis, vėliau — su jomis ir jų tėvais susitarus pirktis (dovanų teikti). Žmonų paveržimo gadynę primena mums dainos ar apeigos, kur vedžiai išveža seselę naktį, broleliai vejasi paskui ją, ji ženklina savo kelią, vedžiai šauna į uošvės vario vartelius, užpuola ant jos namų, ginkluoti joja vestuvėsna, griežtai elgiasi svotai ir vestuvių ninkai, tyčiojasi, „apgieda" (=kovoja) kits kitą, o ypačiai jaunikio pusę. Štai keletas pavyzdžių.

158.

O ar jau gieda
raibieji gaideliai?
ar bus čėsas, tėveli,
pas mergelę joti?
Sūnyti mano,
dobilėli mano,
susikviesk, sūneli,
savo draugalėlius.
Draugalėliai mano,
brolužėliai mano,
imkit visi plinteles
su manimi drauge.
O kaip mes prijosim
uošvelės dvarelį,
šausime kartužiu
į vario vartelius.

O kad bent išgirstų
jaunoji mergelė,
aukštam svirne būdama,
skaružę siūdama.
Mergužėlė mano,
lėlijėlė mano,
dovanok mums, mergužėle,
po šilkų skarelę.
Bernužėli mano,
dobilėli mano,
nepažįstu, bernuži,
tavo draugalėlių.
Mergužėle mano,
lėlijėlė mano,
tai vis mano draugalėliai
tam suole sėdėjo.
(A. Juška, Sv. d. 498)

159.

Šią naktelę
per naktelę
dvarelis dunzgėjo.
O čia būta
didžių ponų,
išvežta dukrelė.
Ir išeina
motinėlė,
neranda dukrelės.
Ir neranda
dukružėlės,
savo lėlijėlės:
Kelkit, kelkit,
sūnužėliai,
balnokit žirgelius,
pabalnoję
žirgužėlius,
vykite seselę.
Kur seselės
nuvažiuota,
rūtelės barstytos;
šaly kelio,
vieškelelio
ugnelė kurinta;

pas tą ugnį,
ugnužėlį
jaunimėlio šokta.
Jokim, jokim,
brolužėliai,
ik žaliai girelei.
Kaip prijojom
žalią girią,
žirgeliai ganyti.
Jokim, jokim,
brolužėliai,
ik srovės upelio.
Kaip prijojom
srovės upę,
žirgeliai girdyti.
Jokim, jokim,
brolužėliai,
Ik margam dvareliui.
Kaip prijojom
margą dvarą,
čia radom seselę [108]:
taip ji gražiai
parėdyta,
už stalo sodinta.

[108]) Kiti randa seselę „vidury kazokų“ arba net „totoraičių dvare“ („vakar buvau jūs seselė, močiutės dukrelė, o jau šiandien totorienė, totorių martelė“).

Grįžki, grįžki,
sesužėle,
grąžina močiutė.
Jau ne tiesa,
brolužėliai,
ne vierni žodeliai:
vakar buvau
su vainiku
ir su kaspinėliais,
o jau šiandien,
brolužėliai,
su šilkų gobturu.
Sudiev, sudiev,
sesužėle,
balta lėlijėle;
mes parnešim
motinėlei
didę naujynėlę.
(A. Juška, sv. d. 682)

Pirkimo gadynę primena mums suolo vadavimas dovanomis ir šiaip jau gausios vestuvių dovanos—vadavimai, pav., nuotakos ieškant.

160

Tai jums, svotai, ne giliukis,
tai jums, svotai, ne giliukis,
tai jums, tai jums
nei suolelio nėra.
Nepakarnūs mūsų svotai,
nepadorūs mūsų svotai,
prieš mus, prieš mus
su kepurėms stovi.
Nusiimkit kepurėles,
palenkite mums galveles,
tai leisiu, tai leisiu
į suolelį sėsti.
Kad neimsit kepurėlių,
nerodysit pakarnėlės
neleisim, neleisim
mes jumis suolelio.
Mūs svoteliai, kaip stuobreliai,
stovit jūs visi aslelėj;
tai jums, tai jums
ir suolelio nėra.
Parodykit rugių kraują,
parodykit miežių kraują, —
tai leisim, tai leisim
į suolelį sėsti.
Parodykit kviečių varpą,
parodykit kviečių varpą —
tai leisim, tai leisim
į suolelį sėsti.
Mes *nenorim jūs pyrago,*
tik mes norim jūsų doros,
norim, norim
jūsų padorumo.
(A. Juška, Sv. d., 528).

Vestuvių papročiai, apeigos ir dainos yra užsilikę iš senovės. Krikščionių tikyba tebus jiems davusi „važiavimą bažnyčion“, gal ir „žiedynas“, bet pačios tuomet dainuojamos dainos taipat yra senobinės. Tos visos apeigos su dainomis padaro lyg *vestuvių dramą* keliolikos *veiksmų* — skyrių, pradedant „pažintuvėmis“ ir „piršlybomis“, baigiant „sugrąžtais“, apsilankymu pas motiną. Šios dramos vyriausi *veikėjai* yra jaunikis — vedys su savo draugais, piršliu, svotais ir tt., iš vienos pusės, o jaunoji—nuotaka su savo draugėmis ir tt., iš antros; tatai lyg du, vienas antram priešingu, su vienas antru kovojančių, besivaržančiu būriu. Toji *kova* yra čia vyriausias dramos veiksmo pagrindas ir daugelio svotbinių (vestuvinių) dainų dvilypumo išaiškinimas. Toji betgi kova yra nelygi.

Veiksmo pergalė—jėga jaunikio būrio pusėje, jaunoji paveržiama iš ramaus „rūtų darželio“ gyvenimo: atplėšiama nuo močiutės ir vedama į dar nežinomą, gal vargo, gal skausmų gyvenimą; jaunosios skyrimasis iš močiutės namų yra vestuvinės dramos turinys. Nors delto jaunosios pusė yra silpnesnė už jaunikio, ji betgi jėgos, tiesa, jausmo jau sušvelnintos, įveikiama, skriaudžiama, ginasi savo skaisčiausiu ginklu —griaudžių griaudžiomis dainomis, kurioms jaunikio pusės— jėgos reiškėjos dainos toli neprilygsta. Gyvenimo griežtumas jausmu sumalonintas, ima viršų ant silpnos gyvenimo nepritysios mergaitės svajonių—dainelių. Mūsų simpatijos (prijautimas) silpnoje—jaunosios pusėje.

Veiksmo vieta mainosi, tai pas jaunąją („uošvės dvarely“) tai pas jaunikį (žiaurią anytą). Dramos veiksmas nesibaigia, bet tęsiasi tris, keturias dienas, o net ir visą savaitę.

Atskiri vestuvių momentai, veiksmai—aktai, įvairiose Lietuvos vietose kartais ir labai, bet dažniausiai tik smulkmenomis, skiriasi; yra, žinoma, vietų, kur vestuvinės apeigos ir dainos yra sunykusios. Įvairuoja taipat vestuvių dalininkų ir apeigų vardai.

Vestuvės, jųjų apeigos su dainomis ir oracijomis, *veikiamojo laiko žvilksniu* galima padalinti trimis dalimis, laikotarpiu nuo kita kitos atskirtomis. Tai 1) *piršlybos*, kurios paprastai įvyksta kurį laiką prieš vestuves, 2) *vestuvės* su kelių po kita kitos dienų apeigomis ir 3) *sugrąžtai*, kuriam laikui po vestuvių praslinkus. Tatai bus lyg trys vyriausieji dramos aktai, kurie skirstosi dar apeigomis—scėnomis. Tas apeigas nustatome labiausiai atsirėmę kun. A. Juškos „Svotbinė rėda veliuonyčių lietuvių“, parašyta pirm 50 metų (1870 m), nes ji daugiausiai ir pilniausiai duoda medžiagos. Kai kur papildome ją ir iš kitų šaltinių [109]).

I. *Piršlybų* meto dainos galima suskirstyti apeigomis, kuriose jos yra dainuojamos, tariant *pažintuvėmis*, *piršlybomis*, *sutartuvėmis*, *žiedynomis*. Tų apeigų betgi ir daugiau yra, ir visaip jos esti vadinamos.

1. Piršlybų apeigos—ne vienos dienos iškilmė. Jaunasis ir jo piršlys, tai vienas, tai kitas, tai kartu abūdu lankosi pas jaunosios tėvus, peršasi. Iš pradžių pats jaunasis arba jo piršlys, nusižiūrėjęs sau mergelę, joja (mūsų metu ir šiaip važiuoja) į juos pasiteirauti, ar leis savo dukterį į marčias ir ar eis duktė. Sutikus, po kelių dienų atjoja jaunasis su piršliu, jaunosios tėvams leidus viešai su jąja susipažįsta, o po to, jis gali pas juos dažniau lankytis ir arčiau aprinktąjai, o šioji jam prisižiūrėti. Tatai vadinama *pažintuvėmis*, nors šiaip jau galima jos plačiau suprasti kaip tarpas, kuomet jaunasis pasižino su jaunąja (iki pačių piršlybų). Įdėmi,

[109]) Palyg. A. Juškos Svotbinė rėda veluonyčių lietuvių (1880 m). ir to pat Lietuviškos svotbinės dainos (1883), L. Jucevičiaus Litwa (1846 m.), Valančiaus Palangos Juzė, Niemio ir Sabaliausko Lietuvių dainos ir giesmės (1912) ir kt.

pav., pažintuvėms *piršlio byla* (*oracija:*) *Kloniojas šiš jaunikaitis* tamstos dukterei ir ieško sau gaspadinės—viežlybos, apsirgerbančios, *ugnies kurėjos ir sergėtojos, verpėjos, audėjos, vingių rašėjos, žiočkų rinkėjos, rugių pjovėjos ir rišėjos, malėjos, minkėjos, duonos kepėjos, ėdalo jovėjos, gyvulių šerėjos*, kad ruoštų savo ruoštą aplink ūkį ir liuobą žąsų, ančių ir vištų, kad mylėtų gimines būsimo vyro ir savo, kad mokėtų elgtis prie pečiaus ir prie svečio“ (Juškos Sv. rėda p. 6).

Žodžiu, išrokuojama moters darbai.

Pažintuves plačiau supratus, tuo metu dainuojama dainų, kuriose bernelis šeria žirgelį pas mergelę joti, joja dieną naktį per girias per kalnus, ieško kelią į mergelę, kilnojasi pas ją laiveliu per Nemūną, susitinka su jąja avis, jaučius ganant, per linarūtį ir kitus lauko darbus, pas šaltinį vandenį besemiant, visaip ją vilioja už jo tekėti, duodamas dovanų, girdamas savo dvarelį, žadėdamas ją sunkių darbų nedirbsiant; mergelė pas močiutę augdama, bernelių viliojama, turi rinktis tarp visokio amžiaus, turto ir amato, žinoma, senių nenori, mėgina bernelių jausmo tvirtumą, skandindama aukso žiedą ir žiūrėdama, kuris jųjų šoks jo ištraukti, kuris patinka, su tuo pasimato, o paskiau visaip teisinasi močiutei—šit pažintuvių dainų turinys! Tos rūšies daina, pvz., bus 156: „Anksti rytą rytmetėlį saulelė tekėjo“, o čia dar kelios.

161.

Nejoki, berneli,
pavasarį;
atjok, jaunasis,
rudenėlį,
kaip bus rugeliai
želmenyse,
žalios rūtelės
garbiniuose.
Tekėk, mergele,
tu už manęs,
sunkiųjų darbelių
tu nedirbsi,
kalne rugelių
tu neriši,
šieno lankelėj
tu negrėbsi,
svirne riešutus
begvaldysi,
sodne obuolius
sau brandysi.
Šelmi bernyti,
tu meluoji,
sunkiausi darbeliai
reiks man dirbti:
kalne rugeliai
reiks man rišti,
žalioj lankelėj
šienas grėbti.
Svirne riešutai —
graudžios ašaros;
sodne obuoliai —
juodi purvynai.

(Iš Daukanto, Juškos ir kt.).

162.

Ei siuntė, siuntė
mane motinėlė
jūres vandenėlio,
šalto šaltinėlio
sidabro viedrais,
aukselio naščiais,
šilkiniais pasaitėliais,
perliniu vainikėliu.
O man besemiant
šaltą vandenėlį,
atjojo bernužėlis
ant juodbėrio žirgelio.
Pastatyk viedrus,
paguldyk naščius,
padėk, padėk, mergužėle,
juodbėrėlį girdyt.

Nestatau viedrų,
neguldau naščių,
nepadėsiu, bernužėli,
juodberėlio girdyt.
O ir supyko
jaunas bernelis
ant jaunos mergužėlės,
leido žirgą į valią,
sudaužė viedrus,
sulaužė naščius,
sutraukė pasaitėlius,
išlaistė vandenėlį.
Oi verkė, verkė
jauna mergelė
sidabrinių viedrelių,
čysto vandenėlio.

(Iš Juškos ir kitų)

163.

Bijunėlis žalias,
bijunėlis gražus,
bijunėlio
žali lapai,
geltoni žiedeliai.
Iš šaknelių rausiu,
į kvietkelį dėsiu,
o aš savo
bijunėlį
su savimi vešiu.
Mergužėle mano,
lėlijėle mano,
kad tu nori
šalin eiti,
begi moki austi?
Bernužėli mano,
dobilėli mano,
aš neturiu
motinėlės,
nėr kam pamokinti.

Mergužėle mano,
lėlijėle mano,
audė kiemo
audėjėlės,
delko nežiūrėjai?
Bernužėli mano,
dobilėli mano,
maža buvau,
neišmaniau,
del to nežiūrėjau.
Mergužėle mano,
lėlijėle mano,
čiulba girioj
du paukšteliu,
kas juodu mokino?
Bernužėli mano,
dobilėli mano,
šalna šalo,
rasa krito —
tai juodu išmokino.

(Juškos Svotb. dainų 208).

164.

Jojau dieną, jojau naktį,
niekur gera neprijojau
žirgeliui girdyti,
savo juodbėrėliui.
Ir prijojau ežerėlį,
gryną, lygų vandenėlį,
pagirdžiau žirgelį,
savo juodbėrėlį.
Juo pagirdžiau, juo dailesnis,
juo antsėdau, juo spraunesnis;
josiu prie mergelės,
baltos lėlijėlės.

Ir išeina uošvužėlis,
tos mergelės tėvužėlis:
sėsk, žentai, nuo žirgo,
žentai nuo žirgelio.
Aš nesėsiu nuo žirgelio,
nepurvinsiu nė kojelių,
kol išeis mergelė,
balta lėlijėlė.
Ir išeina mergužėlė,
ta baltoji lėlijėlė,
išsineša rankoj
šilkelių kuskelę.

Kas kampelis-žemčiugėlis,
vidurėly raštužėlis:
bernelio vardelis,
berno pravardėlė.

(Juškos L. d. 1559, Sv. d. 125)

2. Po kokio mėnesio jaunasis su piršliu vėlei atjoja į jaunosios tėvus pačių *piršlybų*. Piršlys giria jaunąjį, jo vietą, turtingumą, giminės kilnumą ir jo tėvų gerumą. Tėvams tinkant, surandama pasislėpusi jaunoji ir klausiama, ar tekės už atjojusio jaunikaičio. Piršlys vėl jį giria, pvz.: „nu ką, dukrelė, ar matai, vaikinas jaunas, gražus, iš pupų nevaromas, už kipšą gražesnis, degtinės negeriąs, ūkininkas, turįs savo gerą gyvenimą, ko benori? ko bereik? Juk pono Komaro sūnus neatjos pas tave. Ar tekėsi?“ Išgirsta atsakymą: „kaszin, gal ir tekėsiu“ (Valančius). Tad tėvų su piršliu išgeriama kas šiojo atvežt geriama: midaus vyno, degtinės. Jei tėvams ir jaunajai netinka jaunasis, tučtuojau tiek pat atiduodama gėrio, kiek atvežta ir drauge išgerta, ir piršlys su jaunuoju išjoja.

Šit kelios piršlybų dainos.

165.

Augo girioj liepelė,
pagiry sedulėlė,
oi augo, augo
kieme mergužėlė
pas senąją močiutę.
Atvažiavo sveteliai
iš Vengrijos žemelės,
oi prašė, meldė
seną motinėlę:
o ar leisi dukrelę?
Dukrelė, prieidama,
močiutę maldydama:
oi neduok, neleisk
mane, motinėle,
šį mielą rudenėlį.
Dar aš tavęs klausysiu
ir stakleles taisysiu,
o aš išausiu
plonas drobeles
su lendriniu skieteliu.
Dar nekėliau ryteli,
dar nekūriau ugnelę,
dar nevadavau
savo motinėlės
nei jokiame žinksnely.

(Juška, Sv. d. 238).

166.

Mergyte mane,
liūdna širdis tavo,
pasakyki, merguže,
iš kur tie sveteliai?
Piršlys iš Vilniaus,
suolsėdis iš Tilžės,
o šis jaunas bernelis
iš Vėliuonos dvaro.
Mergytė mano,
liūdna širdis tavo,
pasakyki, merguže,
kuo svečius priimsiv?
Piršlį alučiu,
suolsėdį midučiu,
o aš savo bernužėlį
rinckuoju vyneliu.

Mergyte mano,
liūdna širdis tavo,
pasakyki, merguže,
kuo svečius vaišinsiv?...
Piršlį kiauliena,
suolsėdį žąsiena,
o aš savo bernužį
balta vištienėle.
Mergyte mano,
liūdna širdis tavo,
pasakyki, merguže,
kuo svečius prikelsiv?
Piršlį vytiniu,
suolsėdį kliubiniu,
o aš savo bernužėlį
meiliaisiais žodeliais.
Mergyte mano,
liūdna širdis tavo,
pasakyki, merguže,
pro kur juos lydėsiv?
Piršlį pro vartus,
suolsėdį pro antrus,
o aš savo bernužėlį
per lygius laukelius.
(Juška, Sv. d. 243)

167.

Ant kalno rugiai,
sode obuoliai,
ten šukavo, ten rykavo
močiutė dukrą:
Eik, dukra, namo,
dukrele, namo—
žada tave tėvutėlis
už siuvėjo duoti.
Tai neisiu namo,
nebūsiu aš jo:
prastas darbas siūvėjo —
adatėlė rankoj.
Adatėlė rankoj,
siūleliai antroj,
visus darbus pametusi,
reiks siūlelius verpti.
Eik, dukra, namo,
dukrele, namo —
žada tave tėvutėlis
už kurpiuko duoti.
Tai neisiu namo,
nebūsiu aš jo:
prastas darbas kurpiuko—
ylelė rankoj.
Ylelė rankoj,
dratelė antroj,
visus darbus pametusi,
reiks dratelę nerti.
Eik, dukra, namo,
dukrele, namo—
žada tave tėvutėlis
už bajoro duoti.
Tai neeisiu namo,
nebūsiu aš jo:
prastas darbas bajoro —
šoblelė rankoj.
Šoblelė rankoj,
plintelė antroj,
visus darbus pametusi,
reiks plintelę šveisti.
Eik, dukra, namo,
dukrele, namo —
žada tave tėvutėlis
už artojo duoti.
Tai eisiu namo,
tai būsiu aš jo:
geras darbas artojo —
žagrelė rankoj.
Žagrelė rankoj,
botagėlis antroj,
visus darbus pametusi,
reiks jautelius ginti.
(Juška, E. Stanevičia ir kt.)

Piršlio pagyros vertę rodo per pačias vestuves vėliau dainuojamoji daina:

168.

Piršlys šelmis, melagis,
piršdamas gyrė vietelę,
sakė mūro dvarelius
krikštoliniais langeliais.
Kad aš jauna nuėjau,
nieko gera neradau:
virbu tvertas dvarelis,
virkščiomis kimštas langelis.
Piršlys šelmis, melagis,
piršdamas gyrė vietelę,
sakė prūde žąseles,
o paprūdėj anteles.
Kad aš jauna nuėjau,
nieko gera neradau;
radau prūde dumblelius,
o paprūdėj molelius.

Piršlys šelmis, melagis,
piršdamas gyrė vietelę,
sakė kalne rugelius,
o pakalnėj pūrelius.
Kad aš jauna nuėjau,
nieko gera neradau,
radau kalne dirseles,
o pakalnėj smilgeles.
Piršly šelmi, melagi,
piršly šelmi, melagi,
aš tau duosiu dovanų,
aš tau duosiu dovanų.
nuo eglelės stuomenis,
nuo pušelės rankoves,
nuo berželio apkaklę,
nuo karklelio kaspiną.

(Daukantas, p. 88).

3. Dar kartą jaunasis su piršliu atjoja į jaunosios tėvus visai jau susitarti; tai *sutartuvės* arba sugertuvės. Vėlei geriama (ne jaunųjų), jaunoji jau aiškiai pasižada tekėti už jaunojo, maloniai pasikalbama apie būsimą gyvenimą, suderama kraitis ir užrašai. Susitarus, jaunajam įteikiama, kartais savo motinai parnešti, rūtų kvietką baltoj skepetoj. Sutartuvėms dainuojama graudi: Tykiai, tykiai Nemunėlis teka (№ 157), Birūtos daina (Ant marių krašto Palangos miestely) ir kt., pvz.:

169.

Rūtas sėjau ir gėdėjau,
vai, kuku,
skyniau, pyniau vainikėlį,
šiluogėlė žydi.
Ant tiltužio vėjas kilo,
vai, kuku,
ir nupuolė vainikėlis,
šiluogėlė žydi.
Ir sutikom tris brolyčius,
vai, kuku,
bau nematėt vainikėlio,
šiluogėlė žydi.
Vienas sakė: mes nematėm,
vai, kuku,
antras sakė: mes nežinom,
šiluogėlė žydi!

O šis trečias bernužytis,
vai, kuku,
tasai klausė, ką jiems duosiant,
šiluogėlė žydi.
Vienam duosiu šilkų juostą,
vai kuku,
antram sidabro burtiką,
šiluogėlė žydi,
o šiam trečiam pati duosiu,
vai kuku,
aukso žiedą nuo rankelės,
šiluogėlė žydi.

(Rėza, p. 217).

170.

Ant ežerėlio vaikščiojau,
baltas rankeles mazgojau.
O jūs rankelės baltosios,
o kam jūs teksit, meilosios?
Jei už bernelio,
Dieve duok,
jei už našlelio,
ratavok!
Našlys vaikelius minavos,
o mane vargšę prikapos.
Pigus miške medis kadagys,
pigesnis bernelis dar našlys.
Pigus miške medis apušė,
pigesnė mergelė dar našlė.
(Juška, Sv. d., 332)

171.

Mano tėvužėlio margi dvaružiai,
mano sengalvėlio margi dvaružiai.
O ir prijojo pilnas dvaružėlis jaunų svetužių.
Sėskit, broleliai, nuo bėrų žirgų,
imkit kepurėles į baltas rankas,
duokit tėveliui labą vakarą;
o ar duos, ar leis tėvas dukružėlę savo jauniausią?
Eina močiutė per margą dvarą,
su savo dukrele kalbėdama:
o ar tu turi šimtą lovužėlių žalių rūtužių?
ar apkaišysi brolių kepurėles, pasekėjužių?
Yra seselių kieme augančių,
baltų lėlijėlių kieme augančių,
o tai jos pasės šimtą lovužėlių žalių rūtužių,
tai jos apkaišys brolių kepurėles, pasekėjužių.
(Juška, Sv. d., 360)

172.

O iš kur tie seni svečiai,
sesele mano?
O iš kur tie seni svečiai,
viešnele mano?
Ar iš Vilniaus, didžio miesto,
sesele mano?
Ar iš Vilniaus, didžio miesto,
viešnele mano?
Tavęs jaunos jie ieškojo,
sesele mano,
tavęs jaunos jie merginos,
viešnele mano.
Tai tu eisi, tai tekėsi,
sesele mano,
tai tu eisi, tai tekėsi,
viešnele mano.

Tai neeisiu, netekėsiu,
sesele mano;
skauda mano galvelė,
viešnele mano.

Neskaud tavei nė galvele,
sesele mano,
neskaud tavei nė galvelė,
viešnele mano.

Tai tu eisi, tai tekėsi,
sesele mano,
tai tu eisi, tai tekėsi,
viešnele mano.

Tai neeisiu, netekėsiu,
sesele mano,
tai neeisiu, netekėsiu,
viešnele mano.

Skauda mano ir kojelės,
sesele mano,
nepašoksiu nė šokelio,
viešnele mano.

Neskaud tave nė kojelės,
sesele mano,
tai pašoksi ir šokelį,
viešnele mano.

Tai tu eisi, tai tekėsi,
sesele mano,
tai tu eisi, tai tekėsi,
viešnele mano.

Tai neeisiu, netekėsiu,
sesele mano,
tai neeisiu, netekėsiu,
viešnele mano.

Skauda mano ir rankelės,
sesele mano,
nepadirbsiu aš darbelio,
viešnele mano.

Tai tu eisi, tai tekėsi,
sesele mano,
tai padirbsi ir darbelį,
viešnelė mano.

Tai neeisiu, netekėsiu,
sesele mano,
aš užkelsiu ir vartelius,
viešnele mano.

Tai tu eisi, tai tekėsi,
sesele mano,
aš atkelsiu ir vartelius,
viešnele mano.

Tai neeisiu, netekėsiu,
sesele mano,
tai neeisiu, netekėsiu,
viešnele mano.

Aš užtrauksiu lenciugėlius,
sesele mano,
užrakinsiu užraktėliais,
viešnele mauo.

Aš nutrauksiu lenciugėlius,
sesele mano,
atrakinsiu užraktėlius,
viešnele mano.

(Juška, Sv. d., 372)

173.

Kas nor varguži vargti
ir ašarėlių braukti,
tekėk už būro vaiko,
baudžiauninko sūnelio.

Išleis į baudžiavėlę,
į margąjį dvarelį,
paliks mane beverkiant,
už girnelių bestovint.

Pareis iš baudžiavėlės,
iš margojo dvarelio,
parneš gražių žodelių
ir gailių ašarėlių.

Kas nenor vargo vargti,
nė ašarėlių braukti,
tekėk už varto [110]) vaiko,
už varto sūnytėlio.

---

[110]) Vartas (vok. Warte)—medininkas, girininkas.

Išeis jis į girelę,
į žalią beržynėlį,
paliks mane bemiegant,
pėrynužiais užkloję̨s.

Pareis jis iš girelės,
iš žalio beržynėlio,
parneš raibų paukštelių
ir meilelės žolelių.

(Rėza, p. 88)

174.

a.

Ar vėjai pūtė?
ar sodai ūžė?
ar naujos staklelės
ant vandenėlio?
Nei vėjai pūtė,
nei sodai ūžė,
tik naujos staklelės
ant vandenėlio.
Močiutė verkė,
senoji verkė,
jauniausią dukrelę
šalin leisdama.
O kas man išaus
plonas drobeles?
o kas man išvingiuos
vingio rašteliais?

Martelė išaus
plonas drobeles,
martelė išvingiuos
vingio rašteliais.
Martelės austa,
aš nedevėsiu,
martelės vingiuota,
nesigerėsiu;
dukrėlės austa,
tai aš dėvėsiu,
dukrelės vingiuota,
pasigerėsiu.

b.

Ar vėjai pūtė?
ar sodai ūžė?
ar naujos žagrelės
ant pūdimėlio?
Nei vėjai putė,
nei sodai ūžė,
tik naujos žagrelės
ant pūdimėlio.
Tėvelis verkė,
sūnelį rengė,
sunelį rengdamas,
šalin leisdamas:
O kas man išars
lygius laukelius?
o kas man paganys
šėmus jautelius?

Žentelis suars
lygius laukelius,
žentelis paganys
šėmus jautelius.
Žentelio arta,
rugių nesėsiu,
žentelio ganyta,
nesigerėsiu;
sūnelio arta,
rugius pasėsiu,
sūnelio ganyta,
pasigerėsiu.

(Juška, Sv. d. 409)

4. Pažintuvės, piršlybos, sutartuvės—vis tai apeigos šeimynos tarpe. Žiedynoms sukviečiama giminės, pažįstamieji ir kaimynai. Jaunajam atvykus su piršliu, jaunoji duoda jam rūtų kvietką, o jis su

jąja sumaino žiedus. „Jaunasis užgeria ant jaunosios ir abudu pusiau turi išgerti stuobrinę geriama gėria. Tada tėvai, giminės, gentys, draugai ir kaimynai linguoja (vinčiavoja) ir linki jauniemsiems visokios laimės, labų dienų ir ilgo amžio, ir pradeda visi gerti, plempti, dainuoti ir linksmintis; ir tai - tai yra *pragertuvės* jaunosios, arba *žiedynos*“ (A. Juška). Šit kelios žiedynoms dainuojamų dainų.

175.

Oi daugel daugel
mūsų brolelių,
bėg visi pentinuoti?
Vienas brolelis
rytų šalelėj,
antrasis vakaruose,
o šis trečiasis
mūsų brolelis
lankoj šienelį pjovė.
Jis ne taip pjovė,
kaip gailiai verkė,
ant dalgelio rymojo.
Ar tau gailėjo
naujo dalgelio,
ar žaliosios žolelės?
Nei man gailėjo
naujo dalgelio,
nei žaliosios žolelės,
tik man gailėjo
brolių pulkelio
ir juodbėrio žirgelio.
Aušružė aušo,
tėvelis klausė:
kur dėjai pentinėlius?
O aš apsakiau,
nenutylėjau,
savo senam tėveliui,
o aš atsakiau,
gailiai verkdamas:
gulbinams atdaviau.
Gulbinai plaukė,
pentinus nešė,
taip gražiai ulduodami.
O ir apstojo
brolelių pulkai
baltus gulbinėlius,
o ir išskyrė
mane jauniausį
prie baltų gulbinėlių,
mane jauniausį,
visų siauniausį,
tėvelių mylimiausį.

(A. Juška, Valančius, Niemi)

176.

Oi daugel, daugel
mūsų seselių,
bėg visos vainikuotos?
Viena seselė
rytų šalelėj,
antroji vakaruose,
o ši trečioji
mūsų seselė
lankoj šienelį grėbė;
ne taip ji grėbė,
kaip gailiai verkė,
ant grėblelio rymojo.
Ar tau gailėjo
eglės grėblelio,
ar laukuos dobilėlių.
Nei man gailėjo
eglės grėblelio,
nei laukuos dobilelių,
tik man gailėjo
sesių pulkelio
ir rūtų vainikėlio.

(Juška, Valančius, Niemi)

177.

Už jūrių, už marių,
už vandenėlio
be vėjo *ievelė*
šakeles lenkė;
be vėjo ievelė
šakeles lenkė,
bernytis mergytę
jau parkalbėjo;

bernytis mergytę
jau parkalbėjo,
aukselio žiedelį
jau dovanojo:

Tu aukso žiedelį
kasdien dėvėsi,
bernelio vardelį
beminavosi.

(A. Juška, Sv. d., 467)

II. Baigiasi pirmoji, įžanginė vestuvinių apeigų dalis, lygu pirmasis veiksmas, piršlybų metas, ir prasideda pačios **vestuvės**, kurios tęsiasi kelias dienas. Jųjų veiksmas tai eina išsyk dviejose vietose (didvakary pas jaunąjį ir pas jaunąją), tai mainosi (iš jaunojo atvyksta pas jaunąją ir iš jaunosios į jaunąjį), bet labiausiai įvyksta pas jaunąją. Ji—veiksmo centras ir vyriausysis asmuo, kad ir neveikianti, bet savo neveikimu lyg visų veikimą sukelianti. Daug menkesnė rolė priklauso jaunąjam, kuris, dainoje veiklus iš smarkus, apeigoms lyg ir nereikalingas, tiek mažai jis pačiose apeigose tesveria. Vestuvių veiksmo apeigos tai jaunosios, *nuotakos drama*.

Vestuvės tiksliausia būtų padalinus šiais vyriausiais momentais: didvakaris, mergvakaris, ištekėjimas, įmarčios.

5. *Didvakaris* tai jaunojo giminės susirinkimas pas jo tėvus, o jaunosios giminės—jos tėvų namuose vestuvėms aptarti ir *kviesliams* išsiųsti giminių ir kaimynų joms sukviesti. Mergaites rėdo kviesliu—jų kepures rūtomis, jų kvietkas (kviesliо ženklus—lazdeles) rūtomis, kaspinais ir varpeliais, o berneliai puošia arklius žolynais. Puošdami ir išleisdami kviesliu dainuoja:

178.

Kad aš buvau pas močiutę,
darbelių nėdirbau,
aš turėjau daržėlėlį
žaliais klevais tvertą.
Sėjau rūtą, sėjau mėtą,
sėjau lėlijėlę,
sėjau savo jaunas dienas,
kaip žalią rūtelę.
Dygo rūta, dygo mėta,
dygo lėlijėlė,
dygo mano jaunos dienos,
kaip žalia rūtelė.
Laisčiau rūtą, laisčiau mėtą,
laisčiau lėlijėlę,
laisčiau savo jaunas dienas,
kaip žalią rūtelę.
Augo rūta, augo mėta,
augo lėlijėlė,
augo mano jaunos dienos,
kaip žalia rūtelė.
Skyniau rūtą, skyniau mėtą,
skyniau lėlijėlę,
skyniau savo jaunas dienas,
kaip žalią rūtelę.
Pyniau rūtą, pyniau mėtą,
pyniau lėlijėlę,
pyniau savo jaunas dienas,
kaip žalią rūtelę.
Ant, ateina bernužėlis
su plieno dalgeliu,
ketą kirsti jaunas dienas,
kaip žalią rūtelę.
Kirto rūtą, kirto mėtą,
kirto lelijėlę,
kirto mano jaunas dienas,
kaip žalią rūtelę.
Grėbiau rūtą, grėbiau mėtą,
grėbiau lėlijėlę,
grėbiau savo jaunas dienas,
kaip žalią rūtelę.

Vyto rūta, vyto mėta,
vyto lėlijėlė,
vyto mano jaunos dienos,
kaip žalia rūtelė.

Vežė rūtą, vežė mėtą,
vežė lėlijėlę,
vežė mano jaunas dienas,
kaip žalią rūtelę.

(Juška, Sv. r., p. 11, Sv. d. 468 ir kt.)

179.

Mėlynasis karvelėli,
kur gi tu lakiojai?
Geltonasis karosėli,
kur tu lydavojai?
Mėlynasis karvelis —
po žalią girelę,
geltonasis karosėlis —
po jūres mareles.
Mėlynasis karvelėli,
kas tave nušovė?
Geltonasis karosėli,
kas tave sugavo?
Jaunas brolis aukso strielba
tai mane nušovė,
jauna merga šilkų tinklu
tai mane sugavo.

Jei Dievs duotų gerą vyrą,
Dievui dėkavočiau,
o jei kokį laidokėli,
per amžių raudočiau.
Nesirūpink, sesėrėle,
neprausi burnelės,
nupraus tavo burnužėlę
gailios ašarėlės.
Nesirūpink, seserėle,
neskalbsi žlugtelio,
išskalbs tavo marškinėlius
ant baltų petelių.
Nesirūpink, seserėle,
nešluosi aslelės,
iššluos tavo aslužėlę
geltonos kaselės.

(Juška, Sv. d., 471).

Parėdyti ir išleisti jaunojo (*vedžio*) ir jaunosios (*nuotakos*) *kviesliai* joja svečių kviestų:

Štai, kvieslys puikiai rėdyts ir raits pasirodė
ir visus svotbon ateit pas Krizą paprašė.
Svotui kožnas viens, tuojaus kepurę nuvoždams,
ir už garbę tą didei, kaip reik, dėkavodams,
Krizą pagarbint ir svotbon ateit pažadėjo.

(Duonelaitis)

Kur atvykęs kvieslys „eina stačiai sėklyčion, kiša pro duris pirm savęs puikiai išpuoštą ir išrėdytą su kaspinais ir mažu dzingilu trišakę kvietką ir prie durų stovėdamas su kepure ant galvos, sako garsiai bylą“ (Juška, Sv. r., p. 14). Kvieslys turi būti „mitrus, bylus, viežlybas ir doras“ (tenpat); jo elgimosi žiūri visa giminė, jo byla turi būti mandagi ir sąmoninga. Štai trumpa Prūsų lietuvių *kvieslio bylā*:

„Aš esu kvieslys, ar namie Kazys? Aš pakviečiu svotbon visus jaunus ir senus. Kas turės norą, tas gali ateiti; o kas ne, tas gal pasilikt namie. Mano tėvo namuose viskas pataisyta, ir mano tėvas jus gerai mylės, kol bačkelės tekės, tai tėvelis jus mylės, ir kaip bačkelės skambės, tai jis paliaus jus mylėjęs. Arkliai ės, ale nieko snuky neturės. Tai atneš tėvelis volę ir ant

stalo padės: Dabar, mieli svečiai, kol turėjau tai mylėjau; dabar kai viskas yr, tai aš jus palydėsiu“ (Kapeleris, Kaip senieji lietuvninkai gyveno, 1904 m., p. 30 — 31).

Kitos bylos yra ilgos kaip štai:

„Pirmiausiai *duodu garbę Ponui Dievui*, sutvertojui dangaus ir žemės, ir tiems namams, ir namų pundatoriui ir pundatorkai, ir tam stalui, kaip altoriui, *linų žiedui, rugių kraujui, kviečių varpai, (šventai gabijai)* [111]).

Paklausykite manęs jauno kalbančio, kaip *aukso varpelio skambančio, žalių rūtelių drebančių, kelančių, krėtančių, šilkų kaspinėlių blizgančių.*

Siuntė mane pasiuntinį iš anos čėslyvos vietos į tą čėslyvą vietą, ne nuo ko kito, kaip tik nuo to pundatoriaus ir tos pundatorkos, ir nuo to jauno jaunikaičio, žalio diemedžio, kurs *anksti rytą kėlė, per dvarelį ėjo, šaltą rasą krėtė, žalią veją mynė* [112]), *juodą purvą brido, naują stonelę pravėrė, žirgelį pašėrė, suknelę vėdino, žirgelį mėgino;* dureles praverdamas, bėrą žirgą pašerdamas, sieron žemėn parsipuldamas, kiaunių kepurėlę pakilėdamas, žemai galvą palenkdamas, išrinko mane tarną, labai pakarną, ir *su linų laišku*, aukso žiedu, šilkų kaspinėliais, žalių rūtų kvietkele išleido į savo slaunią giminę į dvasiškus kunigus, į cudaunus abrozus pakviesti.

Tas jaunas jaunikaitis ne iš kito krašto, ne iš svetimos šalies [113]), iš tų pačių žmonių, tėvo motinos gimdytas, augintas, rėdytas, seserų užnešiotas, *žalioj vygėj vygiuotas, šilkų valinėliu vystytas, šilkų siaustuvėmis siaustytas*, brolių užtarytas, *slaunios giminės pagirtas, aukso obuoliu bovytas*, pyragėliais užpenėtas, išvydo jauną mergelę žaliame rūtų daržely; pasidabojo tą jauną mergelę, kaip daržo žalią rūtelę, sukalbėjo meilius žodelius, sukeitė aukso žiedelius.

Ta jauna mergelė yra tai pat tėvo motinos gimdyta, gražiai auklinta, brolių seserų užtarta, geros plačios giminės pagirta, margoj vygėj vyginta, šilkų vystykluose vystyta, trupinėliais užpenėta.

Nun aš prašau visus didžius ir mažus, senus ir jaunus labai žemai pirmadienio vakarui, antradienio rytui, ne vienai dienai, bet visam nedėlmečiui, kad būtumėte malonūs ir nedidžiuotumėtės susirinkti į tas vestuves; ir aš taipogi prašau ne kokiam gėriui (trunkui), ne kokiems viralams (gatavonėms), tiktai alaus darymui, midaus (degtinės, arelkos) varymui, duonos kepimui, pyrago nešimui (raikymui), ragaišio vežimui, *šarkos karkai, anties plentarkai, zyles kepurei, vištos kiškai, žvirblio kumpiui, svirplio šum-*

---

[111]) Linų žiedas yra staltiesė, rugių kraujas — alus arba degtinė, kviečių varpa—pyragas (A. Juška), šventa gabija (kitoje byloje)—ugnis.

[112]) Nuotakos kvieslys toliau sako: žalią rūtą skynė, vainikėlį pynė, ant galvelės dėjo, kas nedėlios rytą į bažnyčią ėjo, pamokslo išklausus ėjo ant paūliavonės, ne taip ant paūliavonės, kai, ant padabonės.

[113]) Dainos— senesnės, nes sako apie svetimos šalies, iš užu dvieju šimtų mylių atvykstančius jaunikaičius.

piui, vapsos kraujui, kuisio dešroms, musės pusei, uodo snapui; — pasėdėti už bukų bliudų, už cino torelių, už misinginių lempų, už sidabrinių šaukštų.

Kinkų kinkaičiai, karklų kojelės, baltų lentų stalelis pastatytas, parėdytas, užtiestas; bus paduota alučiaus, midaus, arielkos mieštos ir šuns uodegos riestos.

Nebūsite sotūs nei alkani; yra kepenė išgatavota: jautis iškeptas, už krosnies ant šilko pakabintas, peilis įsmeigtas, įstatytas; kas norės, atsipjaus, kas šlikštės, atsitrauks.

Jūs, seniai, neatvažiuokite nei tušti nei pilni, tik vidutiniškai. Jeigu atvažiuosite tušti, nei ten negausite; jeigu atvažiuosite pilni ir namie privalgę ir prigėrę, ir tenai gausite.

Jūs, jauni broleliai, praušau taipogi, prišerkite gerai namie savo žirgelius ir *nušveiskite kardelius* ir aukso kilpeles. Jeigu bus prišerti namie, ir tenai gaus, o jeigu atjosite išalkusiais žirgeliais, ir tenai negaus.

Ir jūs, jaunos mergelės, neduokite, idant suvystų žalių rūtų vainikėlis,—bus ir ten suvytęs. Jeigu namie bus žalias, ir tenai bus žalias.

O jūs, maži vaikeliai, prašykitės seno tėvučio, idant imtų ir jumis drauge į tas vestuves. O jeigu jūs neleistų, nepykite ant tėvučio, nes yra mūsų gana tokių; palikau ir dabar jau namie tris eiles apie pečių ir vieną ant pečiaus; tik prašykite tėvučio ir įduokite mierą pyragų, idant ir išten parvežtų tokių. Kokią mierą įduosite, tokią ir gausite.

Atvažiuokite, nesididžiuokite, atjokite, nesibijokite, ateikite, nesipeikite *tiesiu vieškeliu*, kur akmenimis brukavotas, o ką nepriteko, *riešutais išbarstė.*

Prašau senus už balto stalo krikštasuoly pakrošėti, mandrią rodą braukti, vyno malkus mauti, plempti, o jauniems išeiti į aslą ant paūliavonės; jauni broleliai tancius tancavoti, štukas tvaipinti, špitoklius rodyti; bus valakas žemės išduotas, obuoliais kastavotas, riešutais brukavotas; *bus dūdos, somos, ožragiai, dambros, kankliai jauniesiems broleliams.*

Aš turiu bėrą žirgelį; mano bėram žirgeliui duokite dovanėlių avižėlių, kad ne avižėlių, šieno plakelį, šiaudų pluokštelį.

Jūs, jaunos mergelės, kaip žalios rūtelės, skirkite man mergelę, nors šilkos kaskelę, kad ne šilkų kuskelę, nors gražią juostelę.

Moterelės maumenuotos ir muturuotos, žadėkite stuomenėlį, jei ne stuomenėlį, tai abrusėlį, jei ne abrusėlį, tai kaspinėlius; ant galo, kaip išmanysite, taip pataisysite.

Aš jaunas pasiuntinėlis, mano mažas žirgelis, *varauna jūsų, pilis tarp upių.* Per upę jojau, žirgelis suklupo, kišenius prairo, visi žodžiai išbiro; ne aš vienas vynas (kaltas), ir siuvikas vynas, katrus radau, pasakiau, o kurių neradau, nesakiau.

Nežinau kelio, klukiu pakeliu.

(Juška, Sv. r., p. 14—17, palyg. ir 17—20).

„Už tokių teverną, sako Juška, gražiai pasakytą kvieslys gauna sau netik garbę ir didę šlovę tuose namuose, kur nukanka; bet ir geras vaišes ir dovanas: arba stuomenį drobės ant arklio, arba kaspinus prie kvietkos, ar pakeles prie čebatų, ar pinigais, ar kitas kokias dovanėles“ (Sv. r., p. 20).

Rečiau, pvz. Trakų aps. [114]), pati nuotaka su pamerge kviečia gimines ir kaimynus. Pagrįžusi, įeidama tėvų kieman rauda.

180.

Oi aš pareinu, aš parvaikščioju,
o į tėvelio didį dvarelį,
o pro sesutės rūtų daržėlį,
o pro dvarelio višnių sodelį.

Įėjusi kieman, traukia:

Vejele mano, meilioji mano,
daug jau numyniau tavo žolelių,
daugkart nukrėčiau gailią raselę
ir daug pridariau visaip takelių,
kolei užaugau pas tėvelį,
pas tėvelėlį augintojėlį.
Daugiau neminsiu tavo žolelės,
daugiau nekrėsiu gailios raselės
ir nedarysiu visaip takelių.

Jau tik parnešiu šį vakarėlį,
šį vakarėlį ir rytrytėlį,
ir rytrytėlį žalią rūtelę,
žalią rūtelę ant galvužėlės.
Nuo rytdienelės minsiu dvarelį
pas anytėlę su nuometėliu.
Pragaiš ant amžių meilūs žodeliai,
meilūs žodeliai mano motinėlės,
o tiktai skambės rustūs žodeliai,
rustūs žodeliai piktos anytėlės.

Kreipdamosi į rūtų daržėlį, dainuoja:

Pirmoj šalelėj rūtų daržėlis,
rūtų daržėlyj jaunos sesutės,
jaunos sesutės rūtelę skynė,
rūtelę skynė, vainikus pynė.
Reikėj pripinti, mano seselės,
dar nors ttris šimtus vainikėlių,

aš parnešiosiu, jauna mergelė,
tuos tris šimtelius rūtų vainikėlių
vieną šimtelį — šį vakarėlį,
antrą šimtelį — rytoj ryteli,
trečią šimtelį — rytoj ryteli,
ik nuvažiuosiu į bažnytėlę.

Į pamergę ar seserį kreipiasi;

Renkis, seselė, sesute būti,
mane sesute ryt palydėti,
uždėt ant manęs žalią rūtelę,
žalią rūtelę paskutinį kartelį.

Išleidus mane, sesute mano,
mokėk, sesele, rūtelę sėti,
mokėk, sesele, ir apravėti,
tik neapželdink žalioms žolelėms,
ir neužželdink gailioms dilgelėms.

Į vyšnių sodelį kreipiasi:

Antroj šalelėj vyšnių sodelis,
vyšnių sodelyj gegutė kūkuoja,
Gana kūkuoti raibai gegutei:
jau iškūkavo, jau išlingavo,
jau išlingavo raiba gegelė
motės dukrelę, tėvo slugelę.

Išvykit, broleliai, raibą gegutę,
raibą gegutę iš sodužėlio:
praėjo čėselis jau jai kūkuoti,
dabar kūkuoju aš mergužėlė,
rasi kūkuosiu visą amželį.

[114]) E. Volterio Литовскій катехисъ H. Даукши, 1886 m., p. 180—187 (Zikaus rankraštis).

Į brolį rauda:

Broleli mano, mylimas mano,
renkis, broleli, broleliu būti,
renkis padėti keliu keliauti,
keliu keliauti šventon bažnyčion,
netik bažnyčion—ir svetimon šalin:
ten pamatysi, mano broleli,
mano buitelę iki smertelei.

Pamažėl artindamosi prie durų, ties durimis sustoja:

Oi nerūgokit, tėveliai mano,
nedaug numyniau žalios žolelės,
nedaug nukrėčiau gailios raselės.
Aš prasimyniau siaurą takelį
per tėvužėlių didį dvarelį.
Tėveliai mano, augintojėliai,
atidarykit vėlių dureles,
atklemkavokit plieno klemkeles,
o ir įleiskit mane, dukrelę,
mane dukrelę, savo slugelę.
Jau prikūkavau gana ikšioliai,
o ir prišalau ant didžio šalčio.
Nuspardė kojas man čebatėliai,
nutraukė rankas aukso žiedeliai,
nusvėrė pečius svambūs baronėliai
ir nuo galvelės krint vainikėliai.
Leiskit, tėveliai, mus su seserėle:
ji atšnuravos šilkų šniurelius,
nuims nuo pečių man baronėlius
ir nuo galvelės rūtų vainikėlius.
Aš nepakeliu savo rankelių:
mano rankelės kaip sukalstytos,
kai sukalstytos aukso žiedeliais.

Tėvams duris atidarius ir pasikvietus vidurin, ji vėl rauda į pamergę:

Žeminк, sesutė, skirpsto slenksteli,
kad nesukrėsčiau krėsno stogelio,
nenubarstyčiau žalių rūtelių.
Brangios, sesute, žalios rūtelės
paskutinį kartą jau ant galvelės.

Įėjusi priemenėn, kloniojasi ir ačiuoja:

Dėkui, tėveli, augintojėli,
kad nevarginai ilgo čėselio,
ilgo čėselio savo dukrelės.
Aš apvaikščiojau daug dvarelių,
daugkart palenkiau žemai galvelę,
delto nuilsau jauna mergelė.
Niekur neradau tokio dvarelio,
kai mano mielo, mielio tėvelio:
kad nors jis mažas, didžiai mantingas.
Čionai girdėjau — muzikėliai griežė,
muzikėliai griežė, jaunimėlis šoko,
jaunimėlis šoko, dainas dainavo.

Į jaunimėlį kreipiasi:

Ar čia ne krikštynos, ar pakasynos:
kodel negriežia gailios skripkelės,
ir nebubina garsūs bubneliai,
ir neūlioja didis pulkelis
slaunų bernelių, jaunų mergelių,
mano draugužių ir draugužėlių.

Slenkstį peržengusi ir visus apėjusi, kloniojas ir baigia:

Oi aš pereisiu skirpsto slenksteli,
oi ir ištarsiu kelis žodelius.
Pirmas žodelis ponui Dievuliui,
antras žodelis panai Švenčiausiai,
trečias žodelis šitiems nameliams,
mano tėveliui ir motinėlei.

Oi dėkui, dėkui mielam tėveliui,
mielam tėveliui ir motinėlei,
oi ką surengėt didę rengelę
ir ką sukrovėt aukštus krantelius.

Oi tik nedėkui mielam tėveliui,
mielam tėveliui ir motinėlei:
oi sakė svietas ir giminėles —
mano tėveliai — ne gerovėliai,
oi tik išgėrė vieną stiklelį,
oi ir prapuldė mane, mergelę.

Oi aš prapuldžiau žalią rūtelę,
žalią rūtelę—valną valnelę.

6. *Mergvakarį*, arba pintuvių vakarą kaip ir didvakarį, giminė ir svečiai išpradžių sueina vieni pas jaunąjį, o kiti pas jaunąją, o paskiau jaunasis su savo svotais (piršliu, kviesliu ir pabroliais) joja arba nuvažiuoja pas jaunąją; atvykę ir įleisti jie vaduoja suolą, ieško pasislėpusios jaunosios ir šoka, dainuoja; lig jiems neatjojus, pamergės pina jos kasas ir rėdo jos galvą.

a) *Vedžio išleistuvės* mergvakarį tai lyg kviesliо išleistuvių didvakariui pakartojimas. Mergaitės puošia jaunąjį ir jo draugus besirengiančius joti pas jaunąją. Išvakarose po vakarienės jaunasis, pabrolių vedamas, puola tėvų kojosna ir atsisveikinęs su jais ir svečiais, išjoja su draugais (veselninkais, pasekėjais) pas jaunąją. Išleidžiant pulką dainuojama pvz. O ar jau gieda raibi gaideliai (№ 158), Oi tu broleli kur josi (№ 180) ir kt.:

181.

Oi tu broleli,
broleli dobilėli,
kur pasirengei
taip vėlai vakarėlį?
Kur pasirengei
taip vėlai vakarėlį?
kam apsivilkai,
baltaisiais marškinėliais?
Kam apsivilkai
baltaisiais marškinėliais?
Kam apsisiautei
pilkąja sermėgėle?
Kam apsisiautei
pilkąja sermėgėle,
Kam apsiavei
naujaisiais sopagėliais?
Kam apsiavei
naujaisiais sopagėliais?
Kam užsidėjai
aukštąją kepurėlę?
O kaip tu josi
pas jaunąją mergelę,
vis pirma leiski
savo didį pulkelį.
Ne stramužykit,
broleliai, bėrų žirgų,
ne išmyniokit
daržo žalių rūtelių.

(Juška, Sv. d. 497).

Jodami pas mergelę, veselninkai dainuoja:

182.

Brolužėlis
anksti rytą kėlė,
anksti rytą
atsikėlė,
po dvarelį
vaikščiodamas,
žirgelį balnojo.
Bernužėlis
žirgelį balnojo,
balnodamas
dumojo,
dumodamas
rymojo,
išjodamas verkė.
Da n'įjojau
į pusę kelelio,
ir sužvingo
žirgužėlis
žalioje girelėj.
Žirgužėli,
mano juodbėrėli,
ko taip garsiai
nusižvengei
žalioje girelėj?
Ar tau rūpi
tolimas kelelis?
Tolims kelias,
juodas purvas,
tamsioji naktelė?
Nei man rūpi
tolimas kelelis,
nei tolimas
keluželis,
nei juodasis
purvužėlis,
nei tamsi naktelė —
tik man rūpi
jaunas raitorėlis,
raitojėlio
manderėlė,
šviesusis kardelis.
Nesirūpink,
mano žirgužėli,
kaip nujosiu
pas mergelę,
pas mergelę
į dvarelį,
stonėj pastatysiu.
Aš pašersiu
savo žirgužėlį
nei rugeliais,
nei mieželiais,
grynoms avižėlėm's.
Pagirdysiu
savo žirgužėlį
nei alučiu,
nei midučiu,
čystu vandenėliu.
Mergužėlė,
mano lėlijėle,
kam tu skynei
žalią rūtą?
kam tu pynei
vainikėlį
žaliųjų rūtelių?
Juk žinojai,
mano mergužėle,
kad atjosiu
vakarėlį,
aš atnešiu
vainikėlį
žaliųjų rūtelių.
Pamergauki,
mano mergužėle,
nors ši mielą
vakarėlį
lyg ryto ryteliui;
nuims tavo
rūtų vainikėlį,
nuims rūtų
vainikėlį
uždės šilkų
gobturėlį
ant viso amželio.

(Juška, Sv. d. 500)

Jaunosios pusėje vedžio išleistuvėms atatinka b) *vedžio lauktuvės*, kurios prasideda *pintuvėmis*. Pamergės sodina nuotaką naujon krasėn, arba ant duonkubilio, pina plaukus, rėdo galvą rūtų vainiku ir kaspinais, dainuodamos griaudžias dainas:

183.

I.

Ko liūdi, putinėli, ko liūdi?
ko liūdi, žaliukėli, ko liūdi?
Tu užaugai tarp medelių,
krovei žiedus tarp šakelių,
ko liūdi?

To liūdžiu, šermukšnėle, to liūdžiu;
to liūdžiu, žaliukėlė, to liūdžiu:

vėjas laužo šakužėles,
šalna šaldo žiedužėlius,
to liūdžiu.

II.

Ko liūdi, brolužėli, ko liūdi?
ko liūdi, dobilėli, ko liūdi?
Tu užaugai pas tėvelį,
šėrei žirgą su broleliais,
ko liūdi?

To liūdžiu, mergužėlė, to liūdžiu;
to liūdžiu, lėlijėle, to liūdžiu:
šalin veda mano žirgą,
šalin varo mane jauną,
to liūdžiu.

III.

Ko liūdi, seserėle, ko liūdi?
ko liūdi, lėlijėle, ko liūdi?
Tu užaugai pas močiutę,
krovei kraitį su seselėms,
ko liūdi?

Tu liūdžiu, bernužėli, to liūdžiu;
to liūdžiu, dobilėli, to liūdžiu:
veža kraiti per laukelį,
mane jauną į vargelį,
to liūdžiu.

(Stanev., 18; Juška, Sv. d. 60).

184.

I.

Ko sėdi, sesele, ko rymai?
ko liūdi, jaunoji, ko rymai?
Ar ne tavo jaunos dienelės,
ar ne tavo rūtų vainikėlis?
Kad ir mano jaunos dienelės,
kad ir mano rūtų vainikėlis, —
gaila mano širdelei, gaila,
gaila savo močiutė palikti.
Ko sėdi, sesele, ko rymai?
ko, liūdi, jaunoji, ko verki?
Ar ne tavo jaunos dienelės,
ar ne tavo aukso žiedelis?
Kad ir mano jaunos dienelės,
kad ir mano aukso žiedelis, —
gaila mano širdelei, gaila,
gaila savo tetušis palikti.

Ko sėdi, sesele, ko rymai?
ko liūdi, jaunoji, ko verki?
Ar ne tavo jaunos dienelės,
ar ne tavo margosios skrynelės?
Kad ir mano jaunosios dienelės,
kad ir mano margosios skrynelės —
gaila mano širdelei, gaila,
gaila savo seselė palikti.

Ko sėdi, sesele, ko rymai?
ko liūdi, jaunoji, ko verki?
Ar ne tavo jaunos dienelės,
ar ne tavo plonosios drobelės?
Kad ir mano jaunos dienelės,
kad ir mano plonosios drobelės, —
gaila mano širdelei, gaila,
gaila savo brolelis palikti.

Ko sėdi, sesele, ko rymai?
ko liūdi, jaunoji, ko verki?
Ar ne tavo jaunos dienelės,
ar ne tavo šisai vakarėlis?
Kad ir mano jaunos dienelės,
kad ir mano šisai vakarėlis, —
jaunas dienas palydėjau,
ir man jaunai pagailėjo.

O kur mūsų seselė sėdėjo,
o kur mūsų jaunoji rymojo,
ten išdygo balta lelijėlė,
ašaružių žemužė nekėlė.
Išein mūsų seselė iš daržo,
išsineša vainikėlį rankoj:
Vainikėli, žaliukėli mano,
ar tu eisi su manimi drauge?

Aš papratęs su tavimi eiti,
aš papratęs keluži keliauti, —
papūs mane šiaurieji vėjeliai,
papūs mano žalieji lapeliai.

II.

Ko sėdi, broleli, ko rymai?
ko liūdi, jaunasis, ko verki?
ar ne tavo jaunos dienelės,
ar ne tavo juodbėris žirgelis?
Kad ir mano jaunos dienelės,
kad ir mano juodbėris žirgelis, —
gaila mano širdelei, gaila,
gaila savo tetušis palikti.

Ko sėdi, broleli, ko rymai?
ko sėdi, jaunasis, ko verki?
Ar ne tavo jaunos dienelės,
ar ne tavo tymo balnelis?
Kad ir mano jaunos dienelės,
kad ir mano tymo balnelis, —
gaila mano širdelei, gaila,
gaila savo močiutė palikti.

Ko sėdi, broleli, ko rymai?
ko liūdi jaunasis, ko verki?
Ar ne tavo jaunos dienelės,
ar ne tavo aukso kilpelės?
Kad ir mano jaunos dienelės,
kad ir mano aukso kilpelės, —
gaila mano širdelei, gaila,
gaila savo brolelis palikti.

Ko sėdi, broleli, ko rymai?
ko sėdi, jaunasis, ko verki?
Ar ne tavo jaunos dienelės,
ar ne tavo šviesūs pentinėliai?
Kad ir mano jaunos dienelės,
kad ir mano šviesūs pentinėliai, —
gaila mano širdelei, gaila,
gaila savo seselė palikti.

Ko sėdi, broleli, ko rymai?
ko liūdi, jaunasis, ko verki?
Ar ne tavo jaunos dienelės,
ar ne tavo šisai vakarėlis?
Kad ir mano jaunos dienelės,
kad ir mano šisai vakarėlis, —
jaunas dienas palydėjau,
ir man jaunam pagailėjo.

O kur mūsų brolelis sėdėjo,
o kur mūsų jaunasis rymojo,
ten išdygo žal's diemedėlis,
ašaružių žemužė nekėlė.
Išein mūsų brolelis iš stonės,
išsiveda žirgužėlį rankoj:
Žirgužėli, juodbėrėli mano,
ar tu eisi su manimi drauge?

Aš papratęs su tavimi eiti,
aš papratęs keluži keliauti, —
parūps man tolimi keleliai,
pagris man juodieji purveliai.

(Stan., 17, A. Juška ir kt.)

Vedžiui atjojant, dainuojama pvz.:

185.

Augo girioj dūlelė,
pagiry — sėdulėlė, —
oi augo, augo
močiutės dukrelė,
kaip darže lėlijėlė.

Atjoja raitų pulkelis
per lygųjį laukelį, —
oi šokin, mudrin
bėruosius žirgelius,
per laukelį jodami.

Ir *prijojo* dvarelį,
žalvarinius vartelius, —
oi ir *užkelli*
variniai varteliai,
užleisti lenciugėliai.

Ir ateina uošvelė
per margąjį dvarelį:
oi atkelk, atkelk
varinius vartelius,
nuleisk lenciugėlius.

Ir išeina dukrelė
iš naujojo svirnelio:
oi neduok, neleisk,
mano motinėle,
dar aš jauna tebėsu.

Dar nekėliau rytelį,
dar neverpiau linelių,
dar aš neaudžiau
plonųjų drobelių,
svoteliams dovanėlių.

Dar nebuvau daržely,
dar nesėjau rūtelių,
dar nedėvėjau
rūtų vainikėlio
aš ant savo galvelės.

(A. Juška, Sv. dain. 519, 270 ir kt.)

Vedys ir jo pulkas pasitinkama yt priešas, kurs nori mergaitę paveržti (žilos senovės atspindis). Pulkui tebeatjojant, nuotakos „broleliai“ veselninkai kartais daro jam visokių kliūčių, ištęsdami skersai kelio smaluotas virveles, užrisdami kelią akmenimis ir rąstais. Paprastai betgi pasitinka, prilaikydami juos už vartų ir visaip kamantinėdami: „Kas jūs? iš kur jūs?“ — o šiųjų svotų vienas pvz. atsako: Atėjau tas, tu žinai, kas; atėjau iš ten, tu žinai, iš kur; atėjau to, tu žinai, ko; sėskim ir ėskim“ [115]).

Įleidę į dvarą, neleidžia per slenkstį į vidų. Įsiprašius į vidų, mergaitės, sėdėdamos suole užstalyje neleidžia svotą į suolą lig neišvarduoja, duodant joms midaus (degtinės) ir pyragą. Pati gi su nuotaka slepiasi. Visa tuo metu, išskyrus bylas bei kamantinėjimus, dainuojama.

---

[115]) Arba: „*Kas čia*“? „*Svečiai nebuvėliai*“! „Ar daug jūsų yra“? „Kiek tur saulė šviesybės, smilčių marė, ponas piktybės, tiek yra mūsų jaunų dikčių bernelių, puikiai parėdytų, ant arklių sodintų, saldžius žodelius kalbančių!“ „Ko gi jums reikia“? „Reikalaujam nakvynės, ūliojimo, saldžių žodelių. Mes ir žirgai pailsę; reikia mums baltų lovelių, minkštų pogalvėlių, plonų drobulėlių, meilingų duknelių, snieginių abrusėlių, žirgams stonelių, kepurėms gembelių, žiuponėliams stalelių, šviesiesiems čėbatams grindelių. O mūsų kunigaikščiui, šviesiam kunigaikščiui, šviesiame mėnuliui, aiškios saulužės mergaitės“. „Jei daugiau neprašote, vis tai atsiras pas mus. Eikite Dievo vardan (Jucevičius).

Šiaip jau svotbininkų pulkas ilgai laikoma už durų. Iš pradžių įleidžiama tik *piršlys* (maršalka), kuris sako ilgą *bylą prieš suolsėdį*, pvz.:

Nuo pradžios svieto buvo žemė be karaliaus. Susivažiavo dvylika karalių, sumavojo dieną ir naktį apie jauną karalaitį, kaip reikia jis sudoroti ir paskirti jam dievobaiminga, žmonių gėdinga karalaitė. Davė jam kariuomenės dvylika tūkstančių vaikinų. Jiems buvo žirgai pabalnoti ir kamanomis pažaboti. Kur jiejie jojo, jiems buvo tvoros netvertos, vartai neužkilnoti, durys neuždarytos, suolai neužsėsti, stalai išrėdyti: miežio krauju ant stalo, kviečių varpa ant galo. Taipogi prašau, idant ir mums būtų taip, kaip anam karalaičiui.

Kad mes jojome nuo saulėtekio ant saulėlydžio, dieną naktį klupinėjome, gilias upes bridome, aukštus kalnus lipome. Gilias upes bebrisdami, aukštus kalnus belipdami, prilipome alyvų medelį. Tame medelyje sučiulbėjo gražus paukštelis. Tai ne paukštelis čiulbėjo, tik Viešpats danguje būdamas kalbėjo, tardamas tais žodžiais: šitai jokite tuo mano girios spindžiu skintu ir keliu taisytu; jokite per lygius laukus, per aukštus kalnus, ten jūs prijosite margą dvarelį, kur deimanto durelės; ten jūs rasite jauną mergelę aukso krėslely besėdinčią, žalią rūtų vainikėlį bepinančią“ ir t. t. Toliau jis reikalauja sau, svotams ir žirgams visokių patogumų, valgymo ir gėrimo (Juškos Sv. rėda).

Suolsėdis ima kamantinėti piršlį arba buvusį vedžio kviesli (*vedlį*), kuris įeina klausdamas: „Parodykite man, broliai, sesers, kelius ir takelius ant pono suolsėdžio“; jam rodo. Suolsėdis klausia: „Iškur esate?“ „Iš Rymo miesto, iš Olimo (Jeruzolimos) žemės“. „Kokiu keliu atjojote?“ „Linų žiedu tiesta, žvaigždėmis šviesta, žaliomis rūtomis barstyta, kur rūtų netekta, šilingais išklota“. „Ar surinkote tas rūtas“? „Rinkome ir surinkome, tik vienos neradome, norime ir čia sustoti ir paieškoti, ar negalėtume čia rasti“? „Kur jūs ją dėsite atradę“?. Turime žalią diemedį, prie jo pasodinsime“. „Be turite raštus“? „Turime raštus į visus kraštus, galite mus priimti“. „Keli atjojote“? „Tiktai trys šimtai: šimtas klišių, šimtas plikių ir šimtas gerų, dorų žmonių. Klišiai kelius skynė, plikiai švietė, o dori žmonės keliavo, gerą rodą rodavojo“. „Kokiais žirgais atjojote?“ „Linų laišku, aušros žvaigžde“. „Delko gaidys užsimerkęs gieda“? „Kad atmintinai žino“. „Kokio šunies zuikis labiau bijo?“ „Balto, kad vienmarškinis arba nuogas veja“. „Kad jojote per girią, kokių medžių daugiau matyti?“ „Riestų, kreivų, kumpų“. „Kur žemės gali būti vidurys? „Apriežei ratą ir stok vidury“. „Ką namie palikai“? „Dievo vardą“. „Ką čia atsinešei? „Dievo vardą“. „Kas lygiausias ant žemės?“ „Vanduo“. „Kiek yra marėse žuvų“? „Kiek vandens lašų“. Kviesliui neįtikus suolsėdžiui, šis liepia jį išmesti, iki pagalios įtinka ir pasibučiuoja (Juška, Sv. rėda). Kviesliui įsiprašius, vedžio pulkas įsiveržia pro duris, ji keliais atvejais išstumia iki įsitvirtina. Pra-

sideda c) *suolo vadavimas.* Mergaitės sėdi suole, o vedžio pabrolys, kvieslys, svotai su kepurėmis apkaišytomis ant galvos, tai vaišina jas, tai erzina, prigauna — vaduoja suolą. Jos irgi juos pajuokia, pvz. Tai jums, svotai, ne giliukis (№ 160) arba:

186.

Nepakarnūs svoteliai,
su kepurėms stovit.
Mūsų senam tėveliui
reiks didės pakaros.
Ne tėvelio auginti,
ne močiutės mokinti,
girioj meškų auginti,
meškinėlių mokinti.
Nepakarnūs svoteliai,
su kepurėms stovit.
Mūsų senai močiutei
reik didės pakaros.
Ne tėvelio auginti,
ne močiutės mokinti.
girioj meškų auginti,
meškinėlių mokinti.
Nepakarnūs svoteliai,
su kepurėms stovit.
Mūsų jauniems broleliams
reik didės pakaros.
Ne tėvelio auginti,
ne močiutės mokinti,
girioj meškų auginti,
meškinėlių mokinti.

Nepakarnūs svoteliai,
su kepurėms stovit.
Mūsų jaunoms seselėms
reik didės pakaros.
Ne tėvelio auginti,
ne močiutės mokinti,
girioj meškų auginti,
meškinėlių mokinti.
Nepakarnūs svoteliai,
su kepurėms stovit.
Mūsų jaunai mergelei
reik didės pakaros.
Ne tėvelio auginti,
ne močiutės mokinti,
girioj meškų auginti,
meškinėlių mokinti.
Nepakarnūs svoteliai,
su kepurėms stovit.
O mums jaunoms seselėms
reik didės pakaros.
O mums jaunoms seselėms
reik rugelių bačkos,
kvietelių pyrago.
(Juška, Sv. d., 530)

187.

Pasisėdim, ponios mergos,
Pasisėdim, pasisėdim.

Pasistovit, ponai svotai,
pasistovit, pasistovit.
(Juška, Sv. d., 532).

Pavaišintos mergaitės užleidžia pagalios suolą svotams ir sustojusios priešais, pajuokia (apgieda):

188.

Susisėskit, susisėskit,
svoteliai, į suolą,
pažiūrėsim, pažiūrėsim,
kokios svotų akys:
stipinakiai, kukulakiai
suolely sėdi.
Susisėskit, susisėskit,
svoteliai, į suolą,
pažiūrėsim, pažiūrėsim,

kokios svotų lūpos:
veršialūpiai, arklialūpiai
suolely sėdi.
Susisėskit, susisėskit,
svoteliai, į suolą,
pažiūrėsim, pažiūrėsim,
kokie svotų dantys:
škapladančiai, veršiadančiai.
suolely sėdi.

Susisėskit, susisėskit,
svoteliai, į suolą,
pažiūrėsim, pažiūrėsim,
kokie svotų ūsai:
šamaūsiai, juodaūsiai
suolely sėdi.

Susisėskit, susisėskit,
svoteliai, į suolą,
pažiūrėsim, pažiūrėsim,
kokie svotų plaukai:
sanveliai, ilgaplaukiai
suolely sėdi.

(Juška, Sv. d., 535).

Svotams bevalgant, juos pajuokia (tėma — Išėjo tėvelis į mišką, № 121)

189.

Valgykit, svotukai,
mūsų gardūs burokai,
du stukučiu mėsos
ir ragučiai ožkos.
Valgykit, svotukai,
mūsų gardūs burokai,
du stukučiu mėsos
ir nagutės ožkos.
Valgykit, svotukai,
mūsų gardūs burokai,
du stukučiu mėsos
ir snukutis ožkos.

Valgykit svotukai,
mūsų gardūs burokai,
du stukučiu mėsos
ir liežuvis ožkos.
Valgykit, svotukai,
mūsų gardūs būrokai,
du stukučiu mėsos
ir uodega ožkos.
Valgykit, svotukai,
mūsų gardūs burokai,
du stukučiu mėsos
ir stimburys ožkos.

(Juška, Sv. d., 538).

Tuo tarpu vedžio svotai su kepurėmis sėsdami ir sėdėdami suole, dainuoja savo dainas:

190.

Sėšim už stalo,
gersime alų;
alutį gerdami,
gražiai dainavom:
kas mums išrašė
skaisčius veidelius?
kur aukštai rietė,
plačiai lapojo.
Plačiai lapojo,
tankiai šakojo,
ant viršunėlės
geltos spurgelės.
Gerkit aplinkui,
duokit šaltišiui,
nelenkit nė manęs,
baudžiauninkėlės.

Šulčiai šulčiavo,
strielčiai strielčiavo,
ant šėkšto stovėjo,
kojas nušalo.
Sėskim už stalo,
gerkime alų;
alutį gerdami,
gražiai dainavom.
Seselės mažos,
dainelės gražios,
tai bepig tėveliui
į jas žiūrėti.

(Juška, Svot. rėda, pusl. 32).

d) *Nuotakos vadavimas.* Svotams suolą bevaduojant, gryčios kerčioje stato puikiai parėdytą staliuką, ant jo midaus arba vyno ir pyragą, o už staliuko ištempia *paklodę*, kurią prilaiko trys dai-

nininkės, gi visos kitos drauge su nuotaka po ją susislepia. Beslėpdamos nuotaką, mergaitės dainuoja griaudžiai:

191.

Labas rytas, mergužėle!
O ko ieškai, bernužėli,
o ko ieškai, bernuži?
O ko ieškai, bernužėli,
Šį miglotą rytužėlį,
Šį miglotą rytužį?
Ieškau bėro žirgelio
ir tymojo balnelio,
ir tymojo balnužio.
Pasakyki, bernužėli,
kokių plaukų žirgužėlis,
kokių plaukų žirgužis?
Juodbėrėlis žirgužėlis,
aukso tymo balnužėlis,
aukso tymo balnužis.
Tavo bėras žirgužėlis
mano tėvo stainužėlėj,
mano tėvo stainužėj.
Tavo tymo balnužėlis
mano tėvo svirnužėly,
mano tėvo svirnužy.
Pasakyki, mergužėle,
ką padarė iškadėlės,
ką padarė iškados?
Ir įšoko į darželį,
išmyniojo žolynėlius,
išmyniojo žolynus.
Pasakyki, mergužėle,
kaip tie žydi žolynėliai,
kaip tie žydi žolynai?
Žyd rūtelės kalp saulelė,
lėlijėlės kaip mėnulis,
lėlijėlės kaip mėnuo.
O šie treti žolynėliai
žydi po visus darželius,
žydi po visus daržus.
Pasakyki, mergužėle,
ko tie verti žolynėliai,
ko tie verti žolynai?
Mano verti žolynėliai
dviejų trijų šimtužėlių,
dviejų trijų šimtužių.
Pavadinki tėvužėlį,
atskaitysiu šimtužėlius,
atskaitysiu šimtužius.
Nevadinsiu tėvužėlio,
neskaityki šimtužėlių,
neskaityki šimtužių.
Man, mergelei, iškadėlė,
tau, berneli, nešlovėlė,
tau, berneli, nešlovė.
Eik, berneli, pro vartus,
o aš jauna pro antrus,
o aš jauna pro antrus.
Eik, berneli, po lauką,
leisk žirgelį ant vilkų,
leisk žirgelį ant vilkų.

(Juška, Sv. d., 543, Sv. r., p. 33).

Piršlys arba vedžio pabrolys kamantinėja dainininkės apie rūtų darželį ir rūtas, jos užgeria jį, o jis įpila ton pačion stuobrinėn ir duoda joms gerti „su štukomis, gudria byla ir mįslėmis“ (A. Juška). Dainininkėms sutikus, jis ieško nuotakos, šiuo gi tarpu jos dainuoja:

192.

Girdžiu svetelius
toli atkeliaujaunt,
mūsų seselės
reikalaujant.
O mes neleisim
savo seserėlės,
žalių linelių
ravėjėlės.

Girdžiu svetelius
toli atkeliaujant,
mūsų seselės
reikalaujant.
O mes neleisim
savo seserėlės,
baltų linelių
verpėjėlės.
Girdžiu svetelius
toli atkeliaujant,
mūsų seselės
reikalaujant.
O mes neleisim
savo seserėlės,
baltų linelių
minėjėlės.
Girdžiu svetelius
toli atkeliaujant,
mūsų seselės
reikalaujant.
O mes neleisim
savo seserėlės,
plonų drobelių
audėjėlės.

(Juška, Sv. d., 554).

Pasiklydus ir išvedant iš po paklodės nenuotaką, pajuokiama:

193.

Vynos, vynos,
broleli, vynos,
duokit jam vyno,
kad neranda vienos.
Žiopliai, vepliai,
jaunojo broliai,
nemoka, nemoka
nuotakos ieškoti.

(Juška, Sv. d., 555)

194.

Šen duravęs,
ten duravęs
piršlys po svirnelį;
ir prieina
prie aruodo,
randa rūdą katę.
Piršlys tarė,
kad mergelė,
štai ruda katelė.
siekė piršlys
katytėlės,
jo barzdą sudraskė.
Ir prieina
prie mergelės,
barzda sudraskyta.
Klausinėjo
jo mergelė,
kas barzdą sudraskė?
Ana katė
juk kudlota,
tai barzdą sudraskė.

(Juška, Sv. r., p. 36).

Vedant gi nuotaką dainuojama.

195.

Buk pakarni,
sesele, viešnele,
pasikloniok
močiutei ik žemei.
Aš močiutei
ik žemei kloniojaus,
man močiutė
nei žodžio n'atsakė;
sugraudino
liūdnąją širdelę.
Buk pakarni,
sesele, viešnele,
pasikloniok
tėveliui ik žemei.
Aš tėveliui
ik žemei kloniojaus,

man tėvelis
nei žodžio n'atsakė;
sugraudino
liūdnąją širdelę.
Buk pakarni,
sesele, viešnele,
pasikloniok
broleliui ik žemei.
Aš broleliui
ik žemei kloniojaus,
man brolelis
nei žodžio n'atsakė;
sugraudino
liūdnąją širdelę.
Buk pakarni,
sesele, viešnele,
pasikloniok
seselei ik žemei.
Aš seselei
ik žemei kloniojaus,
man seselė
nei žodžio n'atsakė;
sugraudino
liudnąją širdelę.

(Juška, Sv. d., 559)

Nuotaka, vedama iš po paklodės, graudžiomis ašaromis lenkiasi ligi žemei visiems—motinai, tėvui, visai giminei, pamergėms, draugėms, kaimynams ir visiems svečiams.

e) *Pasėdas.* Nuotaką atvedus, sodina ją su dainomis ir dūdomis, pamergėms lydint, užstalėn greta vedžio, ir visi susėda. Vedys ramina verkiančią nuotaką, duoda jai dovanų, piršlys dalina jo giminėms atveztąjį jaunojo *karvolių* (karvoji) [116]), pyla jiems midaus arba vyno. Tuo tarpu mergaitės, sustojusios ties nuotaka, virkdina ją griaudžiomis dainomis:

196.

Sesele, lėlijėle,
ne vis suole sėdėki [117]),
ne vis suole sėdėki,
ir stačia pastovėki
Juk tu žinai, sesele,
kad esi siratėlė:
tu neturi tėvelio
nei senos motinėlės.
Guli tavo tėvelis
ant aukštojo kalnelio,
ant aukštojo kalnelio
po sierąja žemele,
po sierąja žemele,
po žalią velenėle.
Ant žalios velenėlės
žela žalia žolelė;
ant žolės viršūnėlės
žėri aukso raselė.
Prašyčiaus pono Dievo,
kad leistų atlankyti,
kad leistų atlankyti,
dukrelės pažiūrėti:
ar gražiai parėdyta,
ar suole pasodinta?
Atsakė ponas Dievas:
aš patsai atlankysiu,
aš patsai atlankysiu,
dukrelės pažiūrėsiu.
Tai gražiai parėdyta,
tai suole pasodinta,
su rūtų vainikėliu,
su šilkų kaspinėliais,
su šilkų kaspinėliais
prie bernužio šalelės.

(Juška, Sv. d. 562)

---

[116]) Rus. korovai.

[117]) Yra ir bernelio atmaina: Broleli, siratėli, ne vis suole sėdėki (Juška, Sv. d., 571).

Dainuoja taipat dainas vedžio lauktuvių dainų (žiūr. №№182, 183) pobūdžio:

197.

Ko sėdi, sesele,
ko neverki?
ko savo močiutės
nevirkdini?
Verks mano močiutė
nevirkdoma,
man aukštą kraitelį
atskirdama.
Ko sėdi sesele,
ko neverki?
ko savo tėvelio
nevirkdini?
Verks mano tėvelis
nevirkdomas,
man didę dalelę
atskirdamas.

Ko sėdi, sesele,
ko neverki?
ko savo seselių
nevirkdini?
Verk mano seselės
nevirkdomos,
mano vainikėlį
prisegdamos.
Ko sėdi, sesele,
ko neverki?
ko savo brolelių
nevirkdini?
Verks mano broleliai
nevirkdomi,
per lygų laukelį
lydėdami.

(Juška, Sv. d., 566)

Pati betgi graudingiausia pasėdo daina bene bustik ir sutartuvėse dainuojamoji „Ar vėjai pūtė“ (№ 174), kuri turi ir šitokią atmainą:

198.

Ar vėjai pūtė,
ar sodai ūžė,
ar lendružės siūbavo,
ar lendrės siūbavo?
Nei vėjai pūtė,
nei sodai ūžė,
nei lendružės siūbavo,
nei lendrės siūbavo.
Verkė seselė,
verkė jaunoji
per aslelę eidama,
į suolelį sėsdama.
Ei cit, neverki,
mūsų sesele,
rytoj dar graudžiau verksi,
rytoj graudžiaus raudosi;
ims vainikėlį,
dės muturėlį,
virkdins tavo širdelę,
dilgins skaisčius veidelius.

Ar aš nesakiau
tavei, sesele:
neeik per linų laukelį,
žalių linų laukelį;
Ei užkris, užkris
tau už vainikėlio
žalių linų laiškelis,
mėlynasis žiedelis—
ne vienai dienai,
nei valandėlei,
visam tavo amželiui,
vis tai tavo galvelei.
Ar vėjai pūtė,
ar sodai ūžė,
ar meirūnai lingavo,
meirūnėliai lingavo?
Nei vėjai pūtė,
nei sodai ūžė,
nei meirūnai lingavo,
meirūnėliai lingavo.

Verkė brolelis,
verkė jaunasis,
per aslelę eidamas,
į suolelį sėsdamas.
Ar aš nesakiau
tavei, broleli:
neeik per miežių laukelį,
žalių miežių laukelį;
ei užkris, užkris
už kepurėlės
žalių miežių laiškelis,
geltonasis žiedelis —
ne vienai dienai,
nei valandėlei,
visam tavo amželiui,
vis tai tavo galvelei.
(Juška Sv. d., 567)

g) *Vedant šokti.* Apdalinus visus karvoliumi, *pirmą kartą išsiveda šokti*: piršlys — svočią, nuotakos pabrolys—vedį, vedžio pabrolys—nuotaką, vedžio kvieslys—pamergę; apsukę dukart aplinkinį, leidžia vedžiui su nuotaka šokti (Veliuonoje); paskiau visi šoka. Bešokant dabar ir vėliau, dainuojama visokios dainos (palyg. №№ 89-100). Jauniesiems išeinant šokti ir šokant, stovintieji šaly dainuoja (palyg. dar № 32):

199.

Mano tėvo, tėvo tėviškėlėj
klevo lentoms grindužės išgrįstos,
pipirėliais gražiai išbarstytos,
meirūnėliais lūbos iškaišytos,
kartunėliais stalužiai dangstyti.

Padarykit aslužėj ruimuži,
o aš eisiu su broleliu šokti;
kad aš ėjau su broleliu šokti,
mane jauną ant rankelių nešė,
šalia eidamas vainikėlį taisė.

Padarykit aslužėj ruimužį,
o aš eisiu su bernužiu šokti,
kad aš ėjau su bernužiu šokti,
mane jauną į šaleles blaškė,
pentinėliais žiurstužį sudraskė.
(Juška, Sv. d., 573, Sv. r., p. 41).

Anksčiau nurodyta kai kurie mūsų senovės šokiai, kaip štai išnykę „muštinė“ ir kirvis“, taipat suktinės (įvairiomis įvairiausiomis suktinėmis—giesmėmis lydimas — „saduto“, „čiutado“ „tatato“, „lenki ratą“, „tūto“, „čiuta“ ir kt.), „ieva“, „žilvytis“ „diemedėlis“, „rūtelė“, „agūonėlė“, „blezdingėlė“, „gegutė“, „ožėlis“. A. Juška (Svotbinė rėda) mini šiuos mūsų vestuvių šokius „mieželį“, „avietėlę“, „šešnytį“, „laumę“, „melninką“ (palyg. № 58), „du kiškeliu“, „zuikelį“, „dairę“, „žvirblį“ (=vanagėlį), „daililio“, (linų darbo šokis), «judabro», „trinitinę“, „suktinį“, „brogą“, „antytę“, „kepurinę“, „svotą“, „barinią“, „gražoką“, „priegalvėlį“ (poduškėlė) „aguoną“ (=aguonėlę). Dar kiti (Davainius — Silvestraitis) sąrašą papildo šokiais: „šabalbonu“ (šiupinis, lenciugėlis, puodas), „čigonu“, „skepetine“, „kiauruoju puodu“, na, žinoma, ir aiškiai pasisavintais iš rusų kaip „barinia“ ar „priegalvėlis“, „kazokas“, „bičkas“, „prisiaduška“, iš vokiečių—„valcu“ („lengvuoju“, „sunkesniuoju“, „ofvalcu“, „didvalciu“), nekalbant apie pačius naujuosius „padespanius“ ir kt.

Be šokių, laikas įvairinama visokiais žaislais, arba štukomis („bovais“), kaip štai: „šešku“, „meška“, „gerve“, „katinu“, „bezdžione“, „briedžiu“, „kopustus kirsti“, „balanas skaldyti“, „kepures mušti“, „teterviną mušti“, „šepetį durti“, „sūrenlelę virti“, „vilko uodegą traukti“, „Ryman joti“, „adatą įverti“, „vanagą pešti“, „pelėdą pešti“, „stirną šokti“, „eglėn lipti“, „avinėliu“, „Baltru“, „degutą degti“, „žagres kalti“, „žvaigždes skaityti“, „žėbti abraką“, „linus minti“, „aguonas trinti“, „linus plukti“, „duris durti“, „butelį mušti“, „butelį žemėn įmušti“, „uzbono ne sumušti“, „karvę milžti“, „už durų užgerti“ (A. Juška). Kiekvienam mūsų bepigu prisiminti ir daugelį kitų žaislų, kaip žemaičių „žiužį mušti“ ir kitus. Svarbu visomis išgalėmis žymėti savo apylinkės žaislai, šokiai ir dainos, nes tai kas ligi šioliai sužymėta, tėra tiktai dalis to kas yra, o kas nesužymėta gali ilgainiui išgaišti.

i) *Ačiavimas.* Nusibodus šokti, ačiuojama: trys mergaitės su kviesliu renka dovanas nuotakai; kvieslys renka pinigus taurelėn, o rankšluosčius, juostas ir tt. kraunasi sau ant pečių. Jos eina nuo vyriausio ligi mažiausio, dailiai lenkdamos bei ačiuodamos dainuoja:

200.

I.

Labas vakarėlis
ponui Dievui,
o antru žodeliu
tau tėveliui.
Ačiū tėveliui,
ačiū, ačiū,
į pačias kojeles
ačiū, ačiu.
Ne pačios ėjome,
dukrelė prašė mųs;
ne daugel norime,
ne maža prašome:
bent šimtą dorėlėlių
dukrelei pramatnos,
ant pradžios buvimėlio,
ant pradžios gyvenos.
(*Davus*):
Dėku tėveliui,
Dievs užmokės
už didžias dovanėles.
Ei Dievai, duoki
šimtu arti,
antru šimteliū
užakėti.

II.

Labas vakarėlis
ponui Dievui,
o antru žodeliu
tau močiutei.
Ačiū močiutei,
ačiū, ačiū
į pačias kojeles,
ačiū, ačiū.
Ne pačios ėjome,
dukrele prašė mųs;
nedaugel norime,
ne maža prašome:
bent šimtą dorėlėlių
tai štuopo kepurėlei,
tam aukso žiedeliui
mažiukiems piršteliams;
nors stuomenėlį
nors abrusėlį —
ji uždirbo.

(*Davus*):

Dėku močiutei, dėku
už gražias dovanėles:
ne karčemos gerta,
stuomenėliai austi, —
ne karčemos gerta,
pinigėliai kalti, —
tai turėjusi,
ką dukrelei duoti.

III.

Labas vakarėlis
ponui Dievui,
o antru žodeliu
tau, broleliui.

Ačiū broleliui,
ačiū, ačiū,
į pačias kojeles,
ačiū, ačiū.

Seselė prašė,
ji tau kloniojas
lig sierai žemei:
žadėk žadėdams.

Ji siratėlė,
netur močiutės,
jai nieks nekrovė
kraitelio, kraitelio.

Krapštyk krapštydams,
razgyk razgydams,
mazgyk mazgydams:
kur tu padėjai?

Gyreis bagotas,
tėvo sūnelis,
šimteliais skaitei, —
kur tu padėjai?

(*Davus*):

Dėku, broleli,
Dievas užmokės
už didžias dovanėlės.

Kad Dievs duotų
šimtu arti,
antru šimteliu
užakėti,

iš to šimtelio
bėrą žirgelį
pas mergelę joti.

Nuo blogo eidami,
prie geresnio prieidami,
dar geriau gausim.

(Juška, Sv. r., p. 42 — 44)

7. *Ištekėjimas*. Vestuvių dramos veiksmas, kuris bebuvo lyg sustojęs—mergvakariui pagyvintas „svečių“ su vedžiu atvykimu ir jų nesileidimu — per ačiavimą, nenutrunka. Visa kas ligišioliai buvo, tai tik prisiruošimas prie nuotakos persiskyrimo su tevų namais; prie jos ištekėjimo iš namų; tai laukimas... Patsai persiskyrimas lyg jau prasideda, visai svotbai *bažnyčion* važiuojant. Iš bažnyčios betgi ne visuomet pas anytą važiuojama, nekartą grįžtama dar į tėvų namus, o paskiau lyg antrą kartą persiskiriama ir išvažiuojama pas anytą. Pirmame atvėjyje (iš bažnyčios nuvažiavus pas anytą) aišku, jog naujybinis važiavimas bažnyčion,—nes senoje vestuvių tvarkoje, kaip ji buvo nusistačiusi lietuviams dar nekrikščionims esant, žinoma, jo dar nebuvo,—pamaino senobinį važiavimą pas anytą tiesiog iš tėvų namų. Nei naujo turinio nei naujų dainų [118]) tas sąryšys su bažnyčia dramai neteikia; jei bent paįvairina, kad ir kiek pailgindamas, važiavimą pas anytą, į kurį pats įėjęs paveržia jį sau, sutraukdamas ji lyg viena savo dalimi.

[118]) Bažnyčios įtaka daugiau yra atsiliepusi byloms (oracijoms).

Antrame atvejyje (iš bažnyčios grįžus į tėvų namus, o tik paskiau pas anytą išvažiavus) važiavimas bažnyčion užtęsia patį persiskyrimą ir versdamas namų apleidimą kartoti, nusilpnina gaunamąjį įspūdį. Tuo žvilgsniu, negrįžtant iš bažnyčios į tėvų namus, vestuvinių apeigų tvarka yra dramingesnė negu grįžtant.

a) *Kraičio išvežimas.* Namų apleidimas prasideda savo mantos—kraičio iš jų išvežimu. Jį veža pirm šliubo arba jaunąją pas anytą išleidžiant *kraitvežis*, „paskiriamas iš kaimynų, kaip sako A. Juška—„kurs yra rokmonas, teisingas ir padoras vyras". Jis kraitį vaduoja, apdalindamas jaunosios motiną ir seserę pinigais, ir su dainomis išsineša kraitį vežiman. Bene garsiausia kraičvežtės daina bus *apvynėlio daina:*

201.

Oi tu apvynėli,
žalias puronėli,
kol vienas buvai,
vaidužių nedarei,
o kaip tu prilygai
grynuosius mieželius,
tu, apvynėli,
vaidužį padarei.
Oi tu seserėle,
balta lėlijėle,
kad viena buvai,
vargelio nematei,
O kaip tu prilygai
jauną bernužėlį,
tu, seserėle,
vargelį pamatei.
Oi jūs kraitvežėliai,
baltieji broleliai,
pamažu vežkit
margąsias skryneles;
oi pamažu vežkit
margąsias skryneles,
nenudaužykit
skrynių pakojėlių.
Kaip jūs nudaužysit
skrynių pakojėles,
nepataisysit
be stalioružėlio.
Mes pasisamdysim
Tilžės staliorėli,
mes pridirbdinsim
skryniai pakojėles.
Oi pamažu vežkit
margąsias skryneles,
nenutrankykit
skrynios jutrinėlių.
Kaip jūs nutrankysit
skrynios jutrinėles,
nepataisysit
be sliesoružėlio
Mes pasisamdysim
Rygos sliesorėlį,
mes pataisym
skryniai jutrinėles.
Oi pamažu vežkit
margąsias skryneles,
neišbarstykit
plonųjų drobelių.
Kaip jūs išbarstysit
plonąsias drobeles,
neišausdinsit
be audėjužėlio.
Mes pasisamdysim
Vilniaus audėjėlę,
mes išausdinsim
plonąsias drobeles.

(S. Stanevičia, 19, ir kiti).

b) *Vainiko pamainymas.* Išvežus kraitį, visi susėda stalan valgyti. Pirm valgio, visiems sėdint, vedžio pabrolys (dieveris) arba piršlys atneša rūtų vainiką, kurį pamergė nuotakai prisega. Beduodant ir bepriimant vainiką, apsimainoma vienu kitu žodeliu, pvz.:

202.

(*Dieverio kalba*):
Šitas vainikas
devynių panų skintas,
šešių panų pintas,
vyne mirkytas,
nesudžiovintaś,
ant baltų rankų neštas,
prašom priimti mano šią dovaną.
(Niemi, 537).

203.

(*Pamergės atsakymas*):
Tavo vainikas
devynių čigonių skintas,
šešių žydaukų pintas,
degute mirkytas,
padangtėj laikytas,
šarkų sunešiotas,
varnų supešiotas:
nereikia man jo.
(Niemi, 538).

Be žodelio, apsimaino ir bylomis („maldomis“)

(*Dieverio malda*:)

Tegul bus pagarbintas Jėzus Kristus — seniems, jauniems, didiems ir mažiems, ir tam baltam stalui pridengtam kaip altoriui šventam, ir toms trims baltoms galvoms nuometuotoms, ir toms baltoms panelėms vainikuotoms.

Ir atjojo jaunikaičiai su viernais tarnais, su širmais žirgais pro Jeruzolimos miestą, pro Cedrono tiltą. Tiltas trinkėjo, akmenys braškėjo, medžiai linko.

Ir prijojom Rojaus sodelį, užgirdom čiulbantį paukštelį. Ne tai paukštelis čiulbėjo, pats Viešpats, danguj būdamas, kalbėjo, rodydamas kelelį pro alyvų sodelį į rūtų darželį.

Kas tą darželį tvėrė, kas rūteles sėjo? Šventas Jonas baslelius bastė, šventas Petras mastė, šventa Ona rūtas sėjo, Marija Magdalena ravėjo... [119]) sesutė lankė.

Dabar aniuolas Gabrielius iš miesto Galilėjos siuntė kitą aniuolą į Mariją Paną, taip mūsų brolis siuntė į..., savo paną.

Verk, sese, lementavok, dabar česas, kad daugiaus nebeverktumei. Bagaslovyk, Dieve, tėve ir motina, broliai ir seserys ir visi kaimynai, kurie čia esate susirinkę, kad dievas leistų Bažnyčion šventon nuvažiuoti, su dvasiškuoju tėvu pasikalbėti, baltus žiedus ant rankų sumainyti ir savo vieton grįžti.

Užgeriu žalią žolynėlį, rūtų vainikėlį: per laukelį neštas, ne visų vėjelių pūstas, per girelę neštas, ne visų lašelių lašėtas, aukso kupkoj laikytas, žaliam vyne mirkytas, nesudžiovintas nei nuvytintas — žalias mūsų brolio vainikas [120])
(Niemi, 539)

(*Pamergės malda*):

Dėku, dėku, dieverėli, už žalią žolynėlį, už rūtų vainikėlį: per laukelį neštas, visų vėjelių pūstas, per girelę neštas, visų lašelių lašėtas, visų paukštelių čiulbėtas, vyne mirkytas, kupkoj laikytas, per ledą dygęs, per

[119]) Jaunosios vardas; jos sesutė.
[120]) Palyg. 201-ą dainą:

šerkšną žydis, nei sudžiovintas, nei suvytintas—žalias mūsų sesės vainikėlis.

Mieli dieverėliai ir visi sveteliai, prašom užlaikyti mūsų sesutę, laikyti patogiai, gyventi taikoje, kurioj pas matutę gyventi nusibodo, rūteles skynioti, vainikėlį pynioti, ant galveles nešioti.

Kelkis, sese, nuo to suolo: dabar tamstai taip išpuola.

Bažnyčion išvažiuodama, visiems pasikloniodama, pulk tetušiui po kojelių, o matutei ant rankelių.

Padėkavok visoms sesytėlėms ir mylimiausioms draugelėms, kurios padėjo rūtelių skinti, vainikėlio pinti, ant galvelės nešioti.

Tegul bus pagarbintas Jėzus Kristus.

(Niemi, 540).

c) *Atsideivojimas.* Reikia važiuoti bažnyčion. Pakilus nuo stalo, jaunoji kloniodamos puola į kojas tėvams, giminei ir svečiams, ir sėdasi į vežimą. Kai kur ji atsideivodama ligišioliai rauda (palyg. taipat № 180: nuotakos rauda grįžus namo, po svečių sukvietimo), bet raudos jau baigia nykti. XVII a. prūsų ir lietuvių nuotakos atsisveikindamos teberaudusios [121]):

204.

Ai ai, mano miela ugnele,
kas tau degti malkų prinešios,
kad tėvelis, miela motinėle,
sušalusias kojeles susišildytų?
Kas tave dabar prižiūrės?

205.

Ai ai, kas tėveliui, motinėlei
klos patalėlį?
kas prižiūrės jiems galvijėlius?
O miela mano katyte,
mielasis šunyti,
miela mano vištyte,
mieloji žąsyte,
ir miela kiaulyte,
mielasis žirgyti,
kas jus dabar beprižiūrės,
kas gi jūs pašers?

Ir mūsų metu tebegalime išgirsti atsisveikinimo raudą:

206.

Palaimink pirmiausiai,
mano mielą motinyte,
palaimink, tėveli,
mano augintojėli;
palaiminkite, sesutės,
su kuriomis žalias rūteles nešiojau.
palaiminkit, broliukai,
kurie šią dienelę šiame pulke būsit.

Suskink gi, motinyte,
žalių rūtų kvietkelę,
kurią ašai jaunytė
per savo jaunas dieneles
gražiai nešiojau.
Palaiminkit, visi kaimynai,
ir kaimynėlės,
palaiminkit, visos sesiutės,
su kuriomis žalias rūteles nešiojau.

[121]) M. Biržiškos Lietuvių dainų literatūros istorija. I. 17.

Sėdint už stalo, valgant ir atsideivojant, mergaitės, žinoma, vis dainuoja pvz. (palyg. dar 195):

207.

I II III IV V VI VII

Ko verki, sesele, ...
ko verki, jaunoji? . . . . . .
Ar nenori, sesele, ...
tėveliui kloniotis?=močiutei=seselei=broleliui=giminėms=kaimynams=sveteliams . . . . . .
Eik per aslelę, ...
pulk po kojelių, ...
pulk po kojellų, kojužėlių, ...
savo tėvužėliui=močiutėlei=seserėlei=brolužėliui = giminėlėms kaimynėliams= svotužėliams . . . . . .
O aš prieidama,
pasikloniodama: . . . . . .
Bagaslovyk,=močiutėle=seserėle=brolužėli= giminėlės=kaimynėliai=svotužėliai man į vinčių einant. [122]) . . . . . .

(Juška Šv. r., 54)

Tarp daugybės liūdnų, graudžių atsisveikinimo dainų pirmon vieton prasikiša garsioji, pirm 200 metų Rugio paskelbtoji ir išverstoji į daug kalbų bei nevieno poėto pasektoji *Aš atsisakiau savo močiutei*, kuri su „Anksti rytą rytužį saulužė tekėjo“ ir „Aš turėjau žirgužėlį“ sudarė pirmąjį mūsų dainų rinkinėlį, kuris sudomino visuomenę ir paskatino ją branginti savo kurybą:

208.

Aš atsisakiau savo močiutei,
o aš nuo pusės jau vasarėlės:
ieškok, močiute, savo verpėjėles,
sau verpėjėlės ir audėjėlės.
Jau prisiverpiau baltų linelių,
jau prisiaudžiau plonų drobelių;
jau prisigrėbiau lankoj šienelio,
jau prisipjoviau kalne rugelių.
O vainikėli žalių rūtelių,
neilgai žaliuosi ant mano galvelės!
Mano kaselės žalių šilkelių,
jau neblizgėsit, saulei kaitinant!
Mano plaukeliai, o geltonieji,
jau nesiskirsit vėjo pučiami!
Aš atlankysiu savo močiutę
ne vainikuota, o nuometuota.
O nuometėli, mano plonasis,
vėjo pučiamas dar paduzgėsi!
Mano rašteliai, o vivingrieji,
saulei kaitinant dar pablizgėsit!
Mano kaselės žalių šilkelių,
sienoj kabėsit, mane virkdinsit.
Mano žiedeliai, o auksinėliai;
skrynioj gulėsit ir berudysit.

(Rugys ir kt.)

---

[122]) Vis tas pats pasikartoja (27 atmainos po 3 posmus=21 posmas), keičiant tik į ką kreipiamasi.

Per slenkstį išleidžiant dainuojama:

209.

Išleidžiau seselę,
išleidžiau jaunąją,
išleidžiau audėjėlę.
Sugrįžk, sesele,
sugrįžki, jaunoji,
sugrįžki, audėjėle.
Čia naujos staklelės,
čia plonos drobelės,
dukrele-audėjėle.
O kaip tu nueisi
pas anytužėlę,
anytą-niūronėlę,
Tu žengsi žingsnelį,
peiks tavo darbelį,
šandys kojas, rankeles:
ten senos staklelės,
ten storos drobelės,
martelė-tinginėlė.

Išleidžiau broleli,
išleidžiau jaunąjį
išleidžiau artojėlį.
Sugrįžki, broleli,
sugrįžki, jaunasis,
sugrįžki, artojėli.
Čia naujos žagrelės,
čia šėmi jauteliai,
sūnelis-artojėlis.
O kai tu nueisi
pas šešuružėli,
šešurą-niuronėlį,
tu žengsi žingsnelį,
peiks tavo darbelį,
šandys kojas, rankeles:
ten senos žagrelės,
ten liesi jauteliai,
žentelis-tinginėlis.

(A. Juška, Sv. d. 614).

Važiuodami bažnyčion šaudė; mūsų metu tiktai rečiau atsitinka. Atvažiavus iš bažnyčios, kieme dainuojama:

210.

Kur žiba žiburužiai,
kur dega dvi liktuži,
ar laukia mano motinėlė
manęs jaunos pareinant?
Jau visi yra sugulę,
jau visi yra sumigę,
o dar mano motinėlė
man vartelius atkėlė.

Man vartelius atkėlė,
už rankelės paėme:
Ar su rūtom, dukrele,
ar su rūtom, jaunoji?
Ne su rūtom, matute,
ne su rūtom, senute:
praūliojau vainikėlį
per ši mielą vakarėlį.

(A. Juška, Sv. d., 500, 658, 825; Valančius; Palangos Juzė).

d) *Važiavimas pas anytą.* Jei iš bažnyčios grįžtama pas nuotakos tėvus, tai ten pasilinksminus dvi-tris dienas, važiuojama į jaunojo namus. Rengdamos ir važiuojant pvz. dainuojama:

211.

Kad augau pas močiutę,
močiutė nemylėjo,
o kad reikia šalin eiti,
močiutė pagailėjo.

Jau gaila ir pargaila,
jau širdužei perskauda,—
dabar ne česas, mano močiute,
manęs jaunos gailėtis.

Žirgeliai pakinkyti,
prie gonkų pastatyti:
išeik, išeik, mano močiute,
išnešk man vainikėlį.

Močiutė išeidama,
vainiką išnešdama:
sugrįžk, sugrįžk, mano dukrele,
ramink mano širdelę.

Aš grįžti gal sugrįšiu,
lankyti—atlankysiu,
o jau daugiau, mano močiute,
darbelių nedarysiu.

Darysiu anytėlei,
bernužio motinėlei,
anytėlei-niūronėlei,
bernužio motinėlei.

(A. Juška, Sv. d., 623 ir kt.).

Nuotaką išleidus, dainuojama dar:

212.

Užteka saulužė, daulėliu, lėliu,
aplinkui danguži, daulėliu.
Apeiki, saulužė, daulėliu, lėliu,
aplinkui oruži, daulėliu.
Paskaityk, saulužė, daulėliu, lėliu,
ar visos žvaigždužės, daulėliu.

Jau skaitau, neskaitau, daulėliu, lėliu,
jau vienos ir nėra, daulėliu,
šviesiausios žvaigždužės, daulėliu, lėliu,
kur anksti užtekėjo, daulėliu,
kur anksti užtekėjo, daulėliu, lėliu,
ir vėlai nusileido, daulėliu.

Užteka saulužė, daulėliu, lėliu,
aplinkui danguži, daulėliu.
Apeiki, matuše, daulėliu, lėliu,
aplinkui dvaruži, daulėliu.
Paskaityk, matuše, daulėliu, lėliu,
ar visos dukružės, daulėliu.

Jau skaitau, neskaitau, daulėliu, lėliu,
jau vienos ir nėra, daulėliu,
vyriausios dukružės, daulėliu, lėliu,
kur anksti atsikėlė, daulėliu,
kur anksti atsikėlė, daulėliu, lėliu,
ir vėlai atsigulė, daulėliu,

linelių verpėjėlės, daulėliu, lėliu,
drobelių audėjėlės, daulėliu,
šienelio grėbėjėlės, daulėliu, lėliu,
rugelių pjovėjėlės, daulėliu.

(A. Juška, Sv. d., 637).

Įvažiuojant į vartus pas jaunąjį, dainuojama:

213.

Beaušlanti aušrelė,
betekanti saulelė,
kelk, seserėle,
mano viešnele,
ar dar n'išmiegojai?
Pinkisi vainikėlį,
dėkisi ant galvelės,
tavo sveteliai,
balti broleliai,
balnoj' bėrus žirgelius.
Ant pastovėlio stojau,
į vežimėlį sėdau:
dabar sudievu
tėvui, močiutei,
broliams ir seselėms.
Kad važiavau per lauką,
motinėlės laukelį,
šalimis jojo
balti broleliai,
seselę ramindami.
Kad važiavau per antrą,
per anytos laukelį,
šalimis jojo
vis dieverėliai,
martelę grasindami.
Privažiavau dvarelį,
anytėlės vartelius,
aš ir pamačiau
savo vargelį
anytėlės varteliuos.
Kad išeitų brolelis,
išnineštų kardelį,
o kad iškirstų
mano vargelį
iš anytos vartelių.
Ir išėjo brolelis
su šviesiuoju kardeliu,
o ir iškirto
vartų lentelę,
tik ne mano vargelį.
Vanagas vartus kilnojo,
mano vargas šakojo,
vargas šakojo,
vargas lapojo,
vargas vartuos žydėjo.

(S. Stanevičia, 20, Juška, Sv. d., 635, 634 ir kt).

8. *Įmarčios.* Paskutinės vestuvių apeigos — jau jaunojo namuose: marti — pas anytą. Netik vieta mainosi, bet ir padėtis: vakar — lengvumėlis ant galvelės, šiandie ant jos — sunkumėlis. Nuotaka įeina į naująjį gyvenimą; tai — įmarčios.

a) *Gaubimas.* Stono permainymui pareikšti svočia uždeda jaunąjai nuometą (plono baito audeklo) arba šliką — kepuraitę auksu ir sidabru išsiūtą, arba muturą—šlopo kepuraitę, arba gobturą — aksomo kepuraitę; kaip kur. Bemuturiuojant, benuometuojant dainuojama pvz. 159-ta daina (Kas šią naktį per naktelę ant dvaro dundėjo) ir kt:

214.

Dukrytėle mano,
lėlijėle mano,
eik į rūtų darželėlį;
ten tu pasiskinsi,
ten tu nusipinsi
žalių rūtų vainikėlį.
Vainikėli mano,
žaliukėli mano,
šį vakarą ant galvelės,
o ryto rytelį
užtekės saulelė —
nuims tavo vainikėlį,

nuims vainikėlį,
uždės gopturėlį —
sunkumėlį ant galvelės!
Sunkumas galvelės,
liūdnumas širdelės,
yr visokių rūpestėlių.

Vainikėli mano,
žaliukėli mano,
lengvumėlis ant galvelės.
Lengvumas galvelės,
linksmumas širdelės,
nėra jokių rūpestėlių.
(Stanev. 15 Juška; Sv. d., 668).

215.

Rudmesėlę paskyniau,
jos šaknelę pamyniau:
aukštyn šokau, rankas plojau,
rudmesėlę garbavojau.
Geras grybas — baravykas,
visų grybų pulkauninkas,
o lepšė-pašlemėkė,
visų grybų paskutinė.

Žaisk dūda ragine,
šok mergyte lėlija;
kaip tu nutekėsi,
tu tada ne spėsi,
Kaip tu sena būsi,
tada negalėsi;
bus žilvyčio otučkis,
putino koreliai.

Niekas tau nerūpės,
rankoj lazdą turėsi.
(Juška, Sv. d., 669, 668).

b) *Vištavimas*. Pašokus ir padainavus, vestuvininkai eina per kaimynus ir vištauja: vaišinami šoka, dainuoja ir ką pagavę, kiša maišan jaunąjai prasigyventi. Vištaujant dainuojama, berods naujos ir nekartą ne žmonių dainos:

216.

Gegužėle, ko kūkuoji,
sėdėdama aukštam medy?
Ar bėdas, vargus rokuoji,
ko taip liūdnai giedi?
Tavo dirvos jau užartos,
duonos nei druskos neperki,
pievos visuomet nupiautos,
kogi taipo gailiai verki?
Nors nesėji ir nepiauni,
ir nesunkiai procevoji,
vienok valgyt visur gauni,
kur tik sparnelius užuoji!
Visa skaisti, visa graži,
brangus tavo aprėdymas,
žydi padabniai ant rožės,
nes aprėdė pats gimimas.
Atsakė taip gegužėlė:
aš neverkiu bėdos mano,
nes esmu liuosa paukštelė,
neturiu ant savęs pono.

Einu žeme, skrendu vėju,
poni esmu viso svieto,
linksma esmu, nors nesėju,
kur nulėksiu, ten man vieta.
Ale ant jums žiūrėdama,
jūsų pikto apsėjimo —
giedu visados verkdama,
gailestis man didžiai ima.
Kodel taip dažnai netaikos,
nors protingi esat žmonės?
kodel nuolat barnės laikos,
neturit tarp sau malonės?
Duodu patartį jums tokią:
gyvenkit, kaip mes, paukšteliai,
nebus tarp jūs vaido jokio,
prapuls visi nepriteliai.

(Kun. A. Strazdo daina)

c) *Marčpietis.* Vestuvinkams prisivištavus ir sugrįžus į jaunojo namus, svočia kelia marčpietį, kuriam jaunoji duoda žvakes, skotertes ir pyragus, o svečiai karvolių. Mergaitės apgieda bevalgančius: svočią, piršlį, jaunuosius ir visus vestuvininkus. Pavalgius ir pašokus, jaunieji dalina dovanas.

Per marčpietį pvz. dainuojama:

217.

Aukšti kalnai, margi dvarai,
deimanto langeliai, —
ten lakiojo, ten skraidžiojo
mėlyni karveliai.
Mėlynasis karvelėli,
kame tu lakiojai?
Geltonasis karosėli,
kame nardinėjai?
Mėlynasis karvelėlis—
po žalias gireles,
geltonasis karosėlis —
po jūres — mareles.
Mėlynasis karvelėli,
kas tave nušovė?
Geltonasis karosėli,
kas tave sugavo?
Jauni broliai aukso strielboms —
tai mane nušovė,
jaunos mergos šilkų tinklu —
tai mane sugavo.

(Juška, Sv. d., 699).

Ypatingai apgiedama svočios karvolius, kuris yra dalinamas išdalinus jaunosios dovanas. Jis—tikrai „dimnasis“: kepamas maž ne iš pūro kvietinių miltų sù visokiais paveikslais (paukšteliais, trušiokais, kiškeliais ir kt.) ant plutos, apkaišytas rūtomis ir tris devyneriomis degančiomis žvakelėmis. Pabrolys įneša jį ant galvos užsidėjęs, jaunoji su svočia ar pats pabrolys šoka su juo ant galvos, kviesliui žiburiuojant, o paskiau deda jį prieš piršlį ant stalo. Sudegus žvakėms, piršlys raiko karvolių ir išdalina, kartu duodamas medaus arba vyno stiklą, giminei, sakydamas: „prašau priimti rugių kraują ir kviečių varpą“.

Nors apgiedama tai pajuokiamai, tai giriamai vestuvininkai per visas vestuves, bet bene labiausiai įmarčiose įsismaginus, ypačiai svočia, pvz.

218.

Eiva, sesele, pažiūrėti,
kokios mūsų
svočiutės akys?
Apuoko galvelė,
pelėdos akys,
žilos kiaulelės
blakstienėliai.
Eiva sesele,
pažiūrėti,
kokios mūsų
martelės akys?
Juodos akelės,
kaip serbentėliai,
skaistūs veideliai,
kaip putinėliai.

(Juška, Sv. d., 717).

219.

Anos šalies svočia,
anos šalelės —
visa dilginiuota,
visa dagiliuota,
aplinkui šluotražėliais
apsodinta.

Mūsų šalies svočia,
mūsų šalelės —
visa auksinuota,
visa sidabruota,
aplink žemčiūgėliais
apsodinta. (Niemi, 730).

Karvoliui iškelti dainuojama:

220.

Karvolėlis dimnasis,
svočia protingoji, —
penkios — šešios kūlė,
nekaip neiškūlė;
karvolėlis dimnasis,
svočia protingoji, —
kaip svočiutė priėjo,
visa kūlė išėjo.
Karvolėlis dimnasis,
svočia protingoji, —
penkios-šešios vėtė,
nekaip neišvėtė;
karvolėlis dimnasis,
svočia protingoji, —
kaip svočiutė priėjo,
vis šėveliais išvėtė.
Karvolėlis dimnasis,
svočia protingoji, —
penkios-šešios malė,
nekaip nesumalė;
karvolėlis dimnasis,
svočia protingoji, —
kaip svočiutė priėjo,
ir malūnas sužulė.
Karvolėlis dimnasis,
svočia protingoji, —
penkios-šešios maišė,
nekaip nešumaišė;
karvolėlis dimnasis,
svočia protingoji, —
kaip svočiutė priėjo,
ir karvolį sumaišė.
Karvolėlis dimnasis,
svočia protingoji, —
penkios šešios minkė,
nekaip neužminkė.
karvolėlis dimnasis,
svočia protingoji —
kaip svočiutė priėjo,
užminkimas įvyko.

Karvolėlis dimnasis,
svočia protingoji, —
penkios-šešios kepė,
nekaip nesukepė;
karvolėlis dimnasis,
svočia protingoji, —
kaip svočiutė priėjo,
pats į pečių ėjo.
Karvolėlis dimnasis,
svočia protingoji, —
penkios-šešios ėmė,
nekaip neišėmė;
karvolėlis dimnasis,
svočia protingoji, —
kaip svočiutė priėjo,
pats iš pečiaus išėjo.
Karvolėlis dimnasis,
svočia protingoji, —
penkios-šešios riekė,
nekaip neprariekė;
karvolėlis dimnasis,
svočia protingoji, —
kaip svočiutė priėjo,
karvolėlį prariekė.
Karvolėlis dimnasis,
svočia protingoji, —
penkios šešios davė,
nekaip n'atidavė;
karvolėlis dimnasis,
svočia protingoji, —
kaip svočiutė priėjo,
karvolį padalijo.
Karvolėlis dimnasis,
svočia protingoji, —
penkios-šešios valgė,
nekaip nesuvalgė;
Karvolėlis dimnasis,
svočia protingoji, —
kaip svočiutė priėjo,
į vogtuvus sudėjo.

(Juška, Sv. d., 707).

d) *Piršlio korimas.* Vestuvėms baigiantis, kariama „piršlys šelmis—melagis“ (lygin. 168-ją dainą),-visa ko kaltininkas. Piršlys slepiasi, bet jį suranda ir stato prieš veselninkų parinktąjį iš savo tarpo teisėją, kuris taria savo sprendimą („dekretą“), kaip pakorus, (dažniausia dvare po žalia liepa). Padaroma žmogaus stovyla, kurį budelis, tikram piršliui pasislėpus, karia ant virvės ar kitaip įvaizduoja korimą. Kartais piršlys atsiprašo už savo nedorumą. Dekretas piršliui pamegždžiuoja (pajuokia) XVI—XVII a. Lietuvos teismo sprendimus, pvz:.

„*Dekretas garsingos pabaigos gyvenimo* nepaprasto melagio piršlio Vaištaros ištuotas vardan Didžio karaliaus Zigmanto trečiojo [123]).

Metuose šiuose, tuose, anuose, kada katės šunis piovė, zuikis bubną mušė, lokis trūbą pūtė, kad gelžinsnapiai per mūsų žemę lėkė, šunes giedojo, gaidžiai lojo, arkliai dantimis brazdino, stirna su pelėda šokinėjo, žuvys lakiojo, driežas į gegužę veizėjo, bobos veršius kirpo, mergaitės tekėti nenorėjo, vaikiukai jų nebemylėjo, kad baronkomis snigo, vaikai per kiauras naktis nemigo [124]), tuokart vilkas trukšmą išgirdęs dideliai persigando, nebeveizėjo kur veržiasi, kur banda, o iš tos baimės šoko per kelmą ir išspyrė iš kelmo vaikiuką.

Šį vaikiuką žmonės praminė briedaičiu, nes buvo taip smarkus kaip ežys, taip sugebąs suktis kaip girnų apatinis akmuo. Tas vilkas ir guvus vaikiukas capt nutvėrė vilkui už uodegos ir nepaleido. Vilkas trėsė per Kempelių sodžių, nutrūko jo uodega, o vaikiukas bents pavirto.

Išaugo paskiau į veltėdį, baisų melagį ir tarsi vagį, nes apgavo ir pavogė gyvą, gražią Petronėlę. Bet kaip apgavo ir pavogė?

Štai šiaip: pasišovęs, girdi, į piršlius, atvyko į Erdiškių sodžių ir pasakė: Pacelių Kazį esant Kempelių sodžiaus ponaitį, gyvenantį didžiame mūro dvare, kurio stogas esąs klotas lašinių paltimis, langai deimanto, takai sūriais išgrįsti, lieptai ir tiltai murmulo, nuo daugybės dešrų akėščias lūžtant, šulinys medaus ir pieno prigožtas, daržinės javų pripiltos, svirnai šiaudais prikimšti, alaus ežerai, degtinės tvenkiniai pilui, arklių, bandos avių ir kiaulių daugybė.

To viso pameilusi Petronėlė pažadėjo tekėti ir ištekėjo už Kazimiero, o mes visi čia atvykę randam paprasto žmogaus gyvenimą, iš medžio padirbtą, šiaudais klotą, tūlus langus lentelėmis užtaisytus. Štai tau penkios. Pamatę esą apgauti ryžomės tokį melagį apkaltinti.

Zigmantas III karalius, per versulą [125]) išleistą 1604 metuose, įsakė tokius melagius apgaudinėtojus ar palaipinus į žardą šunimis

[123]) Tat XVII a. A. Juška, Sv. r., 72 kartoja „pirmojo Zigitos karaliaus“ dekretą, vadinasi, dar XVI a.

[124]) Palyg. Vilkelio svotbą (92-ą dainą).

užpiūdyti, ar už karklyno pastačius grybų kotais užmušti, ar palaipinus ant stogo kopėčias atimti, ar pastačius ant liepto pastumti į upę be ramčio ar, tiesiog sakant, pakarti ir priartinti prie dangaus.

Mes tada žemiaus savo rankomis pasirašę, pildydami tuos garsingus įstatymus, nusprendėme didį melagį Vaištarą pakarti.

Pakorę nemažą pelną gausime, nes iš karuoklio makaulės bus likterna, iš akių špunkos, iš nosies šnipkas, iš dantų priekalai, iš liežuvio pakala, iš gerklės tūba, iš stemplės virvė, iš pilvo būbnos, iš grobų vėdarai, dešros ir stigos, iš šonkaulių akėčios, iš plaučių dumblės, iš rietkaulių kočėlai, iš stabukaulių patrūbočiai iš rankų grėbliai, iš letenų kultuvės ir iš nagų sagos.

Bet kam čia ilgai tauzyti ir skaityti, imkit vaikiukai ir tempkit. Po ta ištarme savo rankas pridėjo: Juozapas Margis, Kazimieras Dargis, Pilipas Pilvočius, Jonas Kupročius [126]) ir kiti“ (Valančius, Palangos Juzė).

III. Piršlį pakorus, svečiai išsiskirsto, varomi laukan. Tuo baigiasi vestuvės. Dažniausiai betgi savaitę po vestuvių jaunosios tėvų pakviestieji jaunieji su jaunojo tėvais važiuoja pas jaunosios tėvus, kur jau sukviesta giminės ir svečių, uliojama, šokama, dainuojama. Tai lyg tretysis vestuvių aktas, lyg priemonė ilgesniam laikui žmonėms įskiepyti vestuvių atminimus, berods, patį veiksmą perdaug nepastumianti pirmyn: piršlį pakorus, viskas lyg turėję baigtis. Tai **sugrąžtai**. Kitą savaitę jaunosios tėvai apsilanko pas jaunojo tėvus; vėl linksmybė ir uliavimas. Tai *atgrąžtai*, kurie betgi nieko nauja neduoda.

Sugrąžtuose ir atgrąžtuose dainuojama daug dainų, kurių šias pasikartojame:

221.

Ei duoda, leidžia,
mane motinėlė
į svetimą šalelę:
už jūrių-marelių,
už žalių girelių,
už čysto vandenėlio.
O ji išduodama,
toli išleisdama,
keta retai lankyti:
į metus kartą,
į antrus antrą,
į trečius nė kartelio.
O da nesulaukiau
nė trijų dienelių,
jau įsiilgau močiutės.
O aš pasiversiu
pilkąja antele,
perplaukčiau per jūreles,
o aš pasiverščiau
raibąja gegele,
perlėkčiau per girelę.
O ir nulėkiau,
o ir nuskriejau
į močiutės dvarelį,
o aš įsitupiau,
aš įsilingavau
į vyšnios viršūnėlę.
Kūkavau rytelį,
vėlai vakarėlį,
nieks manęs negirdėjo,

[125]) Universalas — aplinkraštis, įsakymas.
[126]) Kitur: Telšių Pliumpis, Raseinių Magdė ir kt.

o tiktai išgirdo
sena motinėlė,
po dvarą vaikščiodama:
— Kelkit, sūnyčiai,
jūs mano jaunieji,
kas sodne do paukštelis?
O ant jos balselio,
gražaus alasėlio,
būtų mūsų dukrelė,
o ant jos plunksnelių,
o ant jos raibųjų,
būtų girios gegelė.

Ai metė, laidė
mane motinėlė
raudonais obuolėliais.
Ai nemesk, nelaidyk
manęs, motinelė,
raudonais obuolėliais;
Ant vienos sėdėjau,
ant antros rymojau,
nuo trečios uogas rinkau.

(Juška, Sv. d., 787, 788, 789, 790 ir kt).

222.

Augino močiutė
mus tris kaip vieną,
išleido į šalį
tik mane vieną.
Tris dienas, tris dienas
kelužiu ėjau,
tris naktis, tris naktis
girioj gulėjau.
Išgirdau, girdėjau
gegelės balsą,
dingojau, mislijau:
močiutė šaukia.
Ne mane močiutė
giružėj šaukė,
tik girios gegelė
gražiai kūkavo.

Augino tėvelis
mus tris kai vieną,
išleido į šalį
tik mane vieną.
Tris dienas, tris dienas
kelužiu ėjau,
tris naktis, tris naktis
girioj gulėjau.
Išgirdau, girdėjau
karvelio balsą,
dingojau, mislijau:
tėvelis šaukia.
Ne mane, ne mane
tėvelis šaukė,
tik pilkas karvelis
girioj ūldavo.

(Juška, Sv. d. 830, 831 ir kt).

Ir kitos dainos, kuriomis vaizduojama dukters pasiilgimas tėvų ir sunkus gyvenimas ištekėjus. Be minėtųjų pavyzdžiams dainų, ir šiaip vestuvėse dainuojama daugybė dainų, kurių kitos nėra surištos su šia ar ana vestuvine apeiga, bet yra dainuojamos norui užėjus. Vienos jųjų dainuojama visoje Lietuvoje, kitos tiktai šioje ar kitoje apylinkėje. Lygiai taipat apeigos. Vienos anksčiau nurodytųjų apeigų tebėra dar visur užsilikusios, kitos — ne visur, bet daugkur tebėra žinomos, kitos vėl tik vienoje kitoje apylinkėje, o kai kurios tėra žinomos Veliuonos apylinkėje, iškur daugiausiai ligišioliai surinkta vestuvinės medžiagos, ar šiaip kokiame užkampyje. Svarbu būtų rinkti kuodaugiausia tos medžiagos, nes tuomet tik galima bus duoti tikras vestuvių apeigų ir jų plėtojimosi vaizdas.

Dainų sąrašas.

Skyrius	№		Pusl.
I.	1.	Šokinėjo žvirblis po ulyčią. (Žvirblytis)	5.
II.	2	Išaušta pavasaris, tai linksmos dienos.	6.
	3.	Jurgiuk, kinkyk, paplak. (Lakštingala)	15.
	4.	Vakaras, vakaras, jau vakaras. („)	15.
	5.	Jieva, Jieva, neganyk popievą. (Volungė)	15.
	6.	Čir vir vir vir, pavasaris. (Vėversys)	15.
	7.	Krės, krės, varškės. (Griežlė)	16.
	8.	Kivyt, pempė kuoduota. (Pempė)	16.
	9.	Vaikai, vaikai, ką darot. (Karaliukas)	16.
	10.	Kapa, kapa, dešimt, pasimkite. (Višta)	16.
	11.	Atvažiavo brolėnas. (Arpas)	16.
	12.	Būpt, būpt, ubags, ubags. (Spragilai)	16.
	13.	Rygon, Rygon, iš Rygos, iš Rygos. (Girnos)	17.
	14.	Titimpu, guduos gerai. (Vėjo malūnas)	17.
	15.	. . . . . (Varpų balsai)	17.
	16.	Vėversėli, vyturėli, ko nečiulbi. (Vėversėlis)	20.
	17.	Lakštingalėle, graži paukštele. (Lakštingala)	20.
III	18.	Apinėli, taduja, puronėli, taduja. (Sutartinė)	21.
	19.	Perluti, rytata. (Skudučiai)	25.
	20.	Lioi, lioi, šalavijas. („)	25.
	21.	Darže rūtytė, darže mėtytė. („)	25.
	22.	Teresyte, dukteryte. (Vamzdinė)	25.
	23.	Sadūto, rūto, lingo. (Keturinė)	25.
	24.	Čiulado, čiuladyta. („)	25.
	25.	Dobilėl, dagilėl, čiūto. („)	25.
	26.	Tatato, lylio. („)	25.
	27.	Lenki ratą, lylio. („)	25.
	28.	Ratui, bitele. („)	25.
	29.	Lietuvos lygūs laukeliai („)	25.
	30.	Dūnoji, daunoji, dobilo. („)	25.
	31.	Tatatoj, tatatoj, jei lylio. („)	26.
	32.	Tūto, tūto, sadūto. („)	26.
	33.	Čiūtelė, atjojo pulkelis („)	26.
	34.	Sinivadėli, žalia rūtytėle. („)	26.
	35.	Tam kalnely, trapu. („)	26.
	36.	Čiūta, obelyte, kur užaugai („)	26.
	37.	Tititi, kas tai gražiai triūbijo. (Trijinė)	27.
	38.	Tititi, kokiom triūbom triūbijo. („)	27.
	39.	Ko gervinas, daututo. („)	27.
	40.	Putinas augo su šermukšniu.	
	41.	Čiūto, siuntė mane motinėlė.	
	42.	Daunoj, eisim, broliai. („)	27.
		(„)	27.
		(„)	27.
	43.	Lilia, kas ten gražiai žydėjo. („)	28.
	44.	Labas rytas, uošvele, judabro. (Dvejinė)	28.
	45.	Tu, avinėli, oi tūta, užušokai.	
	46.	Dobilėl, tatato, ar nueisi. („)	28.
	47.	Skamba, skamba kankliai. („)	28.
		(„)	28.
	48.	Daulėlijo, ko dunzgi, bitute. (Sutartinė)	29.
	49.	Čiūto, kas ten teka. („)	30.
	50.	Užteka saulelė, čiūta čiūtelė. („)	30.
	51.	Buvo dūda Vilniuj. (Labanoro dūda). („)	30
IV.	52.	Malu, malu viena. (Girninė)	36.
	53.	„ „ „ „ „ („)	36
	54.	„ „ „ „ „ („)	36

Skyrius № Pusl.

55. „ „ „ „ „ („) 36.
56. „ „ „ „ „ („) 36.
57. Dili, dili melnyčia. (Vamzdinė) 37.
58. Dil, dil melninkas. („) 37.
59. Ei ūžkit, ūžkit girnelės. (Girninė) 37.
60. Ko užsipuolei, jaunas berneli
61. Vai kad aš ėjau per kiemelį. (Staklinė) 38.
62. Oi liūdo, liūdo širdelė. (Bernelio užsipuolimas) 38. („) 37.
63. Viena malsiu, giuneles trauksiu, (Girninė). 38.
64. Ei pilužiai, pileliai. (Mergelės vadavimas). 39.
65. Devynis metus turmužyje sėdėjau. (Bernelio vadavimas. 39.
66. Aš verpčiau ploną, tatatėla. (Verptinė) 40.
67. Kuodelėlis mano. („) 41.
68. Bėk, bare, bėk. (Linarūčio dvejinė). 41.
69. Vyk, sese, vyk. („ „) 41.
70. Išroviau barą ir antrą galą. („ „) 41.
71. Išpjovau barą ir antrą galą. (Rugiapiūčio dvejinė) 41.
72. Lylioi, sesė, linus. (Linų dvejinė). 41.
73. Lineliai, liniukai. („ keturinė) 41.
74. Aš viena martelė. („ trijinė) 42.
75. Aviža maldele. (Avižų trijinė) 42.
76. Dobilėli. žaliuonėli, tatato. (Lauko dvejinė № 46) 42.
77. Kieno tie kvieteliai kalne karžą. (Kviečių giesmė) 42.
78. Du broliukai kunigai. (Šienapjūtės daina). 43.
79. Pasėjau kanapę. (Eitinė) 43.
80. Tututui, obelėl. („) 43.
81. Einu lauke iuoda. („) 44.
82. Mudvi sesytėli kai dvi serbentėli. („) 44.
83. Eisim, broleliai, namo, namo. („) 44.
84. Jojau dieną, jojau naktį. (Jotinė) 44.
85. Du balandžiu klane gėrė. („) 45.
86. Augin tėvas du sūneliu. („) 45.
87. Vilniaus mieste žali bromai. („) 46.
88. Ten už girių ir girelių. („) 46.

Skyrius Pusl.

89. Šoks tėvelis suktinį. (Šoktinė) 47.
90. Šoka kiškis, šoka lapė. („) 47.
91. Šale kelio gyveno šaltyšius. („) 47.
92. Atvažiavo meška. („) 47.
93. Augo žilvytis, tūto. („) 48.
94. Oi tu ieva, ievuže. („) 48.
95. Užsiaugo diemedėlis. („) 48.
96. Oi tu karvelėli, mėlynas paukšteli. („) 48.
97. Cigonėliui duos, duos. („) 49.
98. Blezdingėle, paplastom. („) 49.
99. Šokinėjo velnias. („) 50.
100. Šokinėkim, šiandien geras laiks. („) 50.
101. Čiučia, liulia, mažučiuką. (Lopšinė) 52.
102. „ „ „ vaikelį. („) 52.
103. „ „ „ sūnelį. („) 52.
104. „ „ „ „ („) 52.
105. „ „ „ mažutėlį. („) 52.
106. „ „ „ dukterėlę. („) 52.
107. „ „ „ „ („) 52.
108. Lylia, lylia, rūtų kvietką („) 52.
109. Lilia, lilia, mažutėlį. („) 52.
110. Sūpuoklėlės kai nendrelės (Sūpuoklė). 52.
111. Tatai geros sūpuoklės („) 52.
112. O kas supa—vyno kupta. („) 52.
113. Kačerga karkė. 53.
114. Šarkele, varnele. 53.
115. Lelele tūda, šaly kelio būda. 53.
116. Dili dili dūda. „ „ „ 53.
117. Žvirbli, žvirbli. 53.
118. Tindi rindi riuška. 53.
119. Kur senelis? už klojimo. 54.
120. Graži poni pelėda. 54.
121. Išėjo tėvelis į mišką. 54.
122. Kai aš mažas buvau. 54.
123. Eik, oželi, vandenio. 55.
124. Aš ožkytė, nabagytė. 55.
125. Ožys ant tilto stovėjo. 55.
126. Anas ožys Mikalojus. 55.
127. Ryto rytelio. 55.
128. Gailioji raselė. 55.
129 Ganau, ganau aveles. 55.
130. Piemenys, vagys. 55.
131. Ralio, mano karvyte. (Raliavimas) 56.
132. Ralio, karvytės mano. („) 56.
133. Ašei viena ganau. („) 56.
134. Ralio, avytės. („) 56
135. Mano avyte, ralio. („) 56

(piemenų dainuškos)

Skyrius № Pusl.

136. Ralio, man karvyte šėma. („) 56.
137. Ralio, mano kiaulytės. („) 56.
138. Skambėjo miškeliai, ralio. („) 56.
139. Oi rilio, aš viena ganiau. („) 56.
140. Vivo vivolia, ginsiu namolia. („) 57.
141. Rido, karvyte, rido. (Ridavimas) 57.
142. Rido, rido, karvyte. („) 57.
143. Rido, karvytė žala. („) 57.
144. Valioi, pievelė, valioi. („) 57.
145. Tie krūmeliai linguojėliai. („) 57.
146. Valioj, mano dalgelis. („) 58.
147. „ „ „ 58.
148. „ dalgelis, klevo kotelis. („) 58.
149. O aš turėjau dvi sesytėli. („) 59.
150. Išleidau dukrytę-audėjatę. („) 60.
151. Į šilą ėjau — laivą kūriau. (Laiviinė) 60.
152. Aukšti kalnai, žalios lankos. (Skalbtinė) 61.
153. Kelkites, vyrai jau ziegorius trys. (Kultinė) 61.
V.154. Oi neduok, dieve, laimužę lemti. (Dvilypė) 63.
155. Aš padainuosiu dainų dainelę. („) 63.
156. Anksti rytą saulelė tekėjo. („) 64.
157. Tykiai, tykiai Nemunėlis teka. („) 65.
158. O ar jau gieda raibieji gaideliai. (Svotbinė) 68
159. Šią naktelę per naktelę dvarelis dunzgėjo. („) 68.
160. Tai jums, svotai, ne giliukis. („) 69.
161. Nejok, berneli, pavasarį. (Pažintuvėms) 69.
162. Ei siuntė motinėlė į jūres vandenėlio. („) 71.
163. Bijūnėlis žalias, bijūnėlis gražus. („) 72.
164. Jojau dieną, jojau naktį. („) 72.
165. Augo girioj liepelė. (Piršlybos) 73.
66. Mergyte mano, liūdna širdis tavo. („) 73.
167. Ant kalno rugiai, sode obuoliai. („) 74.
168. Piršlys šelmis melagis. („) 75.
169. Rūtas sėjau ir gėdėjau. (Sutartuvėms) 75.
170. Ant ežerėlio vaikščiojau. („) 76.

Skyrius Pusl.

171. Mano tėvučio margi dvaružiai. („) 76.
172. O iš kur tie svečiai? („) 76.
173. Kas nori vargužį vargti. („) 77.
174. Ar vėjai pūtė, ar sodai ūžė? („) 78.
175. Oi daugel, daugel mūsų brolelių. (Žiedynoms) 79.
176. Oi daugel, daugel mūsų seselių. („) 79.
177. Už jūrių ievelė šakeles lenkė. („) 79.
178. Kad aš buvau pas močiutę (sėjau rūtą). (Didvakariui) 80.
179. Mėlynasis karvelėli, kur tu lakiojai. („) 81.
180. Oi aš pareinu, aš parvaikščioju. („) 84.
181. Oi tu broleli, kur pasirengei. (Mergvakariui) 86.
182. Brolužėlis anksti rytą kėlė. („) 87.
183. Ko liūdi, putinėli, ko liūdi? („) 87.
184. Ko sėdi, sesele, ko rymai? („) 88.
185. Augo girioj dūlelė. („) 91.
186. Nepakarnūs svoteliai. („) 93.
187. Pasisėdim, ponios mergos. („) 93.
188. Susisėskit, svoteliai, į suolą. („) 93.
189. Valgykit, svotukai. („) 94.
190. Sėskim už stalo. („) 94.
191. Labas rytas, mergužėle. („) 95.
192. Girdžiu svetelius. („) 95.
193. Vynos, vynos. („) 96.
194. Sen duravęs, ten duravęs („) 96.
195. Būk pakarni, sesele. („) 96.
196. Sesele, ne vis suole sėdėki. („) 97.
197. Ko sėdi, sesele, ko verki. („) 98.
198. Ar vėjai ūžė. (II) („) 98.
199. Mano tėvo tėviškėlėj klevo grindužės. („) 99.
200. Labas vakarėlis ponui Dievui. („) 100.
201. Oi tu apvynėli, žalias puronėli. (Ištekėjimui 102.
202. Šitas vainikas devynių panų skintas. („) 103.
203. Tavo vainikas devynių čigonių pintas. („) 103.
204. Ai ai, mano miela ugnele. („) 104.

Skyrius № Pusl.

205. Ai ai, kas tėveliui motinėlei klos patalėlį. („) 104.
206. Palaimink pirmiausiai. („) 104.
207. Ko verki, sesele. („) 105.
208. Aš atsisakiau savo močiutei. („) 105.
209. Išleidau seselę. („) 106.
210. Kur žiba žiburužiai. („) 106.
211. Kad augau pas močiutę, močiutė nemylėjo. („) 106.
212. Užteka saulužė aplinkui danguži. („) 107.

Skyrius Pusl.

213. Beauštanti aušrelė. („) 108.
214. Dukrytėlė mano. (Įmarčioms) 108
215. Rudmesėlę paskyniau. („) 109
216. Gegužėlė, ko kūkuoji („ 109.
217. Aukšti kalnai, margi dvarai. („) 110.
218. Eiva, sesele, pažiūrėti. („) 110.
219. Anos šalelės svočia. („) 110.
220. Karvolėlis dimnasis. („) 111.
221. Eiduoda leidžia. (Sugrąžtams) 113.
222. Augino močiutė mus tris kai vieną. („) 114.

TURINYS

I. Gamtos garsai žmonių kalboje . . . . . 3.
II. Paukščių garsų garsai ir žmonės . . . . . 5.
III. Sutartinės (giesmės) . . . . . 20.
IV. Darbo daina . . . . . 33.
V. Dramos daina . . . . . 62.
Dainų sąrašas. . . . . 115.
Turinys . . . . . 119.